

Förhandlingarna leddes till en början av herr tredje vice talmannen.

### § 1 Rennäringslag, m. m. (forts.)

Fortsattes överläggningen angående jordbruksutskottets betänkande nr 37.

Herr HÄLL (s):

Herr talman! Samer och samefrågor har verkligen varit ett tema i den senaste tidens riksdagsdebatter. I dag har vi att behandla förslaget till ny rennäringslag. Det är i högsta grad en angelägenhet som handlar just om samer och deras framtida möjligheter att bibehålla och utveckla sitt näringsfång.

I det avseendet måste man hälsa förslaget med tillfredsställelse. I allt väsentligt torde förslaget innebära klara förbättringar för just samerna och rennärigen. Men jag måste trots det positiva i propositionen anmäla oro för ett inslag som vittnar om att man ägnat alltför liten uppmärksamhet åt den bofasta befolkningens problem. Framst vill jag emellertid kommentera en del av de motioner som väckts i anslutning till lagförslaget. Jag vill återkomma bl. a. till den borgerliga flerpartimotionen nr 1367.

I motion nr 1368 som några partikamrater och jag själv avlämnat i ärendet har vi velat påtala nödvändigheten att försöka bibehålla förutsättningar för en harmonisk samlevnad mellan samerna och den bofasta befolkningen. Det finns här i landet många människor som har den uppfattningen att den bofasta befolkningen betraktar samerna som ett annat slags folk än vi andra. Många tror tydligen att samerna utsätts för en förnedrande och diskriminerande behandling. I herr Takmans motion görs jämförelser med USA:s indianer och med Australiens urinvånare. Jag vet inte vem som har varit herr Takmans sagesman, men jag har så svårt att förstå att en sådan uppfattning har kunnat vinna sådan tilltro att den kommer till tryck i en riksdagsmotion.

Jag är inte infödd norrbottning, men jag har mångårig erfarenhet av samvaro och samarbete med samer. I våra samhällen där uppe arbetar samer tillsammans med icke-samer i de flesta yrken: inom sjukvården, i servicenäringarna, i våra gruvor och inom skolväsendet. Jag har aldrig märkt eller hört från någon av dessa samer att de upplever sin tillvaro annorlunda än andra människor.

När man nu så intensivt arbetar för att skapa bättre betingelser för sameminoritetens fortsatta existens måste man enligt min mening ta hänsyn till att en stor del av samerna själva väljer att leva och arbeta i samhället som vilken annan människa som helst. Ett uttryck för detta

önskemål är att ett allt större antal samebarn väljer att få sin utbildning i den allmänna grundskolan i stället för i de speciella nomadskolorna.

Vid yrkesskolan i Malmberget inrättades på begäran en särskild renskötarlänje. Läroplanen utarbetades av lantbruksstyrelsen och SÖ. Denna utbildning väckte emellertid ett mycket svagt intresse från samernas sida, och därför gjorde skolstyrelsen en undersökning om orsaken till det svaga intresset. Det visade sig att man inte var nöjd med läroplanen, utan ville ha en läroplan som gav bättre förutsättningar för fortsatt utbildning och framför allt för ett differentierat yrkesval.

Jag vill, herr talman, ge kammarens ledamöter några exempel som visar att samerna inte har kommit i någon stryckklass när det gäller samhällets stöd. Förutom att samerna har de förmåner som tillkommer varje svensk medborgare har de extra förmåner i följande sammanhang:

1. Samer äger rätt att fullgöra sin skolplikt i nomadskolan i stället för i den allmänna grundskolan. Detta medför bl. a. möjlighet att bo i av staten betalda elevhem.

2. Samer äger att fritt fiska och jaga i våra nationalparker – även för försäljning. Undantag görs för högvilt.

3. Samer är befriade från skyldighet att betala jaktvårdsavgift enligt bestämmelse i byggningsbalken.

4. Enligt taxeringsförordningen 32 § är samer icke skyldiga att i självdeklarationen uppta inkomst från renskötsel eller i renskötseln nedlagd förmögenhet. Jag är angelägen att understryka att detta inte betyder att samerna är befriade från skatt, men man har alltså en schablonbeskattning, som är avpassad, som jag uppfattar det, för att tillmötesgå de krav som detta speciella näringsfång ställer.

5. Det finns i inskrivningsförordningen en rätt för samerna att få befrielse från värnplikstjänstgöring om renskötseln kräver detta. Sådan befrielse kan man få för ett år i sänder.

6. Samerna erhåller skatteåterbäring på bränsle till de snöskotrar de använder i rennärigen. Denna återbetalning går till Svenska samernas riksförbund, som äger rätt att besluta om hur dessa medel skall användas.

7. Enligt ett beslut 1956 utgår 75-procentiga statsbidrag över kommunerna till bestridande av socialvårds- och barnavårdskostnader för samer.

8. När det gäller samernas bostäder, vilka har berörts tidigare i debatten, har samerna möjlighet att få ett ränte- och amorteringsfritt stående lånebelopp, som nu är lägst 14 000 kronor, med undantag för Karesuando, där beloppet är 20 000 kronor. Detta belopp kan man säga motsvarar den insats som en egnahemsbyggare har att erlægga.

9. Utöver detta har samerna speciella rättigheter som återfinns i nu gällande renbeteslag och som också kommer att finnas i den lag vi om en stund skall fatta beslut om.

Denna lista gör inte anspråk på att vara helt komplett, men jag har anfört dessa synpunkter därför att det skall ge en bild av att man från samhällets sida inte har lämnat sameminoriteten åt det oblida öde som många tydligen tror är fallet.

Bland de motioner som har avlämnats i anledning av propositionen vill jag särskilt uppehålla mig vid den som herr Carlsson i Vikmanshyttan och representanter för de borgerliga partierna har väckt. Jag märkte att herr

Carlsson här sade att denna motion egentligen har velat visa vad samerna önskar i detta sammanhang. Jag kan förstå att det är ganska besvärligt att motivera ett yrkande, som jag närmare vill kommentera, nämligen yrkandet att all mark ovan odlingsgränsen skall upplåtas åt samerna.

Jag är ganska övertygad om att man inte kan överblicka konsekvenserna av ett bifall till ett sådant yrkande. Dess bättre, får jag säga, har utskottet insett detta och har alltså i övergångsbestämmelserna angivit hur det hela skall se ut i avvaktan på de andra aktiviteter som pågår i sammanhanget. Jag höll på att säga att det förefaller som om herr Carlsson i Vikmanshyttan försöker konkurrera med de verkligt stora historiska namnen när det gäller att ge förlåningar. Däremot hörde jag inte att herr Carlsson i övrigt berörde sin motion särskilt mycket.

Nu kan det invändas att detta inte är något nytt krav. Det finns i princip med i 1928 års renbeteslag, men för mig är det en orimlighet att man i dag skulle kunna säga att en lagtext från 1928 skulle göras till lag 1971. Då har man verkligen inte tagit särskilt allvarligt på problemet eller över huvud taget tänkt på den utveckling som har skett på detta område under alla dessa år. Såvitt jag förstår är det ett yrkande, som om det skulle bifallas, skulle få de mest fantastiska konsekvenser.

Att Samernas riksförbunds företrädare nu ställer ett sådant här krav tycker jag är en sak, men när politiker i denna riksdag, som är valda, såvitt jag förstår, för att tillvarata alla människors intressen, ställer ett liknande krav, tycker jag att det hela på en gång blir mycket allvarligare. Det blir inte mycket bättre av att det finns representanter för Norrbotten som har undertecknat denna motion. Jag tänker då på Per Petersson i Gäddvik, som är en av motionärerna. Jag tror mig våga påstå att herr Petersson mycket väl kan föreställa sig vad ett genomförande av detta krav skulle innebära för Norrbottens framtida utveckling. Jag skulle, trots att det är tidsnöd, sätta mycket stort värde på om motionärerna ville närmare motivera sitt yrkande. För min del anser jag att ett sådant krav som det jag nyss talade om sannerligen inte är ägnat att förbättra relationerna mellan samer och icke-samer, relationer som jag vet i vissa områden kan vara ganska spända och som vi med vår motion har velat göra allt för att förbättra.

Jag sade inledningsvis att jag kände viss oro för ett inslag i propositionen – det gäller den paragraf som talar om förlängning av tiden för vinterbetet. Jag delar i princip den uppfattning som kommer till uttryck i Kungl. Maj:ts förslag när det gäller annan mark än kronomark, men det kan, såvitt jag förstår, komma att ställa till ganska betydande svårigheter, främst för två kategorier renskötare.

Den första kategorin gäller de samer som bedriver renskötsel på Jämtlands renbetesfjäll. Dessa renbetesfjäll är i huvudsak inringade just av privat mark eller skogsbolagsmark, och där kan det uppstå ganska stora svårigheter, eftersom även där markägarnas tillstånd krävs.

Den andra gruppen av samer är de som bedriver renskötsel i skogsområdet mellan odlingsgränserna och lappmarksgränsen på marker som är delvis kronomark och delvis privatmark. Även där skulle det alltså vid ett uppkommet behov av förlängning av renbetestiden kunna bli ganska besvärligt.

Onsdagen den

2 juni 1971

Rennäringslag,

m. m.

Jag vill i det sammanhanget hemställa till jordbruksministern att man vid den fortsatta handläggningen och vid utskrivningen av följdförfattningarna till denna lag skapar det rådrum som erfordras för att se över de praktiska svårigheter som jag här har velat belysa. Jag vill uttala förhoppningen att man den vägen verkligen skall kunna lösa de svåra problem som uppstår för just de berörda kategorierna.

I vår motion nr 1368 har vi bl. a. yrkat att fjällkommunernas invånare skall få tillgång till jakt och fiske genom mera generösa upplåtelser. Vi är, som vi säger i motionen, helt övertygade om att sådana generösa upplåtelser är möjliga utan att man träder samernas intressen för nära.

För gruvarbetarna uppe i malmfälten är friluftsliv, jakt och fiske den mest uppskattade formen av rekreation. Detta beror till mycket stor del på att de har sitt tunga jobb långt nere under jord och därför har stort behov av att komma ut i skog och mark. Jag vill t. o. m. gå så långt att jag påstår att om förutsättningarna för den formen av rekreation allvarligt skulle inskränkas, skulle därmed också i ganska påtaglig grad förutsättningarna försämrats, både för fortsatt gruvdrift och för industrialiseringen i dessa områden. När det gäller den framtida förbättrade industrialiseringen av övre Norrlands inland tror jag att vi inom samtliga partier är överens. Följaktligen bör man slå vakt om möjligheterna, också för de människor som väljer att arbeta där uppe, att få tillgång till just denna form av rekreation. Det vore felaktigt att säga att dessa områden i andra sammanhang är helt jämförbara med andra områden i landet, men jag vill påstå att vi sätter synnerligen stort värde på jakt och fiske som rekreation, och vi vill därför skapa de allra bästa betingelser för människorna att komma ut i skog och mark.

Det skulle vara mycket beklagligt om dessa behov skulle råka i en sådan motsatsställning till samernas intressen, att det skulle uppstå försämrade relationer grupperna emellan.

Jag har tidigare i mitt anförande givit exempel på de speciella förmåner som tillkommer samerna. Detta får dock inte tolkas som att jag skulle mena att jag missunnar dem dessa eller att det skulle vara fråga om någon oskälig favorisering. Samernas renskötsel – och deras arbete över huvud taget – är ett slitsamt och ofta dåligt lönsamt arbete. Jag vet det; jag har följt det på nära håll. De tvingas av omständigheterna att bo ytterst primitivt under sitt yrkesutövande i fjällen. Väder och vind, som de ständigt har att brottas med, är inte alltid vänliga makter i den delen av landet. Jag vågar påståendet att det inte ligger särskilt mycket av vildmarkslivets romantik över det här arbetet.

Det finns exempel på hur människor efter en tids vistelse i fjällen som turister har gripits just av romantiken i samernas liv på de fria vidderna och stannat för att arbeta som hjälpare åt någon renskötare, men jag vet också att dessa människor har åkt hem ganska snart. De har botats från sina romantiska griller, och det är bra, men de har dessutom kommit hem med en ganska klar bild av renskötarens vardag.

Den nya rennäringslagen ger samerna bättre förutsättningar att med god lönsamhet bedriva sin näring, och det har vi all anledning att glädja oss åt. En annan nödvändig förutsättning är att denna näring kan kombineras med utvecklingen i övrigt.

Våra fjällkommuner har i sin natur värden som kommer att efterfrågas av ett allt större antal människor i framtiden. Det gäller alltså att förbereda sig för bl. a. en tilltagande turism. En sådan utveckling bör kunna ske i god samklang med renskötselns behov av utrymme. Vi har stora markområden att tillgå.

En utveckling av turism bör kunna skapa förutsättningar för alternativa sysselsättningar även för samerna. Det finns goda exempel på detta. Jag vill bara peka på den turistanläggning som samer utvecklat i Nikkaluokta. Den föder sin man. Jag har heller inte hört att den har påtalats som något allvarligt hinder för renskötseln i området.

När det gäller upplåtelser ovan odlingsgränsen har vi i vår motion hävdat att dessa frågor bör handläggas av länsstyrelsen. Utskottet har inte velat vara med på detta. Låt mig säga att vi, trots vad utskottet i detta avseende framför, fortfarande tror att vårt förslag är det riktiga. På länsstyrelsen har man under årtionden förvärvat rik erfarenhet av handläggning av sådana här ärenden. Nu kommer dessutom länsstyrelserna att utbyggas med ett starkare lekmannainflytande och bör, som vi ser det, lämna sig sig för att handlägga upplåtelsefrågor även i framtiden.

Vi är i kommunerna där uppe oroade för att den nya ordningen kommer att medföra svårare kommunikationer och större svårigheter vid handläggning av dessa frågor, som ofta är av känslig natur.

Nu säger lagen att upplåtelsefrågor enligt 32 § skall prövas av Kungl. Maj:t eller av den myndighet som Konungen bestämmer. Det är då vår förhoppning att våra synpunkter skall tillmätas sådan betydelse att Kungl. Maj:t vid utfärdande av följdförfattningen till rennäringslagen skall beakta vad vi i motionen framfört.

Låt mig, herr talman, avslutningsvis säga att vi alla bär ansvaret för att rennäringsens utöware ges de förutsättningar som är nödvändiga för att denna närings utveckling skall bli så bra som möjligt. Vi får emellertid inte glömma bort att sameminoritetens framtid är starkt beroende av hur väl vi kan få olika gruppers intressen att sammanfalla, till förmån inte minst för framtida goda relationer.

Jag ber, herr talman, att med det anförda få yrka bifall till reservationerna 1 och 3 och i övrigt bifall till utskottets hemställan.

Fru BERGLUND (s):

Herr talman! Det förslag till rennäringslag som vi diskuterar i dag är säkert ett av denna riksdags betydelsefullaste ärenden. Lagen kommer att vara aktuell praktiskt taget varje dag för de människor som sysslar med renskötsel. Den kommer vidare att sätta sin prägel på den samexistens som är en naturnödvändighet för människorna i det inre av Norrland. Där måste finnas livsrum för renskötare och icke-renskötare, för samer och icke-samer.

Det måste vara en bjudande plikt för samhället att på allt sätt söka främja en harmonisk samlevnad mellan olika grupper av människor som nödgas söka sin utkomst i en karg natur, där besökaren hänförs av naturens storslagenhet medan ortsborna grubblar över var man kan finna ett objekt för beredskapsarbeten så att man kan få arbetslöshetens spöke att försvinna åtminstone för en kortare tid. Det är alltid många

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

avväganden man måste göra uppe i fjällvärlden.

Den nya rennäringslagen löser ur många synpunkter rennäringens problem på ett tillfredsställande sätt. Stödet till rennäringen får fastare former än hitintills, något som självfallet bör hälsas med stor tillfredsställelse. Här har jordbruksministern med realism och framsynthet sökt finna former för stödet som utan tvivel tillmötesgår samernas mycket ambitiösa anspråk men som samhället bör kunna acceptera med hänsyn till de alldeles speciella villkor som gäller för renskötelsen.

Stödet till rennäringen bedöms generösare t. ex. i fråga om lönsamhet, som villkor för stöd, än vad som är fallet inom jordbruket. Därmed är det också sagt att det, såvitt jag kan se, inte finns någon näring i vårt land som har ett bättre stöd än rennäringen när den nya ordningen träder i kraft. De ekonomiska villkoren har utformats i en generös anda, ett förhållande som jordbruksministern bör uppfatta som ett erkännande för denna del av sin uppgift.

Även tillkomsten av samebyn som fast organisation torde vara ägnad att främja renskötelsens allmänna lönsamhet. Man kan väl förstå de äldre samer som är individualister kanske i högre grad än de unga, när de känner en viss tveksamhet att gå in i vad de uppfattar som ett större kollektiv. Men mycket inom renskötelsen är redan nu av gemensamhetskaraktär – renvaktarstugor, skiljehagar och stängsel för att inte tala om själva arbetet i renskogen som ju redan det är ett typiskt lagarbete. Mot den bakgrunden bör den nya ordningen kunna accepteras av alla som ett uttryck för tidens krav.

Den rennäringslag som nu antas blir den tredje i ordningen. Den lag som antogs år 1886 kom till före industrialismens genombrott i vårt land. Ingen visste då att en febril ekonomisk verksamhet en gång skulle få upplevas i vissa delar av vildmarksområdet, som vid den tiden i så hög grad tillägnades renarna och renbetet. Det var helt naturligt att mulbetet för renarna då gavs denna prioritet.

En liknande situation om än inte i samma grad förelåg år 1928 då vår nu gällande renbeteslag trädde i kraft. Så trångt som det var i Norrbottens fjällvärld under 1920- och 1930-talen har det aldrig varit. Samerna och de bofasta var ofta inbegripna i svåra konflikter på grund av att renarna åt upp de bofastas kreatursfoder på naturängarna i skogslandet och fjällvärdens gränsregioner. Då fick samhället förordna särskilda förlikningsmän att bilägga tvisterna. Då var det livets hårda realiteter som sökte placera samerna och de bofasta på olika sidor om barrikaderna. Då fanns viljan på båda sidor att inte förstora motsättningarna, och man kunde hålla allt inom rimliga gränser. Då saknades professionella påhejare utan personligt ansvar, som det nu finns så gott om.

Herr talman! Det är många som hoppas att 1971 års rennäringslag på ett realistiskt sätt skall anpassa utvecklingen i övre Norrlands inland till den faktiska situation som vi i dag har. Vakhållningen kring historiska traditioner är en sak, levebrödet för vardagsmänniskan i fjällvärlden är en annan. Människorna i Norrbottens inland behöver förvisso frisk luft och kan som andra hänföras av fria vidder, men för att upprätthålla livhanken fordras också annat, nämligen arbete och inkomster. Här gäller det i första hand renskötarna, men rennäringslagen ingriper mycket bestämt

också i andra människors förhållanden. Därför måste hänsyn tagas till både renskötare och icke-renskötare, till samer och icke-samer, när en god renskötarlagen skall utformas. Upplåtelse- och nyttjanderätten bör exempelvis inte lägga hinder i vägen för inlandskommunernas strävanden att utveckla olika aktiviteter, som främjar fjällturism och annan utvecklingsbar företagsamhet i dessa trakter. Befolkningen i våra gruv-samhällen i Lappland har rättmätiga behov att söka sig till naturen i omgivningarna. Fjällvärldens exklusiva fiskevatten och andra begivenheter är givetvis det som tilldrar sig största intresset.

Man frågar sig: Blir den här rennäringslagen en god lag? Propositionen är en bra grund. Det beror på Kungl. Maj:ts om slutresultatet blir bra. Lagen lägger i Kungl. Maj:ts hand att utfärda de författningar som fordras för att föra reformen ut i livet. Om man vid utformningen av dessa författningar tar hänsyn till våra yrkanden i motionen 1368 kan resultatet bli acceptabelt för alla parter.

I det senaste numret av tidskriften Samefolket, som också jordbruksministern tidigare har refererat till, omtalas det att samerna har haft en företrädare – som i sin tur dessutom har haft två personer i Samernas riksförbund som referensgrupp – som stått i ständig kontakt med propositionsskrivarna i departementet. Jag vill understryka att det är gott och väl och ger oss anledning att förutsätta att samernas synpunkter har beaktats i all den utsträckning som varit möjlig. Jag har dock den uppfattningen att om exempelvis en gruvarbetare eller en småbrukare från våra fjällkommuner fått vara med i diskussionerna inom departementet hade propositionen vunnit på en sådan åtgärd.

Jag vill faktiskt vädja till jordbruksministern att han i det fortsatta arbetet låter både samer och icke-samer få bli hörda – detta därför att rennäringslagen och dess följdförfattningar reglerar förhållandena i fjällvärlden för så lång tid framåt att ingen av oss i denna riksdag torde få vara med om att besluta om en ny rennäringslag sedan den nu föreslagna lagen antagits.

Herr talman! Genom en stark förenkling av problematiken i den allmänna debatten har man fått den uppfattningen att samerna står på den ena sidan och byråkraterna inom riks- och länsförvaltningen på den andra sidan. Psykologiskt har det naturligtvis varit klokt av vad jag skulle vilja kalla "storstadssamesakkunniga" att lägga upp problemet just så. Vem vill ha förbarmande med byråkraterna, om man kan gynna samerna? har varit den tysta frågeställningen. I verkligheten är det inte byråkraterna – varken central- eller regionaladministrationen – som kommer i kläm om man krymper livsrummet för icke-samerna i fjällvärlden. Det är i stället arbetarna och småbönderna, fjällstuguåborna och gruv-samhällenas lärare, läkare, ingenjörer, småföretagare och andra som kommer i kläm fast man inte låtsas om deras existens.

Under gruvkonflikten för drygt ett år sedan antydde det i olika sammanhang att det inte var underligt att gruvarbetarna strejkade, eftersom regeringen inte ens tillät dem att jaga och fiska i den vildmark, där de slet fram rikedomar till hela nationens bästa. Då var det opportunt att ställa sig på gruvarbetarnas sida. I dag tycks det vara lika opportunt att låtsas som om inte gruvarbetarna existerade längre och att de inte

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

behöver visas någon hänsyn.

Det är sådana intryck jag har fått när jag har läst den borgerliga trepartimotionen och herr Takmans motion. Jag skall inte häckla mina vänner vänsterpartisterna från Norrbotten, som har skrivit på den Takmanska motionen. Jag ser det som ett olycksfall i arbetet, och jag hoppas att de tar det som en varning för framtiden.

Herr talman! Detta är första gången som jag varnar någon för att alltför lättvindigt följa doktors ordinationer, men jag skulle vilja varna herr Takmans medmotionärer för att alltför lättvindigt följa med honom. Jag vill också allvarligt varna samerna på en punkt för herr Takmans medicin. Han kan faktiskt ta kål på renskötseln, om hans reservation bifalles och om det vill sig illa. Herr Takman vill att samebyn skall kunna ägna sig åt vilka affärer som helst. Han tycks mena att renskötseln skall vara säkerhet även för förlustmässiga affärer. Det är klart att byns tillgångar i första hand skall svara för de förpliktelser som samebyn ikläder sig. Jordbruksministern har gjort samerna och renskötarna en tjänst genom denna avvägning. Herr Takman tycks också lägga alltför mycket av arbetslöshetsproblematiken och tillskottssysselsättningen på samernas ansvar medan statsrådet och utskottet i första hand lägger ansvaret där det bör ligga, nämligen hos de samhälliga organen. Detta innebär inte att samerna skulle uteslutas från initiativ och praktiska åtgärder. Tvärtom – deras börda blir nu bara mera rimlig.

Jag vill också säga några ord om förvaltningen. I områdena omkring och ovanför odlingsgränsen har man de besvärligaste arbetsmarknadsförhållandena i de två nordligaste länen. Arbetsmarknadsfrågorna kräver en allsidig bedömning, och jag frågar mig om inte de regionala organen är lämpade för denna uppgift. Jag vädjar därför till jordbruksministern att innan ny praxis utformas på detta område klarlägga dessa frågor ordentligt.

Vi hade också i vår motion tagit upp frågan om rättegångskostnaderna, men med hänsyn till utskottets skrivning liksom till den hänvisning som gjorts till den nya expropriationslagen kommer jag inte att diskutera den frågan, utan jag förutsätter att de olägenheter som för närvarande finns kommer att elimineras.

Herr talman! Jag har tidigare poängterat betydelsen av att vi skapar förhållanden som möjliggör en harmonisk samexistens mellan olika grupper av människor och innevånare. Jag skall med ett exempel belysa litet av vardagsproblematiken som man upplever den i våra kommuner. Exemplet är hämtat från Arjeplogs kommun, där man med AMS-medel byggt en väg upp till Tjärnberg, där samerna har en slaktplats. Under turistsäsongen juli-augusti 1970 ansökte kommunen om att få utnyttja vägen för turism. Renarna var då 10-15 mil därifrån och beräknades inte komma ner förrän i slutet på september. Kommunen fick tillstånd att utnyttja vägen, men man skulle erlægga en rundlig grindslant, 3 000 kronor. Kommunen begagnade inte detta tillstånd, eftersom man menade att det skulle bli ett prejudikat, om man började betala. Beslutet uppfattades också som mycket ogint mot kommunen. Vi får komma ihåg att Arjeplogs kommun är en av de kommuner där man med ljus och lykta söker efter arbetstillfällen både för samer och icke-samer. Dessutom var

ju vägen bekostad med skattemedel. Självfallet gör sådana här beslut inte att den harmoniska samexistensen befrämjas. Jag har tagit detta som ett litet exempel därför att man sällan hör att de negativa verkningarna drabbar någon annan än samerna.

Herr talman! När jag läste sidorna 39 och 40 i jordbruksutskottets betänkande nr 37 om förlängning av tiden för vinterbetet, noterade jag med en viss tillfredsställelse att den borgerliga utskottsmajoriteten inte ansåg enskild mark vara mer helig än Kronans. Det enskilda ägandets ideologi har fått ge vika för samernas önskemål att kunna disponera marken även mot markägarens vilja. På den punkten kommer jag att rösta för reservationen. Jag bedömer det så, precis som jordbruksministern sade, att det blir ett smidigare samarbete mellan renskötare och markägare. Det förslaget är en kompromiss. Som herr Häll sade, innehåller vår motion förslag till dämpningar för att undvika kollision mellan samer och icke-samer, mellan renskötare och icke-renskötare.

Vid det här tillfället skulle jag också vilja rikta ett tack till jordbruksutskottet som avväjde en totalförlamning av Norrbottens inland när det avstyrkte den borgerliga motionen. Vi har i inlandet en sådan situation att det på sträckan Karesuando—Arjeplog behövs ungefär 4 000 nya arbetstillfällen. Hur skulle man ha kunnat förverkliga det önskemålet, om motionärerna vunnit gehör för sina krav? Kommunalmännens oro i inlandskommunerna var berättigad, och den är också mycket lätt att förstå. Om de borgerliga partierna och vänsterpartiet kommunisterna hade fått majoritet för sitt förslag, så hade de kunnat hindra åtgärder som varit till nytta för enbart samerna men också åtgärder som varit till nytta för både samer och andra och naturligtvis även sådana åtgärder som endast varit till nytta för andra än samerna.

För mig verkar det som om motionärerna hade fallit offer för den propaganda som tycks utgå ifrån att bara en åtgärd är till förfång för icke-samer så är den enbart därigenom att betrakta som ett utslag av högsta samevänlighet, även om den i verkligheten är till förfång också för samerna.

Jag vill poängtera att renskötelsens och samernas problem är ett delproblem i det norrländska inlandets stora regionalpolitiska och arbetsmarknadsmässiga strukturproblem. Den debatt som förs i dag, inte här i riksdagen men i pressen och på många andra håll, har kommit på sned, och det är min förhoppning att debatten skall vridas rätt och att man får en upprepning i den djungeln.

Det är allmänt omvittnat att 1928 års lag tillämpats mycket restriktivt av de myndigheter som beskyllets för att vara samernas förmyndare. Verkningarna av det förmenta förmynderiet har i detta fall drabbat andra än samerna. Jag har t. ex. nämnt vägen till Tjärnberg.

Herr talman! Nu när lappväsendet kommer att försvinna vill jag i kammarens protokoll ha antecknat en erkänsla till de lappväsendets tjänstemän som i alla väder har slagit vakt om samernas intressen. Tjänstemännens uppgift har varit svår. De har gjort sin plikt på uppdrag av samhället. De har förtalats och kränkts, inte av samerna men av ovidkommande som vet allting bättre än samerna, dvs. sett från huvudstads- och Uppsalahorisont. Vi i Norrbotten har upplevt detta som

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

ett olustigt skådespel med påfallande drag av pjasaktighet. Jag vill understryka vikten och värdet av att samerna och myndigheterna samarbetar även i fortsättningen. Det var en glädje för mig att notera att jordbruksministern framhöll det goda samarbetet mellan samerna och lappväsendets tjänstemän.

Herr talman! Till slut vill jag framföra den förhoppningen att 1971 års rennäringslag tillsammans med följdförfattningar som Kungl. Maj:t skall utfärda kommer att i praktiken fungera så att den på bästa möjliga och samtidigt på ett realistiskt sätt tillvaratar alla möjligheter som kan finnas för att öka den ekonomiska aktiviteten inom renskötselområdet till fromma för såväl renskötare som andra yrkesgrupper som har stora sysselsättningsvärigheter. Det är också min förhoppning att den samtidigt blir en grogrund för harmonisk samexistens mellan olika grupper av människor i våra inlandskommuner.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Jag skulle vilja uppmana fru Berglund att verkligen läsa den motion som hon talat om, nr 1048. Hela den motionen går ut på att man skall utveckla Norrbottens inland från den u-landsstatus som länet för närvarande har så att det blir livsdugligt både för samer och icke-samer. När man hörde fru Berglund och även herr Häll fick man en känsla av att det inte fanns mycket tanke på samerna. Det var de bofastas rätt. Jag har ingenting emot att de s. k. bofasta – jag betraktar samerna som bofasta också, de är inte nomader längre – också har bra möjligheter i Norrbotten. Men den svenska arbetarrörelsens pionjärer hade en känsla som tycks saknas hos somliga av dem som företräder arbetarrörelsen nu – en sorts instinktiv känsla för de undanskuffade och förtryckta i samhället. Det finns mycket att säga i kritisk riktning mot den riksdag som antog 1928 års renbeteslag med hela dess koloniala mentalitet, men i debatten i andra kammaren den 16 maj 1928 fanns det ändå också en del formuleringar som jag är övertygad om att t. o. m. vår tids samer kan läsa med beundran. Det gäller t. ex. följande replik av Charles Lindley. Repliken gällde de bofastas rätt. Så här sade Charles Lindley, den legendariske arbetarrepresentanten:

”Herr Nilsson i Antnäs talade om de bofastas uråldriga rätt. Ja, det är sant, att deras rätt är uråldrig, men har inte även lapparna en uråldrig rätt? De kom hit vid tiden för Kristi födelse, då andra ännu inte hade någon aning om dessa trakter, och vi måste se till att även deras rätt hävdas.”

Med tanke på den bedrövliga statistik som herr Häll och fru Berglund m. fl. snickrat ihop om stödåtgärderna för rennäringen – jag hinner inte ta upp den i detalj nu, men jag skall kanske begära ordet för ett extraanförande senare – kan det vara av intresse att notera att samma argument förekom i debatten 1928, den gången från en högerman. I samma replik som den jag just citerat sade Charles Lindley:

”Så vill jag säga till herr Grapenson beträffande tablan över vad lapparna i Sörkaitum fått av statsmedel till inköp av renar, att herr Grapenson kan förebringa den lika väl som jag, men i väntan på denna från herr Grapensons sida vill jag till kammaren säga, att kammaren skall

icke låta skrämman sig av detta tal om statsmedel, ty dessa medel tagas ur lappfonden.”

Den gången, 1928, herr Häll och fru Berglund, fanns det ingen socialdemokrat till höger om högern.

Fru BERGLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Takman säger att det inte finns någonting i motionen som skulle ha kunnat göra att man inskränkt t. ex. kommunernas möjligheter att utöka turismen, men det står att en mycket snäv tolkning måste ges vad som kan anses vara ändamål av väsentlig betydelse från allmän synpunkt. Det är svårt att veta vad ”en mycket snäv tolkning” innebär, men den begränsar i alla fall rörelsefriheten.

Vi har sagt, herr Takman, att samerna har alla de rättigheter som andra svenskar har. Dessutom har herr Häll redogjort för en del rättigheter som de har i fjällvärlden och som inte andra har. Man kan inte jämföra en same med t. ex. en lärare i Stockholm. Jämför samerna med de människor som bor grannar med dem – fjällstugeåborna, småbönderna! Samerna är inte på något sätt diskriminerade i dagens samhälle om man jämför dem med de människor som bor där uppe.

När man säger att samerna är diskriminerade, att de inte har samma rättigheter som andra svenskar, har debatten kommit på sned. Man hjälper inte samerna med att säga att deras problem är annorlunda. Samhället kan lösa de problemen på samma sätt som det måste lösa andra problem som gäller arbetsmarknadsfrågor.

Jag sade tidigare att debatten har kommit på sned. I Le Monde för oktober 1970 säger man att i Sverige är det endast humanister, sociologer och jurister som målmedvetet försöker skaffa samerna bättre levnadsförhållanden; det är endast de som inte accepterar samernas nuvarande levnadsvillkor.

Jag tror att herr Takman har ett ärligt uppsåt, men han bör komma ned på jorden och inte sväva i det blå när han resonerar om samerna.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Vi har velat ha en mycket snäv tolkning av 26 § därför att vi verkligen vill begränsa rörelsefriheten för hänsynslösa exploatörer.

Men det finns mark *nedanför* odlingsgränsen i Norrbotten, fru Berglund. Varför är det dåliga konjunkturer där? Det råder kronisk arbetslöshet i Haparanda, där man inte har några samer att skylla allting på – i varje fall inte samer med de privilegier som fru Berglund och herr Häll har talat om.

Det finns anledning att vara försiktig med turismen uppe i dessa vackra trakter. Om det fanns enbart kultiverade turister skulle man kunna ha hur många turister som helst där, men tyvärr finns det dessa primitiva vita stammar som lämnar drivor av engångsglas och konservburkar efter sig. Jag skulle för min del helst se att de över huvud taget inte hade tillträde till några fritidsområden vare sig ovanför eller nedanför odlingsgränsen.

När man hör fru Berglunds oförståelse för sameproblemet – den är så övernaturligt massiv att hon inte ens erkänner att det finns etniska

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

minoritetsproblem – förstår man lättare varför det uppstår nationella befrielseörelser.

Fru BERGLUND (s) kort genmäle:

Vem har sagt, herr Takman, att det måste vara hänsynslösa exploater? Jag tänker närmast på att Kungl. Maj:t helt nyligen har bemyndigat länsstyrelsen i Norrbottens län att tillsammans med arbetsmarknadsstyrelsen rusta upp de befintliga fjällederna. Det kommer att kosta ungefär 8 miljoner kronor och beräknas pågå tre, fyra år. Vad är det som säger att man kunnat fullfölja dessa planerade arbeten om den borgerliga motionen, stödd av vänsterpartiet kommunisterna, hade gått igenom?

Jag ser sameproblemet på marknivå. Jag ger mig inte ut för att vara samesakkunnig på något vis, men min kontakt med samerna fick jag redan i min spädate barndom. När vi umgicks med samerna var det aldrig någon skillnad mellan samer och icke samer.

Vi har tagit upp de här frågorna i vår motion – det var herr Karlsson från Övre Soppero, en partivän till herr Takman, som lämnade den målande beskrivningen när RIFO var i Karesuando – man bör inte göra det till så förfärligt märkvärdiga saker. Vi måste ändå stå på jordplanet och se vad det är vi pratar om, annars hjälper vi inte samernas sak.

Och hur har debatten sett ut? Man läser i tidningarna: Hippies är på väg till lappmarken. De känner själsgemenskap med samerna.

Det är sådana saker som stöter mig, för samernas problem och hippies problem är inte på samma nivå, och det är inte den debatten jag tycker att man skall föra.

Herr tredje vice talmannen anmälde att herr Takman anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Bara två korta anmärkningar!

Herr Takman har haft en underbar förmåga att botanisera i år 1928. Han har ägnat den mesta tiden åt det, men jag har inget som helst ansvar för vad som hände 1928 och jag hade ingen möjlighet att påverka vare sig inläggen i debatten då eller lagens utformning. Vad vi i dag har framför oss är ju det reformförslag som lagts fram 1971, och det vore intressantare att diskutera det och de eventuella felaktigheter som det förslaget har än att tala om vad man sade och tänkte 1928.

Detta var egentligen inte min huvudinvändning mot herr Takman, utan den hänför sig till hans något vårdslösa inlägg beträffande turismen. Han ville strängt taget förbjuda all turism i norr därför att en massa, som han sade, vita stammar strör omkring sig tomglas av olika slag där uppe. De där vita stammarna är ju präktigt folk som gärna vill turista, men bortsett från detta är det väldigt farligt att föra ett sådant resonemang. Enligt min mening är det viktigt att turismen såsom näring utvecklas i de här områdena och att samerna verkligen använder turistnäringen som bisyssla. Vi skall alltså inte lyssna till herr Takman, utan vi skall åka dit – men det är klart: vi skall inte slänga ölburkar omkring oss – och bidra till

att utveckla turismen. Det är nödvändigt för samerna att få en sådan  
bisyssla.

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

Rennäringslag,  
m. m.

Herr TAKMAN (vpk) kort genmäle:

Herr talman! Det senaste om att man inte skall slänga ölburkar kring  
sig accepterar jag. Det erinrar mig äntligen om att jordbruksministern  
också är miljövärdminister.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c):

Herr talman! När vi skildes före middagsrasten var jag alldeles  
övertygad om att man kunde säga vad vi under utskottsarbetet varit ense  
om, nämligen att den samiska kulturen är någonting som det finns  
anledning att bevara och att den bevaras främst och bäst genom att  
renskötseln upprätthålls. Jag hoppas att man kan säga det också nu, även  
om man kan känna en viss tveksamhet.

Låt mig i alla fall helt instämma med dem som har menat att det för  
såväl samer som de övriga människor som bor där uppe är utomordentligt  
angeläget att det sker ett samarbete mellan de olika intressegrupperna.  
Utan detta kan det inte bli en utveckling till gagn för vare sig samer eller  
andra i samhället och i de bygder där samerna sedan urminnes tider har  
funnits – långt före andra.

Jag menar nog ändå att man har gått en aning till överdrift i den här  
debatten när man har talat om vilken utomordentlig risk som föreligger  
för att samerna skall få alltför stor makt och myndighet och möjlighet att  
påverka utvecklingen ovan odlingsgränsen. Man har t. o. m. i denna  
debatt tagit upp frågan om jakträtten för gruvarbetare och rätten att  
ströva i skog och mark. Jag tror ändå inte att det finns någon som vill ta  
bort den rätten och den möjligheten. Här skall jag inte redovisa siffrorna  
för den areal på vilken Kiruna jakt- och fiskevärdsklubb har rätt att fritt  
verka och arbeta. De siffrorna skulle nog te sig rätt astronomiska,  
åtminstone för dem som befinner sig i den här delen av landet. Likadant  
är det med gruvarbetarna i Gällivare-Malmberget. Jag säger inte detta  
därför att jag missunnar dem; jag menar att det är självklart att även de  
människorna skall ha möjlighet att ströva i naturen och där idka den  
hobby som ju är så utomordentligt väsentlig för dem. Den rätten har  
aldrig ifrågasatts under de här åren, men det krävs ju en viss form av  
samarbete mellan de olika människorna och de olika intressena.

Men jag begärde ordet främst i anledning av att först herr Mossberger  
och sedan herr Häll visade sig anse att de hade som sin uppgift att  
tillvarata småböndernas intressen i fråga om betestidens längd. Jag är  
utomordentligt tacksam för all den omsorg ni känner, och jag hoppas att  
det inte bara är en läpparnas bekännelse som vi får höra vid det här  
tillfället utan att vi också kan få notera denna omsorg vid andra tillfällen  
när frågor av väsentlig betydelse för dessa småbönder kommer att  
behandlas här i riksdagen.

Det har skrivits en reservation som, när man som hastigast läser den,  
gör att man frågar sig – jag skulle tro att det är några av riksdagens  
ledamöter som har läst reservationen och ställt sig den frågan – vad som  
egentligen är meningen och om vederbörande har blivit tvingade att

Onsdagen den  
2 juni 1971

Rennäringslag,  
m. m.

skriva en reservation. Jag har suttit med i jordbruksutskottet vid den här frågans behandling, och jag vågar ändå säga att jag i mitt handlande hittills när det gäller sådan här verksamhet har känt som min uppgift att föra jordbrukarnas talan. Den reservation det här gäller låter vacker, och jag skulle nästan vilja säga att den passar rätt bra i den valhandbok som ni skriver inför 1973, men i den praktiska verksamheten har den ingen större uppgift att fylla.

När vi tagit ställning till den här frågan har vi förordat följande formulering av 4 §: "Betestid enligt 3 § första stycket 2 kan av lantbruksnämnden förlängas, om det behövs på grund av ogynnsamma väderleks- eller betesförhållanden eller av annat särskilt skäl." Vi menar att enligt formuleringen i Kungl. Maj:ts förslag skulle såväl samer som jordbrukare komma i en situation som var utomordentligt svår att få någon reda i. Vi känner ändå väl till att i dessa bygder – både i Jämtlands fjällvärld och i Norrbotten och Västerbotten – är det på de enskilda markerna en mycket stor ägosplittring. Det vet ju herr jordbruksministern. Och skulle man då skriva en lag som innebär att samerna för att förlänga betestiden några dagar skulle vara tvingade att gå hem till varje enskild markägare och få tillstånd att vara på markerna i t. ex. tio dagar till, så är det ju bara att konstatera att samerna hinner aldrig vandra de vägarna och söka reda på de markägarna under dessa tio dagar. Risken är enligt mitt sätt att se att det blir någon enstaka markägare som kontaktas och som möjligen ger sitt tillstånd, och då får de andra finna sig i att renarna är kvar där.

Vi har sett det som lämpligt och riktigt att lantbruksnämnden, som ändå känner till förhållandena rätt väl, får en möjlighet att om det absolut behövs förlänga betestiden med de dagar som kan vara aktuella. Då är samerna skyddade – de kan rätt lätt ta de kontakter som behövs för att få den förlängning som de måste ha – men också vi jordbrukare har möjlighet att vid kontakter med lantbruksnämnden påtala eventuella olägenheter och också kräva att lantbruksnämnden skall se till att renarna kommer ifrån området, om vi anser att det är olämpligt att de befinner sig där och att tiden är oriktig.

Sedan måste jag ju säga att av både herr Mossberger och herr Häll skulle man närapå kunna begära att de hade ett visst förtroende för lantbruksnämnden, för de har i alla fall sett till att de har en majoritet i nämnden, åtminstone i mitt län och väl också i herr Mossbergers. Och när följaktligen jag kan ha ett visst förtroende för lantbruksnämnden skulle man nästan kunna räkna med att även herrar Mossberger och Häll hade det.

Nåja – om det innebär en viss kritik mot herr statsrådets skrivning på den här punkten, så tror jag att han kan bära den kritiken lätt. Även om han har haft kontakter med samerna kan det ju vara så att erinringar från oss som lever och bor i de här bygderna och som faktiskt har kännning av samernas renar vid vissa tillfällen, då vi inte tycker det är lämpligt, också kan ha ett visst värde i sammanhanget.

Jag skall inte tröska igenom alla de övriga frågor som man har varit inne på och där representanter för utskottet tidigare har gett svar. Men det är en sak som jag faktiskt skall ta upp, och det är frågan om

Onsdagen den  
2 juni 1971*Rennäringslag,  
m. m.*

samebyns ekonomiska verksamhet. Jag gör det inte därför att jag inte skulle ha utskottets majoritet på min sida – jag är på den sida som står för majoritetsskrivningen, och det är herr Takman som har skrivit en reservation på denna punkt. Jag måste säga att jag i ett inledande skede hade rätt stor respekt för den skrivning som herr Takman föreslog och som också finns i den motion som herr Carlsson i Vikmanshyttan väckt i frågan. Man menar där att samerna skulle ha en större möjlighet till kombinationsnäringar, till de tillskott som de säkert behöver av inkomst från andra fång än renhanteringen. Jag böjde mig emellertid för det resonemang som fördes, när man sade att det ändå var renskötelsen som var det primära och att man, eftersom situationen var den att vederbörande renägare hade satt in hela sitt kapital i samebyn, inte kunde ta risken av att där upptogs en verksamhet av annan karaktär, även om det kunde vara önskvärt att samerna hade möjlighet att bedriva sådan verksamhet.

Här har också av herr statsrådet framhållits vikten av att de kan på annat sätt ta upp sådana här verksamhetsgrenar – i ett bolag, en förening eller liknande. Det kan uppstå brist på kapital, vilket jag menar skulle bli till förfång och är något som vi skall försöka undanröja. Nu har jordbruksministern ställt sig positiv, och därför uttrycker jag förhoppningen att han kommer att medverka till sådana kombinationsnäringar som kan ge samerna det kapital de behöver sätta in i sådan verksamhet som kan ge dem en bättre utkomst.

En annan sak som vi inte har diskuterat i utskottet men som jag har funderat ganska mycket över är att samebyn, efter vad det sägs, i någon mån har byggts upp efter mönster av föreningsrörelsen, vilket ju vi som arbetar inom jordbrukets föreningsrörelse kan vara stolta över. Om jag har fattat saken rätt finns det emellertid där en skillnad, nämligen den att renägare eller renskötare för att komma med i samebyn måste stå som garant med hela sitt kapital. I föreningsrörelsen garanterar man som bekant ett visst insatsbelopp, som är beroende av omsättningens storlek. Det kan alltså här föreligga risk för att den som har mer kapital får stå en större risk än den som har ett mindre. Jag kan här inte lägga fram något ändringsförslag på den punkten men anser att man bör följa denna fråga med uppmärksamhet, och om det visar sig att det uppstår olägenheter bör en ytterligare översyn av samebyns organisation göras för att åstadkomma en ändring. Jag förutsätter också att jordbruksministern är villig att medverka härtill.

Herr talman! Det finns naturligtvis flera frågor som jag skulle kunna ta upp i detta sammanhang, men tiden tillåter inte att jag går in på ytterligare detaljer.

Herr jordbruksministern BENGTTSSON:

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården menade att reservationen om hur den förlängda vinterbetestiden skall ordnas har tillkommit för att det gjorde sig bra i den socialdemokratiska valhandboken. Då vill jag säga att det är mitt förslag som ligger bakom reservationen, och det förslaget har stötts av herr Mossberger. Vi kommer båda två från Hallands län, och mig veterligt har aldrig en ren irriterat någon bonde i det länet. Vi

Onsdagen den  
2 juni 1971

Rennäringslag,  
m. m.

kommer därför inte att få vare sig fler eller färre röster för den bestämmelsen.

Vad som föranlett mig att framlägga detta förslag är, som jag här gång på gång har försökt framhålla, att kronomarken dominerar, och där får samerna ha sina renar mycket längre än nu. Där blir det en förlängning och en förbättring. Lantbruksnämnden går nämligen in där, och det är inte den nuvarande lantbruksnämnden utan en nämnd med rennäringsdelegation med samer. I Norrbottens län är 70 procent av markerna kronomark. I Jämtlands län är det däremot mera privat mark, det är riktigt.

Med anledning av den irritation som råder bland bondebefolkningen på grund av att renarna finns kvar längre i markerna, har jag sagt mig att vi tills vidare inte skall tillmötesgå samernas önskemål att förlänga tiden för vinterbete till den 10 maj, eftersom det medför stora besvärligheter för bönderna i deras näring. Låt oss i stället ta denna bestämmelse, ty den förlängda betestiden är ju någonting som bara skall förekomma vid enstaka tillfällen. Det vet ju alla som sysslar med den här frågan. Varför kan inte då den enskilde bonden få träffa en överenskommelse med samerna om det, gärna i lantbruksnämndens regi?

Förslaget får alltså inte betraktas som ett försök att vinna röster utan som ett försök att nå en kompromiss mellan bönderna där uppe och samerna. Jag fotar min uppfattning på den erfarenhet jag har fått under de här åren som jordbruksminister, en erfarenhet som visar att det finns en irritation och att man kan komma ifrån detta genom att lösa frågan på det här sättet. Men det skall som sagt inte betraktas som ett försök att värva röster, herr Johansson i Holmgården, utan snarare som ett försök att komma ifrån en irriterad situation.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall ge herr statsrådet rätt i att han absolut inte kommer att få några röster nere i Halland på den här utformningen av 4 §. Men när jag har sagt detta, vill jag till herr statsrådet säga att det mot bakgrunden av hur vissa tidningar har agerat rätt flitigt under behandlingen av den här renbeteslagen det inte har varit några större svårigheter att inse vad man var ute efter.

Sedan delar jag helt statsrådets mening om att man måste söka finna en utformning som gör att man eliminerar de konfliktrisker som föreligger och som faktiskt finns även i mina bygder trots att en så liten andel där är enskild mark. Jag kan försäkra herr statsrådet att jag i egenskap av ordförande för LRF:s länsförbund under de gångna åren gång efter annan haft uppvaktningar ifrån jordbrukare som har ansett sig ha fått sina marker förstörda av renar. De har inte sett någon som helst möjlighet att kunna komma till rätta med det här problemet.

När det nu har sagts i den här debatten att det här förslaget som vi har lagt fram egentligen motsvarar den situation som vi har haft under de gångna åren, så är det ju fullständigt felaktigt. Hade det varit så, skulle jag aldrig i mitt liv ha godtagit förslaget. Det förslag som vi nu skall få genomfört ger jordbrukarna en möjlighet att ej behöva springa ute i obygderna och söka reda på samerna utan gå på lantbruksnämnden och

säga att nu får ni se till att renarna kommer ifrån våra marker. Jag tror att man på det sättet lättast eliminerar de konfliktrisker som kan förekomma.

Herr MOSSBERGER (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte alldeles säker på om jag minns rätt. Men om jag gjorde det var väl herr Johansson i Holmgården nästan på samma linje som den som föreslås i propositionen, när vi diskuterade frågan i utskottet. Jag tror herr Johansson uttryckte sig på det sättet att om han hade varit närvarande vid sammanträdet när vi diskuterade denna fråga då skulle aldrig utskottets förslag ha blivit som det blev. Jag är inte säker på att jag minns rätt men det var någonting i den stilen.

Sedan säger herr Johansson att det är bara att säga till lantbruksnämnden: Ni skall se till att renarna kommer härifrån. Såvitt jag kan förstå kan inte lantbruksnämnden göra det. Den kan göra det, om det gäller kronomark, men på den enskildes mark kan väl lantbruksnämnden inte säga till samerna: Här får ni inte ha renar. Jag kan inte förstå att lantbruksnämnden kan göra det. Samerna kan ju bara låta renarna gå där, därför att det står ju i lagen att de har rätt att vara där enligt ert förslag. Vad jag vill reagera mot är att om utskottets förslag går igenom här betyder det ju att samerna får ha renarna på marken, vare sig det är privat mark eller kronomark. Man kan aldrig ålägga lantbruksnämnden att köra bort renarna ifrån den privata marken när man har fått igenom detta förslag, för lantbruksnämnden kan ge tillstånd utan att vare sig markägare är med på det eller inte.

Herr HÄLL (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Johansson i Holmgården säger att jag varit förespråkare för den bofasta befolkningen och därmed glömt samerna. Jag har tydligen misslyckats i mitt uppsåt som egentligen var att försöka tala om att det är nödvändigt att seriöst sammanväga de olika intressena.

I fråga om rätten för gruvarbetarna att fiska och jaga har jag aldrig påstått att dessa inte har sådan rätt. Men jag tycker att herr Johansson i Holmgården som känner till detta borde ha kunnat upplysa kammaren om det förhållande som är irriterande – då hade jag sluppit göra det. Man upplever nämligen väldiga spänningar mellan de samer som arbetar t. ex. i gruvan – jag tänker alltså inte på de renskötande samerna – och gruvarbetaren Johansson eller vad han nu heter när det gäller rätten till jakt och fiske. Om samer-gruvarbetaren har kvar sitt medlemskap i samebyn har han alltså rättighet att fiska, jaga och åka snöskoter på de områden som är stängda för andra gruvarbetare. Det är nödvändigt att minska dessa spänningar.

Sedan är det rätt intressant att höra att herr Johansson i Holmgården inte är ett dugg intresserad av att renarna stannar på privat mark utan att markägaren har någonting att säga till om. Kan det möjligen bero på att herr Johansson själv känner sig ganska trygg, eftersom skador på odlad mark enligt lagens bestämmelser, såvitt jag förstår, kommer att falla under reglerna för det strikta skadeståndet.

Jag har påtalat de svårigheter som jag har kunnat utläsa på vissa

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

områden och som jag förmodar att jordbruksministern har noterat. I övrigt kan jag helt acceptera den lydelse som lagtexten fått i Kungl. Maj:ts förslag.

Herr JOHANSSON i Holmgården (c) kort genmäle:

Herr talman! Det kan inte hjälpas att jag blir en aning konfunderad över herr Mossbergers uttalande. Om jag fattat lagtexten rätt innebär den att samerna kan hålla renar på de områden vi nu diskuterar under en viss tid av året – fram till den 1 maj. Herr Mossberger säger att om den föreslagna skrivningen, enligt vilken lantbruksnämnden kan förlänga denna tid med någon dag, antages av riksdagen, så kommer samerna att få rättighet att alltid ha renarna på denna mark. Det kan inte vara rimligt att ge denna paragraf en sådan tolkning. Jag kan för övrigt nämna att jag talat med dem som deltagit i arbetet med detta lagförslag, och de har inte alls avsett att lagen skall tolkas på det sätt som herr Mossberger gör gällande.

När det gäller diskussionen i utskottet har jag aldrig förnekat att jag var närvarande när detta ärende behandlades. Jag var en aning konfunderad ett tag och ansåg att man kanske borde kunna uppnå enighet. Men jag är nu efter justeringen utomordentligt glad över att det inte blev någon kompromiss; ju mer jag tänkt på denna sak har jag funnit att den skrivning som utskottet stannade för är den absolut riktiga. Det beror inte på att vi får rätt till ersättning för de skador som renarna vållar, utan det beror på att man därmed kommer ifrån de konfliktrisker som alltid uppstår om varje enskild markägare skall ta upp diskussioner med samerna. Det är mycket bättre att den diskussionen förs med lantbruksnämnden. Den lantbruksnämnd finns inte som – i varje fall upprepade gånger – medger rätt till bete under tid då detta är olämpligt för jordbrukarna, annat än om det är absolut nödtvunget. Den hänsynen måste lantbruksnämnderna ta. Den föreslagna skrivningen kan alltså inte leda till att samerna alltid skall ha rätt att ha sina renar på dessa marker. Om herr Mossberger tror det har han tolkat skrivningen fullständigt felaktigt.

Herr CARLSSON i Vikmanshyttan (c):

Herr talman! Jag funderade på att avstå från detta inlägg och från att bemöta vad herr Häll och fru Berglund här anfört. Deras båda inlägg talar egentligen för sig själva. Men eftersom jag harangerades för att jag stod såsom första namn under motionen 1367 och man ville göra gällande att det fanns vissa värderingar och syften bakom detta, måste jag ändå reagera.

Får jag påminna om att även jag kommer från ett län, där det finns en sameby med samer, nämligen Idre. Jag är inte alldeles främmande för den diskussion som jag här för. Även om inte fru Berglund eller herr Häll har upptäckt det, hoppas jag att det finns andra i denna kammare som har fått den saken klar för sig.

Får jag sedan säga till herr Häll beträffande detta med en diskriminerande behandling att jag i mitt första inlägg hänvisade till en artikel i en bok. Jag skulle vilja rekommendera herr Häll och andra i denna kammare

att ta del av denna artikel, som vice ordföranden i Svenska samernas riksförbund, herr Per Idivuoma i Lannavara, har skrivit. Han har berättat sina egna erfarenheter av hur man har behandlat och behandlar samer i viss omfattning såsom en minoritetsgrupp och ger dem en diskriminerande behandling.

När man diskuterar frågan om en samexistens och framhåller att man skall leva sida vid sida, vill jag säga att det skall ske på det sättet att man inte skall återgå till vad som har varit. Samerna har rätt att hävda sina gamla rättigheter utan att vara tvungna att vika undan i den delen. Skall inte det vara förutsättningen för samexistens, då är vi tillbaka i den gamla ordningen som man ändock ville befria sig ifrån genom att ge samma värderingar, möjligheter och förutsättningar för både samer och andra att göra sin röst hörd.

Hit hör frågan om 56 § i 1928 års renbeteslag. Vad har den lagen givit för olägenheter egentligen? Har den försvårat den industrialism som fru Berglund talade om? Har den lett till en "total förlamning" i dessa bygder? Titta på hur Kiruna har byggts ut. Se på Malmberget, Gällivare och Svappavaara för att nämna några namn. Den nuvarande lagen har inte lett till någon förlamning, och jag tror inte att den kommer att göra det heller.

Vakthållning om traditioner och bröd för dagen behöver man inte ställa emot varandra, eftersom de kan förenas. Den nya lagen syftar nämligen till att man skall ge samerna sådana möjligheter inom rennäringsringen att de kan få en utkomst jämförlig med andra människors och den standardhöjning som andra har. Som jag har sagt här tidigare är det angeläget att se till att inte samerna minskar så starkt i antal att de förlorar underlaget för den kultur och den tradition som ändå har sin förankring i rennäringsringen.

Samexistens innebär förståelse för och hänsyn till varandra. En bra lag blir en lag, som har underlag i folkmeningen. Det är min förhoppning att denna lag skall få ett sådant underlag i folkmeningen att det blir möjligt för samerna såsom en minoritet att leva kvar och kunna hävda den kultur samerna ändå är bärare av. Skulle lagen få den innebörd som fru Berglund har anfört, tror jag inte att man kommer att behöva någon ny lag i framtiden. Detta när det knappast kommer att finnas kvar någonting varken av samerna, deras näring eller deras kultur för en kommande generation. Det är ändå inte dit vi syftar.

Jag har förut sagt att vi har ett ansvar för att de renskötande samerna, att samekulturen verkligen får en framtid i detta land och i Norden. Låt oss då också besluta på ett sådant sätt, att dessa förhoppningar kan bli verklighet.

Överläggningen var härmed slutad.

#### *Punkterna 1 och 2*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

*Punkten 3*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Mossberger m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mossberger begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 3 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Mossberger m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	163
Nej	—	144
Avstår	—	3

*Punkten 4*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Takman begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 4 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Takman begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	289
Nej	—	15
Avstår	—	5

*Punkten 5*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 6*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 3 av herr Mossberger m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Mossberger begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 6 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 3 av herr Mossberger m. fl.

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Rennäringslag,  
m. m.*

Vid omröstning genom uppresning förklarades tvekan kunna råda angående resultatet, varför votering med omröstningsapparat verkställdes. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 152  
Nej — 157  
Avstår — 2

*Punkterna 7–10*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 11*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 4 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Punkterna 12–17*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 18*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 5 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Punkten 19*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 20*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 6 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Carlsson i Vikmanshyttan begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 37 punkten 20 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 6 av herr Takman.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Carlsson i Vikmanshyttan begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 264  
Nej — 36  
Avstår — 10

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Vissa anslag inom  
jordbruksdeparte-  
mentets verksam-  
hetsområde*

*Punkterna 21–24*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 25 a*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 7 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Punkterna 25 b och 26*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten 27 a*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 8 av herr Takman, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad.

*Punkterna 27 b och 28–34*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

**§ 2 Vissa anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde**

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 38 angående vissa anslag inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde jämte motioner.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Som jag sade i den tidigare debatten upptäckte jag inte förrän på ett sent stadium det här förhållandet, som jag tar upp i ett särskilt yttrande, och kunde därför inte avge någon reservation.

Som jag då sade tycker jag att det är stötande att man flyttar över lappväsendets tjänstemän till lantbruksnämnderna, tydligen utan att ledigförklara tjänsterna. Jag förutsätter, efter den uppmärksamhet som detta förhållande har väckt, att tjänsterna utlyses i vanlig ordning och naturligtvis att inte de nuvarande tjänstemännen inom lappväsendet diskrimineras när de söker dessa tjänster men att inte heller samer som är kvalificerade för tjänsterna diskrimineras.

Jag tycker för övrigt att det är en oerhörd diskrepans mellan de belopp som ställs till förfogande. Den regionala och centrala tjänstemannaapparaten för enbart rennäringen får bortåt 2,5 miljoner kronor per år, och samtidigt vet man att Svenska samernas riksförbund även med en planerad utökning av personalen kommer att få nöja sig med 415 000 kronor per år. Jag är inte ens säker på att man får mycket av detta belopp utan måste begära tillskott.

Jag hoppas därför att jordbruksministern utövar sitt inflytande så att man ur samefonden kan ställa pengar till Svenska samernas riksförbunds förfogande samt nästa gång i statsverkspropositionen arbetar in ett rimligt belopp så att samernas riksorganisation skall kunna fungera. Den kommer att få utomordentligt många och komplicerade uppgifter nu när samebyarna blir ekonomiska föreningar. Den måste sända ut instruktörer, hjälpa till med att starta dessa ekonomiska föreningar och den måste

också föra rättskampen vidare för samerna.

Överläggningen var härmed slutad.

Utskottets hemställan bifölles.

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Internationell  
miljövård m. m.*

### § 3 Internationell miljövård m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 39 i anledning av motioner angående internationell miljövård m. m.

Till jordbruksutskottet hade hänvisats följande av utskottet till behandling i ett sammanhang upptagna motioner

dels motionen 1971:29 av herr Helén m. fl.,

dels motionen 1971:1010 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om tillsättande av en idégrupp bestående av forskare och politiker med uppgift att enligt motionens syfte utarbeta ett förslag till riktlinjer för ett internationellt miljövårdsprogram att föreläggas 1972 års FN-konferens om miljön,

dels motionen 1971:1044 av fru Sundberg m. fl., såvitt nu var i fråga,

dels motionen 1971:1016 av herr Johansson i Norrköping m. fl.

Utskottet hemställde

att riksdagen

1. lämnade motionen 1971:29 utan åtgärd,
2. lämnade motionen 1971:1010 utan åtgärd,
3. lämnade motionen 1971:1044, i här förevarande del, utan åtgärd,
4. lämnade motionen 1971:1016 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie, Jonasson och Larsson i Borrbý (samtliga c), vilka ansett att utskottet under 2 bort hemställa,

att riksdagen i anledning av motionen 1971:1010 skulle anhålla att Kungl. Maj:t vidtog åtgärder i syfte att inom FN skulle tillskapas ett organ för ledning och kontroll av det internationella miljövårdsarbetet.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Som bekant finns inom FN ett säkerhetsråd vars uppgift bl. a. är att svara för internationell fred och säkerhet. Säkerhetsrådet har befogenhet att fatta självständiga beslut, och det har blivit mest bekant i samband med att krig hotat någonstans eller att andra militära förhållanden krävt ett ingripande.

Vi behöver även ett annat säkerhetsråd inom FN, nämligen ett internationellt säkerhetsråd för miljövården, eller rättare sagt ett säkerhetsråd för den internationella miljövården. Ett sådant råd är, som vi ser det, lika befogat som det nuvarande, och det finns också ganska många arbetsuppgifter för detsamma. Det räcker inte med att ett land går in för åtgärder på miljövårdens område om åtgärderna motarbetas i ett

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Internationell  
miljövård m. m.*

annat land eller rent av saboteras.

Förstöringen av miljövärden har på sina håll nått sådana proportioner att globala åtgärder måste till för att man skall kunna råda bot på den. Det behövs också ett globalt bevakningssystem för att klara av den här kontrollen. Den förstörelse av människornas existensmöjligheter som kan åstadkommas genom att man förändrar deras levnadsmiljöer, den kan vara lika allvarlig som den förändring som man kan vidta genom militära åtgärder.

I motionen 1010 påpekas det faktum att vår tids människor visserligen genom vetenskapens och teknikens landvinningar har fått möjligheter att skapa välstånd och värden som bara för några årtionden sedan knappast kunde anas. Men vi har också fått nya medel, med vilka vi kan totalförstöra vad vi själva har byggt upp och vad som genom miljontals år har åstadkommits genom naturens egen utveckling.

Jag behöver bara peka på atomkraften. Vi har tekniska möjligheter att med den ödelägga stora landområden och befolkningscentra om vi vill använda den på det sättet. Men även de provsprängningar av atomkärnor som nu sker under fredliga förhållanden kan innebära en sådan påverkan av atmosfären som kan bli ödesdiger för såväl människor som djur och växtlighet – på både kort och lång sikt. Det sker, som vi alla vet, genom den radioaktivitet som bildas vid de här sprängningarna. De ekologiska förhållandena kan påverkas genom rubbningar i vad naturen under tidernas lopp har utformat och man kan förstöra det skyddssystem som naturen själv har byggt upp.

Vi menar att levnadsbetingelserna i vår värld aldrig tidigare har hotats av så stora faror som dem som nu har uppstått på relativt kort tid. Verkningarna kan därför bli så katastrofala att det – om inte ett internationellt skyddsinstrument skapas – kan bli för sent för oss att råda bot på de skador som håller på att ske. Tyvärr kolliderar dessa globala miljövårdsintressen ofta med ekonomiska intressen och militära intressen – dessa senare intressen är de starkaste och de som kommer att avgå med seger. Konkurrensen mellan länderna är ofta så stark och så hård att man ser genom fingrarna med miljöförstörelsen om man därmed kan förtjäna pengar eller skydda vissa andra intressen. Kan vi t. ex. räkna med att man i England eller Ruhrområdet kommer att kosta på sig att extrahera svavlet från kol och olja för att därmed förhindra att svaveldioxid skall förstöra luften i andra länder? Det är inte säkert.

Jag nämnde att atomsprängningarna är exempel på sådana ingrepp där både militära och ekonomiska intressen ibland säkert får ta över miljövårdsintressena. Den radioaktiva strålning som drabbar människorna kan drabba sådana som bor långt bort från den plats där sprängningen har inträffat. Det har t. ex. visat sig att eskimåerna – som man tycker borde leva på ett ganska betryggande avstånd från de här riskabla företeelserna – har en mycket hög grad av radioaktivitet i kroppen. Det beror på att de äter ganska mycket renkött. Renarna i sin tur äter lav och det finns inga växter som absorberar radioaktivitet så mycket som just laven gör. Det är dock inte eskimåerna som har sprängt atomerna, det är andra som gjort det, men följderna drabbar ett folk som inte rår för sprängningarna alls.

Det finns många sådana exempel. Jag kan nämna ett som visar hur

människor förstört betydande värden för andra. Den indiska Rajputana-öknens var en gång i tiden en fruktbar trakt med skogar och åkerjord. Det är i dag en öken, men det var inte indierna som högg bort skogen och släppte lös erosionen utan det var andra som gjorde det. Det förekommer på samma sätt i dagens värld att man skövlar skog inom vissa områden, där erosionen sedan förstör marken. Man får emellertid ut en ekonomisk vinning av att göra det i dag. Vad det kommer att kosta i framtiden bekymrar man sig inte om.

I dagens värld måste samexistensen människorna emellan gå före expansionspolitiken. Vi har blivit alltmer beroende av varandra för vår existens, och därför kommer vi förr eller senare att tvingas till globala åtgärder — om inte förr så när vi börjar närma oss den s. k. förgiftningsgränsen. Det finns länder som är på väg mot den i dag och de är inte så långt därifrån. I Japan får man t. ex. nu ta in trafikpoliser efter ett fyratimmarspass för att avgifta dem. Så kraftiga är luftföroreningarna där borta.

Om vi hade ett miljövårdens säkerhetsråd, skulle vi bättre kunna samordna teknik och forskning än vad vi gör nu. Man skulle kunna bevaka miljöproblemen världen över. Politikernas roll i ett sådant säkerhetsråd blir att bestämma hur vetenskapens och teknikens landvinningar skall utnyttjas med hänsyn just till miljöintressena. Därför bör ett sådant säkerhetsråd utrustas med ganska stora möjligheter att ingripa mot dem som hotar den globala miljön.

Nu skall det hållas en internationell miljövårdskonferens i vårt land nästa år, och det är bra. Det är en heder för oss att vara värdar för den konferensen. Vi anser ju här i Sverige att vårt land är något av ett föregångsland när det gäller miljövård och naturvård. Vi anser det i alla fall själva.

Hit kommer nästa år miljövårdsexperter och naturvårdsexperter från hela världen för att dryfta dessa spörsmål, och i det sammanhanget kommer sannolikt många kloka och väl underbyggda tankar att framföras. Jag är övertygad om att man kommer att bedyra sitt intresse för miljövården globalt. Men vad kommer därefter? Vad kommer sedan konferensen är slut? Ja, tyvärr finns det många exempel på att vackra tal vid kongresser får ungefär samma verkan som ett uttalande i en rapport vid ett tillfälle från upphovsmannen till den ryska vätebomben, Andrej Sacharov. Denne framhöll där att civilisationen hotas av kärnvapenkrig, hungersnöd, degenererande masskultur och byråkratisk dogmatism. "Under sådana förhållanden", sade han, "kan endast världsomfattande samarbete rädda civilisationen." Han föreslog en speciell avgift för miljövård under en femtonårsperiod för att stabilisera läget. En annan vetenskapsman kommenterade verkningarna av Sacharovs uttalande med följande ord: "Den tystnad som hälsade hans förslag kunde höras världen över."

Man får livligt hoppas att den konferens som skall hållas här nästa år inte kommer att följas av en likadan tystnad utan att det kommer att hända någonting med anledning av konferensen. Det beror helt på om man i olika länder världen över är villig att ge miljövården den plats den bör ha vid sidan om konkurrerande intressen. Som jag sade i början har

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Internationell  
miljövård m. m.*

det tyvärr varit dåligt med detta hittills.

För att konkreta insatser skall följa på denna konferens har vi från centerns sida ansett att konferensen bör följas upp med förslag i FN om att ett säkerhetsråd för internationell miljövård skapas vid sidan om det säkerhetsråd som nu finns för andra syften. Och det bör enligt vår mening vara logiskt att det lands regering som varit värd vid denna världsomfattande konferens tar detta initiativ i FN. Vi har därför i en reservation till detta betänkande begärt att riksdagen ger den svenska regeringen ett sådant uppdrag.

Därmed ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Den reservation som är fogad till jordbruksutskottets betänkande nr 39 och som utskottets värderade ordförande just har yrkat bifall till går tillbaka på en motion av centerpartiet. Som framgår av betänkandet har utskottet haft ett antal motioner till behandling som alla tagit upp och diskuterat miljövårdens internationella aspekter.

Det är naturligt och mycket angeläget att riksdagen ägnar dessa aspekter av miljövärdsarbetet uppmärksamhet. Detta utgör endast en ytterligare markering av vår medvetenhet om att de är utomordentligt viktiga, ja, avgörande för våra utsikter att få bukt med miljövårdsproblemen också inom vårt eget lands gränser, att åtskilliga av dessa problem helt enkelt inte kan lösas annat än internationellt och att vi i fråga om andra kan lära mycket av ett samråd på internationell nivå.

Överväganden av detta slag låg ju också, som riksdagen är väl medveten om, till grund för det svenska initiativet till nästa års FN-konferens i Stockholm, den konferens som måste komma att bilda upptakten till ett långtgående internationellt samarbete, om världen och människorna, inklusive vi själva, skall kunna räddas undan de negativa följderna av att vetenskapliga och tekniska landvinningar utnyttjas kortsynt för kortfristiga ekonomiska framsteg. Jag instämmer helt med utskottets värderade ordförande i uppfattningen att vi här hotas av stora faror och att det sannerligen är att hoppas att inte samma tystnad världen över som hälsade Sacharovs förslag kommer att följa på konferensen i FN:s regi här i Stockholm nästa år.

Över hela den industrialiserade världen är man alltmer skärpt medveten om att i vår tid ekonomiskt välstånd, ekonomisk tillväxt *i sig* köpes till ett högre pris, i många fall ett fruktansvärt högt pris. Och det råder en glädjande överensstämmelse mellan vad som sagts från svenska regeringens sida i förberedelsearbetet för FN-konferensen och vad som framhålls i de partimotioner från folkpartiet och centern som behandlas i det här föreliggande betänkandet. Detta vittnar gott om möjligheterna att göra en stark svensk insats för att, både på konferensen och därefter, det internationella samfundet skall kunna bygga upp ett effektivt gemensamt och handlingsinriktat miljövärdsarbete. Exempel på områden som här kommer att bli aktuella och på arten av de internationella åtgärder som måste komma till stånd kan studeras i bilaga 2 till utskottets betänkande, en bilaga som återger i detta sammanhang relevanta delar av den av svenska regeringen till FN insända national-

rapporten rörande miljöförhållanden i Sverige. De svenska förslagen anknyter till konferensens föreslagna huvudämnesområden, och eftersom utskottet i full enighet noterat dem och beslutat redovisa dem för kammaren i denna bilaga till betänkandet, finns det ingen anledning att ta upp kammarens tid med att här närmare analysera dem. Låt mig bara framhålla att förberedelsearbetet för konferensen, som bedrivs av en av FN:s generalförsamling tillsatt kommitté med 27 medlemmar, däribland Sverige, samt av det speciella konferenssekretariatet, nu befinner sig i ett beträffande konferensens sakinnehåll betydelsefullt stadium. Fram till kommitténs tredje möte i september i år skall fem mellanstatliga arbetsgrupper ha utarbetat rekommendationer rörande möjliga och lämpliga beslut om internationella åtgärder på sådana områden som havsföreningarna, erosion och andra former av jordförstöring, mätning av miljöförändringar och kriterier för miljö kvalitet samt naturvård – allt sådant som man hoppas skall kunna bli föremål för beslut redan vid konferensen nästa år.

Konferensens preliminära dagordning upptar några andra punkter som emellertid förtjänar några korta kommentarer. En sådan punkt kallas "Utveckling och miljö". Konferensen avses här ta upp till behandling de miljöproblem som med ökande styrka anmäler sig för u-länderna i deras ekonomiska och sociala utvecklingsarbete. Miljöproblemen har ju generellt sin rot i tre omständigheter, som kännetecknar, på gott och ont och i växlande grad, mänsklighetens tillvaro, nämligen den explosionsartade befolkningsökningen, en alltmer tekniskt dominerad industriprocess och en våldsamt tilltagande urbanisering. Vi måste vara medvetna om att snabbaste möjliga modernisering av jordbruk och industri, som är nödvändig för att besegra världens fattigdomskris, just är de utvecklings-element, som vi i den rika världen vet innebär allvarliga, mycket allvarliga, miljörisiker. Men vi måste samtidigt vara medvetna om att under det att vi i den rika världen nu, som väl är, anser oss kunna, och böra, beakta dessa risker som på lång sikt så allvarligt hotar vår mänskliga tillvaro och vår mänskliga framtid, så framstår för u-länderna tillväxt och utveckling som det övergripande målet, i syfte att övervinna fattigdomskrisen, och miljöfarorna som en risk som man i vissa avseenden måste ta för att nå detta mål. Vi kan tycka det vara hårt att u-länderna skall komma ur fattigdomskrisen i välståndskrisen eller, som faktiskt är det paradoxala förhållandet, tvingas att uppleva både fattigdomskris och välståndskris samtidigt. Men vi måste acceptera att för u-länderna ter sig denna problematik annorlunda, delvis, och inte minst, därför att de har anammat de värderingar som så länge har dominerat vår ekonomiska tillvaro, nämligen den ekonomiska tillväxten i sig som det preliminära målet, en värdering som vi nu börjar nyansera, kanske rentav, hoppas jag, förändra. Under tiden krävs det ett mycket tålmodigt och mödosamt arbete på att få u-länderna aktivt medagerande i ett globalt miljövårdsarbete genom att de, i och med identifiering av sina egna miljöproblem, kan se dem som en integrerande del av sina egna något mer långsiktiga utvecklingsansträngningar. Jag kan i detta sammanhang helt instämma i vad som sägs på denna punkt i folkpartiets partimotion, som ju överensstämmer med vad som sagts från svenskt håll i FN-sammanhang alltsedan 1968.

Onsdagen den  
2 juni 1971

Internationell  
miljövård m. m.

En annan punkt på konferensens preliminära dagordning kallas "de internationella organisatoriska implikationerna av handlingsförslag". Denna något invecklade rubrik är ett uttryck för vad man också från svensk sida från första början av förberedelsearbetet har markerat, nämligen att konferensen skall vara handlingsinriktad, att den skall vara inte ett slut utan en början på ett internationellt samarbete på miljövårdsområdet och att de organisatoriska arrangemangen för ett aktivt och kraftfullt uppföljningsarbete måste fastställas vid konferensen nästa år.

Låt mig, herr talman, redovisa vad som i det sammanhanget har sagts i förberedelsearbetet på FN-nivå för konferensen nästa år, där man i annoteringarna till den preliminära dagordningen har fört in följande element som måste diskuteras här i Stockholm om ett år när det gäller de organisatoriska konsekvenserna av FN-konferensen:

1. Övervägande av de funktioner som måste fyllas på det internationella planet, om konferensens handlingsförslag antas.

2. Översyn av nuvarande organisatoriska situation på internationell nivå, pågående och planerad aktivitet inklusive kapaciteten inom existerande organisationer, särskilt med avseende på FN-systemet.

3. Övervägande av alternativa metoder att fylla erforderliga funktioner särskilt med avseende på FN-systemet, metoder för att möta u-ländernas speciella behov, särskilda organisatoriska krav för att möta behoven på regional nivå.

Herr talman! Enligt min, och troligen många andras, personliga åsikt måste dessa organisatoriska arrangemang på det internationella planet, som alldeles uppenbart kommer att diskuteras vid FN-konferensen nästa år, reflektera det absoluta behovet av att det internationella organet kan komma att agera med behövlig kraft och auktoritet för att medverka till att de nödvändiga internationella åtgärderna också kommer att genomföras och respekteras. Detta är den ganska självklara slutsats som en intellektuell analys av den internationella miljövårdsproblematiken leder till. Det föreligger med andra ord inga delade meningar härvidlag mellan reservanterna i jordbruksutskottet och utskottsmajoriteten i detta avseende. En helt annan sak är hur denna slutsats i de internationella sammanhangen skall kunna omsättas i förslag, beslut och handling. Och här kommer jag in på den av utskottets centerpartistiska ledamöter avgivna reservationen till betänkandet nr 39.

Det är lätt, herr talman, det är mycket lätt, att säga att riksdagen skall uppdra åt regeringen att i förberedelsearbetet till och vid FN-konferensen driva en viss linje i detta sammanhang, som representerar vad man kan anse vara nödvändigt att uppnå. Jag kan här hänvisa till reservationens motivering och det anförande som jordbruksutskottets värderade ordförande nyss har hållit. Vi måste emellertid ständigt hålla i minnet att FN med sitt aktuella agerande på miljövårdsområdet gripit sig an med uppgifter, där det internationella samfundet ställs inför en konflikt mellan den hittills allmänt accepterade grunden för dess arbete, nämligen det nationella suveränitetsbegreppet, och de krav som ett effektivt internationellt agerande ställer. Detta och åtskilligt annat gör att denna

Onsdagen den  
2 juni 1971

---

*Internationell  
miljövård m. m.*

fråga kanske är det mest ömtåliga ärendet av alla på FN-konferensens dagordning. Därför måste man här gå fram med varsamhet och försiktighet för att inte låta det bästa bli det godas fiende. Det vore enligt min mening ytterst riskabelt för den slutliga lyckliga utgången av det arbete som nu har igångsatts, om riksdagen här på förhand skulle binda regeringen för att agera efter sådana riktlinjer som reservanterna vill skriva in i utskottets motivering. Dessa är alltså enligt min uppfattning okloka, med tanke på vad både motionärerna och utskottsmajoriteten vill uppnå. Men, herr talman, reservationens kläm är, såvitt jag förstår, direkt meningslös – frågan om tillskapande av ett organ för ledning och kontroll av det internationella miljövårdsarbetet är redan uppförd på konferensens dagordning, och en riksdagens skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med reservationens kläm blir därmed ett slag i luften.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag uppskattar på det högsta den positiva inställning som fru Thorsson här lade i dagen i fråga om behovet av internationella miljövårdsorgan för kontroll, men jag blev väldigt besviken när hon inte ville vara med om att ta initiativ till att något sådant organ tillskapas. Om regeringarna i alla länder som är representerade vid konferensen här nästa år resonerar på samma sätt som fru Thorsson, då blir resultatet precis detsamma som det som följde på Sacharovs tal. Det blir en tystnad och så händer ingenting mer. Det blir en mängd vackra tal som tas upp i ett protokoll, men ingen vågar hålla i skäftet när dessa vackra ord skall omsättas i verkligheten. Som jag sade tidigare finns det nämligen starka ekonomiska intressen som man kommer i konflikt med, och det finns starka militära intressen som också skulle få rubba på sig, och då är det inte första gången som de kommer att gå segrande ur dragkampen. Det vore därför på sin plats att det land som har fått förtroendet att vara värd för en internationell konferens också tog detta initiativ. Det är inte vår mening att det skall tas vid nästa års konferens i Stockholm, det är vår mening att det skall tas i FN-församlingen av den svenska regeringen.

Jag skall inte förlänga mitt inlägg med exempel, men det vore väldigt lätt att rada upp en hel mängd exempel som visar att vi redan i dag har internationella bestämmelser länderna emellan om att respektera miljövärden som man emellertid inte bryr sig om, därför att det är bekvämt att inte följa dem och framför allt därför att det är ekonomiskt att inte följa dem.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Jag har litet svårt att göra klart för mig vad jordbruksutskottets herr ordförande egentligen är ute efter när han hävdar att jag personligen – för att nu ta mig som exempel – inte vill vara med om att ta initiativ till att ett organ skapas genom FN för en sådan miljövårdskontroll som utskottsmajoriteten och utskottsminoriteten är helt eniga om är önskvärd och absolut nödvändig. Jag har den personliga åsikten att det internationella samfundet måste ha ett organ med vissa mandatära befogenheter på det internationella planet för att

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Internationell  
miljövård m. m.*

där garantera de miljöskyddsåtgärder som måste genomföras internationellt. Men vad jag har hävdad, herr talman, är att FN-konferensen nästa år kommer att diskutera sådana förslag. Förberedelsearbete är redan i gång inom konferenssekretariatet för att utarbeta ett sådant förslag att föreläggas FN-konferensen nästa år – det är uppfört på konferensens dagordning.

I den situationen, herr talman, har jag hävdad att det icke är klokt, utan motsatsen – är oklokt – att i detta läge nu binda regeringen genom en riksdagsskrivelse för att regeringen skall i FN-sammanhang följa en viss bestämd linje, när vi ännu inte har sett vad konferenssekretariatet kommer fram till att föreslå FN-konferensen.

Jag vill gärna säga, herr talman, att jag inte känner igen de gamla måttfulla och försiktiga centerpartisterna, som nu är beredda att ge sig in på utrikes äventyrligheter av det här slaget, som kan sätta på spel vad både de och vi vill genomföra. Det förfäras även en internationell aktivist som mig.

Herr HANSSON i Skegrie (c):

Herr talman! Jag tror inte att det kan kallas för några internationella äventyrligheter. Fru Thorsson är av samma mening som jag, att detta är nödvändigt. Då är det väl en internationell äventyrlighet vem som än tar initiativet till det.

Jag är inte alls förvånad över att fru Thorsson inte vill vara med på det här. Det är inte första gången som vi centerpartister fått mothugg när vi har tagit initiativ som gått litet längre än vad vi tidigare varit inne på då det gällt miljövården. Det är vi vana vid.

Men om den svenska riksdagen uppdrar åt sin regering att ta initiativ till detta, så är det något som riksdagen är fullt suverän att göra. Jag kan inte begripa att man binder regeringen för någonting, om vi är överens, fru Thorsson och jag, om att det är riktigt att man skapar ett sådant miljövårdsorgan. Det är ju tvärtom en heder för den svenska regeringen att få det uppdraget och föra det vidare i internationella sammanhang.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Det måste nog betraktas som en internationell eller utrikes äventyrlighet att binda en regering för en viss linje på ett ytterligt ömtåligt område bland de frågor som står på FN-konferensens dagordning innan man har sett vad det ansvariga konferenssekretariatet kommer fram till för förslag. Det är just detta som är innehållet i utskottsreservationens motivering – att den svenska regeringen skulle inom FN, vare sig det sker i generalförsamlingen i höst eller vid FN-konferensen nästa år, ta initiativ till ett miljövårdens säkerhetsråd, utrustat med vissa maktbefogenheter. Jag vet inte om herr Hansson i Skegrie har klart för sig hur långtgående detta förslag är. Jag kan i varje fall inte beteckna det som annat än en äventyrlighet i nuvarande läge.

Äventyrligheter kan behövas ibland för att lösa vår tids problem – de är så allvarliga och så stora. Men det vill allt till att äventyrligheterna är kloka och väl planerade, annars kan det ta en ända med förskräckelse, och då missar man det man egentligen ville uppnå.

Överläggningen var härmed slutad.

*Punkten 1*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten 2*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Hansson i Skegrie begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 39 punkten 2 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Hansson i Skegrie begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 240  
Nej — 65  
Avstår — 7

*Punkterna 3 och 4*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 4 Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 40 angående uppskov med behandlingen av vissa till utskottet hänvisade ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 5 Livsmedelslag m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 41 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1971:61 med förslag till livsmedelslag m. m., jämte motioner.

Genom en den 26 februari 1971 dagtecknad proposition, nr 61, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden, föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till livsmedelslag,  
dels avge yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till kungörelse om ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”Propositionen grundar sig på ett av livsmedelsstadgekommittén (LSK) avgivet betänkande (SOU 1970:6 och 7) Ny livsmedelsstadga m. m. och på de remissyttranden som avgetts över betänkandet.

I propositionen föreslås en ny livsmedelslag som tillsammans med tillämpningsföreskrifter är avsedd att ersätta 1951 års livsmedelsstadga.

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Livsmedelslag*  
*m. m.*

Bestämmelsernas väsentliga syfte är att på olika sätt tillgodose konsumenternas intressen. Lagförslaget innehåller grundläggande bestämmelser om livsmedels beskaffenhet, hantering, märkning och saluhållande. Det innehåller vidare regler om personalhygien, livsmedelslokal och tillsyn. De närmare tillämpningsföreskrifterna föreslås bli meddelade av Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts förordnande, av en ny central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor, statens livsmedelsverk.

Genom den nya lagstiftningen skärps nuvarande bestämmelser om livsmedelstillsatser och berikningsmedel. Vidare blir det möjligt att meddela strängare föreskrifter i fråga om bekämpningsmedel, kvicksilver och andra främmande ämnen i livsmedel. Skyldighet införs att lämna bl. a. detaljerad innehållsdeklaration beträffande livsmedel och uppgift om livsmedels hållbarhetstid. Bestämmelserna om livsmedelslokal skall gälla inte bara som nu i fråga om byggnader utan också olika slags transportmedel. Läkareundersökning och annan hälsokontroll av personal i viss livsmedelshantering blir obligatorisk och regelbunden. Skyldighet införs för näringsidkare inom livsmedelshantering att utöva en särskild egentillsyn av sin verksamhet.”

Med anledning av propositionen hade väckts motionerna

1. 1971:1403 av herr Henmark m. fl.,

2. 1971:1424 av herr Åsling m. fl., vari hemställts

a) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1971:61 skulle besluta om sådana ändringar att 11, 13 och 29 §§ fick en lydelse motsvarande den som föreslagits av livsmedelsstadgekommittén, samt

b) att riksdagen skulle uttala att vid tillämpningen av livsmedelslagen sådana undantag från lagens generella bestämmelser borde göras att viss särpräglad produkttillverkning även fortsättningsvis kunde ske i fäbodrar och liknande lokaler i landets glesbygder,

3. 1971:1451 av fru Mogård,

4. 1971:1453 av fru Anér och fru Hambraeus, vari hemställts att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 61 skulle besluta att besvärsmått över beslut enligt livsmedelslagen eller med stöd av Konungens förordnande enligt lagen skulle tillkomma samtliga konsumenter,

5. 1971:1454 av herr Brundin m. fl.,

6. 1971:1455 av herrar Johansson i Holmgården och Pettersson i Kvänum, vari hemställts

a) att riksdagen vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition 1971:61 skulle besluta om ändring av 19 § så att den fick i motionen föreslagen innebörd, samt

b) att riksdagen skulle besluta om att en bestämmelse om obligatorisk slakteritvång för fjäderfä infördes i lagen,

7. 1971:1456 av herr Norrby i Åkersberga m. fl.,

8. 1971:1457 av herrar Romanus och Möller i Göteborg.

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Livsmedelslag*  
*m. m.*

Utskottet hemställde

A. att riksdagen – med förklaring att propositionen 1971:61 inte kunnat oförändrad bifallas – för sin del skulle antaga av utskottet föreslagen lydelse av 7 § livsmedelslagen,

B. att riksdagen lämnade motionen 1971:1451 i vad den avsåg uttalande angående obligatorisk berikning av livsmedel utan åtgärd,

C. att riksdagen – med förklaring att motionen 1971:1424 i förevarande del fick anses besvarad genom vad utskottet i detta betänkande uttalat – skulle antaga 11 § i förslaget till livsmedelslag,

D. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1424 i vad den avsåg ändring av inledningen till 13 § i förslaget till livsmedelslag skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag i denna del,

E. att riksdagen lämnade motionen 1971:1454 i vad den avsåg utformning av innehållsdeklaration enligt 13 § första stycket 2. i förslaget till livsmedelslag utan åtgärd,

F. att riksdagen lämnade motionen 1971:1456 utan åtgärd,

G. att riksdagen med avslag på motionerna 1971:1451 och 1971:1454 i vad de avsåg hållbarhetsmärkning m. m. skulle antaga 13 § första stycket 5. i förslaget till livsmedelslag,

H. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1424 i vad den avsåg vissa uppgifter om importör och på motionen 1971:1451 i vad den avsåg uppgift om förpackningsdag skulle antaga 13 § första stycket 6. i förslaget till livsmedelslag,

I. att riksdagen lämnade motionen 1971:1457 utan åtgärd,

J. att riksdagen lämnade motionen 1971:1451 i vad den avsåg visst uttalande angående märkningsföreskrifter utan åtgärd,

K. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1455 i vad den avsåg ändring av 19 § i förslaget till livsmedelslag skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag i denna del,

L. att riksdagen med avslag på motionen 1971:1424 i vad den avsåg ändring av 29 § i förslaget till livsmedelslag skulle antaga Kungl. Maj:ts förslag i denna del,

M. att riksdagen lämnade motionen 1971:1451 i vad den avsåg försäljares ansvar gentemot konsument utan åtgärd,

N. att riksdagen i anledning av motionen 1971:1453 som sin mening gav Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anförde,

O. att riksdagen lämnade motionen 1971:1403 utan åtgärd,

P. att riksdagen lämnade motionen 1971:1424 i vad den avsåg viss livsmedelstillverkning i glesbygder utan åtgärd,

R. att riksdagen lämnade motionen 1971:1455 i vad den avsåg slakteritvång för fjäderfä utan åtgärd,

S. att riksdagen skulle antaga förslaget till livsmedelslag i de delar som inte berörts i utskottets hemställan i det föregående,

T. att riksdagen lämnade förslaget till kungörelse om ändring i hälsovårdsstadgan (1958:663) utan erinran.

Reservationer hade avgivits

vid H. i utskottets hemställan

1) beträffande frågan om *märkning av färdigförpackat livsmedel med*

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Livsmedelslag*  
*m. m.*

"*importörens namn eller firma samt hemort*" av herrar Hansson i Skegrie, Jonasson och Larsson i Borrby (samtliga c), som ansett att utskottet under H bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att propositionen inte kunnat oförändrad bifallas — i anledning av motionen 1971:1424 och med avslag på motionen 1971:1451, båda motionerna såvitt nu var i fråga, för sin del skulle antaga av reservanterna föreslagen lydelse av 13 § första stycket punkten 6 livsmedelslagen, innebärande att alla importerade färdigförpackade livsmedel skulle märkas med uppgift om importörens namn eller firma samt hemort,

vid K. i utskottets hemställan

2) beträffande frågan om *sättet att marknadsföra nya livsmedelstyper eller s. k. ersättningsprodukter för redan välkända livsmedel* av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c) och Larsson i Borrby (c), som ansett att utskottet under K bort hemställa,

att riksdagen — med förklaring att propositionen inte kunnat oförändrad bifallas — i anledning av motionen 1971:1455, såvitt nu var i fråga, för sin del skulle antaga av reservanterna föreslagen lydelse av 19 § livsmedelslagen, innebärande förbud mot att vid saluhållande av livsmedel i text eller på annat sätt lämna uppgifter, där beteckningen för ett redan välkänt livsmedel ingick eller som antydde likhet därmed.

Till detta betänkande hade fogats ett särskilt yttrande beträffande frågan om *utformning av innehållsdeklaration för färdigförpackade livsmedel* av herr Hedin och fru Sundberg (båda m).

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! Proposition nr 61 från jordbruksdepartementet förelägger oss ett förslag till ny livsmedelslag. Lagförslaget är inte särskilt kontroversiellt, och det kan alltså tänkas att vi kan anta det utan alltför mycket delade meningar.

Sedan 1951 har någon justering av livsmedelsstadgan inte gjorts, men vi har nu fått ett nytt och modernt förslag som handlar om livsmedels beskaffenhet och livsmedels hantering, märkning och saluhållande. Jag kan säga att förslaget har fått ett positivt mottagande i jordbruksutskottet, och man har accepterat det under mycket stor enighet. Det är bara på ett par mindre punkter som meningarna är delade.

Om jag skulle tillåta mig att vara fundersam kunde jag säga att det blir ett nytt verk, ett livsmedelsverk — antalet nya tjänster är dock bara 34, eftersom man skall göra en samorganisation mellan verk som tidigare skött motsvarande uppgifter — som skall följa upp denna lag. Då kan man ju fråga: Är detta vad vi förväntar oss och vad människorna betraktar som det mest angelägna just nu? Kommuner, landsting och städer har ont om pengar, och den enskilde vill inte att hans levnadskostnader skall öka, men vår ambition är stor och vi vill ha en allt större perfektionism, i detta fall när det gäller våra livsmedel. Men man kan ju undra om detta är alldeles nödvändigt och om detta just nu är vad som bör angelägenhetsgraderas först. Jag vill inte avge något direkt svar på den frågan. Nu föreligger lagförslaget, och det har biträtts under stor enighet i utskottet. Det kanske är bra. När vi nu mer och mer hänvisas till färdiglagad mat

och högt förädlade livsmedel är det måhända helt korrekt att konsumenterna får klara besked om vad de födoämnen innehåller som de har för avsikt att äta – även om jag personligen inte riktigt hänger med i de överdrifter man ibland får höra när det gäller kraven på livsmedlens innehåll. Människan tål mycket mer än man tror.

Vid två punkter i utskottets hemställan har det anmälts avvikande meningar. Den första är reservationen 1 av herr Hansson i Skegrie m. fl. Där har vi reseranter velat gå ett stycke längre än propositionen. Denna reservation gäller importerade livsmedel, och där har vi föreslagit att man till 13 § första stycket skall göra följande tillägg: ”— — — samt, om livsmedlet färdigförpackats utomlands och införts till riket, därjämte motsvarande uppgifter om importören, — — —.” Vi menar att det även för importerade livsmedel skall vara lätt för konsumenten att kontrollera och göra de anmärkningar som kan vara befogade, och då är det kanske riktigt att lagen föreskriver skyldighet att ange importörens namn och adress. Detta är alltså innehållet i reservationen 1 vid H i utskottets hemställan, och jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Reservationen 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl. gäller frågan om marknadsföringen. Där har vi sagt att vi inte gärna i framtiden vill acceptera en marknadsföring av nya livsmedel eller s. k. ersättningsprodukter under namn och etikett för redan välkända livsmedel. Vi har alla i reklamen mött nya produkter, som har lanserats på marknaden, och där man t. ex. talar om att produkten kan användas som smör. Det är ju i och för sig en bra upplysning för konsumenten. Men det kan hända att den är en liten aning vilseledande. En mera korrekt beskrivning – om man nu behöver en bruksanvisning för användningsområdet – skulle vara: Här är en ny produkt, som kan användas för att breda på bröd. Det är ju också en anvisning om vad produkten kan användas till.

Vi har i den reservationen föreslagit detta tillägg till 19 §: ”Ej heller får sådant livsmedel saluhållas under uppgift i text eller annorledes, vari den förbehållna beteckningen ingår eller som antyder likhet därmed.” Det är alltså ett förbud.

Detta redovisas i reservationen 2 vid K i utskottets hemställan. Jag ber, herr talman, att också få yrka bifall till den reservationen.

Fru SUNDBERG (m):

Herr talman! Olika skäl har angivits som orsak till att 1951 års livsmedelsstadga inte längre är fullt användbar som underlag för produktion, distribution och konsumtion av livsmedel. Som huvudskäl har oftast angivits konsumentintressen. Med tanke på det ökade utrymme som ges i massmedia för vetenskapligt mer eller mindre underbyggda sensationsuppgifter om risker med olika livsmedel är det inte att undra på om konsumenten känner sig otrygg. Otryggheten vad gäller livsmedelstill-satser, svårigheten att verkligen veta vad man äter, men också bristande kunskaper om vad man bör äta har bidragit till denna osäkerhet. Den nya livsmedelslagstiftningen kommer troligen på sikt att kunna skänka konsumenten trygghet. Vad som däremot är mera osäkert är i vilken grad den kan bidra till att göra konsumenten mera kunnig och medveten.

Det huvudsakliga skälet till den nya livsmedelslagstiftningen torde

dock ligga i den samhällsförändring som har ägt rum och som i hög grad gått ut över såväl våra kostvanor som livsmedelsframställning och distribution. Den tid är fjärran när majoriteten av oss själva producerade våra råvaror, tillagade och konsumerade all mat i hemmet. I dag är konsumtionsmönstret helt förändrat. Ungefär en miljon måltider serveras varje dag i storhushåll, varannan gift kvinna förvärvsarbetar, och tiden för matberedning i hemmen har sjunkit till en bråkdel mot tidigare. Maten tillverkas centralt, distributionen sker i stor skala, och lanthandeln är utbytt mot all-livsbutiker. Färdiga produkter efterfrågas alltmer, brödet och pålägget skall vara skivat, saften färdigutspädd och fisken formad till pinnar. Men en faktor är oförändrad – kostnadsaspekten. Man är villig att betala mer för bekvämlighet, men man är inte villig att betala hur mycket som helst, och den intressanta frågan i dag är: Hur mycket mer är man villig att betala för tryggheten?

Propositionen bygger på två huvudprinciper, dels det hygieniska kravet att skydda konsumenten från skadliga och otjänliga livsmedel, dels det ekonomiska att främja redlighet i handeln med livsmedel. För konsumenten tillkommer ytterligare ett intresse: att inte varorna blir för dyra. Varje krav på hygien och redlighet måste alltid sättas i relation till kostnadseffekten.

Låt mig ge ett par exempel. Om inga ägg som var mer än en vecka gamla fick säljas skulle detta innebära en kraftig prishöjning på ägg och om alla konditorivaror måste säljas förpackade skulle de fördyras.

Det lagförslag som riksdagen här har att behandla är enligt min uppfattning i det stora hela väl avvägt. Det är en fullmaktslag som visserligen ger det nya livsmedelsverket stora befogenheter men samtidigt drar upp riktlinjerna för de åtgärder som kommer att vidtas. Jordbruksutskottet har också med ovanligt stor enighet godtagit propositionen.

Lagstiftningen kommer att medföra prishöjningar, och det är inte mycket att säga om det. Men en lagstiftning som denna får inte betydelse förrän den praktiskt tillämpas, och det intressanta är, om livsmedelsverket och Kungl. Maj:t kan utforma nödvändiga bestämmelser, så att konsumentintresset vad gäller hygien och redlighet fullt tillgodoses utan att konsumenten blir lidande ekonomiskt i så hög grad att hon avstår från att köpa en produkt eller avstår från den av henne egentligen eftertraktade bekvämligheten i produktvalet.

Ibland hör man påståendet att livsmedel inte är särskilt priskänsliga: äta skall ju alla. Just före pingst redovisades bl. a. från KF:s sida att en kraftig konsumtionsförskjutning skett inom livsmedelsområdet. Vi har plötsligt börjat äta mer fläsk än oxkött, brödförsäljningen har gått ner och fläskförsäljningen har ökat. Människor har fått mindre pengar att röra sig med, och det går ut såväl över sådana varor vars konsumtion är önskvärd, t. ex. frukt och grönsaker, som över förberedda varor vilkas användning är ett villkor inte minst med tanke på den stigande kvinnliga förvärvsverksamheten. Bägge dessa sidor måste beaktas vid utformningen av tilläggsbestämmelserna.

Socialstyrelsen har redovisat i sin broschyr *Kost och motion*, den där Allmänna förlaget lämnade åtta sidor blanka, negativa följder för folkhälsan av de förändrade kostvanorna. Den ökade förbrukningen av

fett och socker har medfört att dagens kost innehåller mindre av näringsriktiga ämnen per energienhet än den gjorde förr samtidigt som vår totala energikonsumtion minskar med den avtagande fysiska aktiviteten. En onödig höjning av framställningskostnaderna för livsmedel skulle kunna förstärka denna negativa tendens och gå rakt emot socialstyrelsens önskemål: en bättre folkhälsa — vilket väl samtidigt är det allra starkaste konsumentkravet. Alltför rigorösa märkningskrav skulle också kunna få en prishöjande effekt som icke skulle stå i relation till konsumentintresset i övrigt.

Herr talman! Herr Hedin och jag har till jordbruksutskottets utlåtande fogat ett särskilt yttrande. Det tar upp just frågan om utformningen av innehållsdeklarationen på livsmedel. Utskottet har den uppfattningen att konsumenternas behov av information om livsmedlens sammansättning kräver i princip fullständig innehållsdeklaration rörande livsmedlens olika beståndsdelar. Man medger dock att vissa undantag må kunna göras.

Vårt särskilda yttrande visar överensstämmelse i principuppfattningen. Vi anser emellertid att en alltför rigorös tillämpning av innehållsmärkningen kan få konsekvenser som för konsumenten är klart negativa. Risk finns nämligen att om kraven sätts alltför högt kommer bestämmelsen att få handelshindrande och konkurrensbegränsande effekter. Detta medför dessutom i allmänhet prishöjningar.

Låt mig ta ett exempel! För svenska producenter av ketchup, gjord på tomatpulp, vore det givetvis utmärkt om importen av amerikansk ketchup gjord på färska tomater försvårades på grund av att tillverkaren inte vill ange det exakta förhållandet mellan olika ingående råvaror. Men något konsumentintresse är detta givetvis inte.

Sverige har i olika internationella sammanhang — främst inom GATT — med hänsyn till sina exportintressen också inom livsmedelsområdet energiskt arbetat för ett avskaffande av sådana märkningsbestämmelser vilka visat sig alltför komplicerade och därför i realiteten utgjort s. k. icke tariffära handelshinder. Mot denna bakgrund är det angeläget, att de märkningsbestämmelser som nu föreslås för importerade konsumentförpackade livsmedel ges en sådan konstruktion och framför allt en sådan praktisk tillämpning, att våra exportländer gentemot Sverige inte kan invända att de föreslagna märkningsföreskrifterna kommer att utgöra handelshinder av samma slag som från vår sida tidigare har klandrats.

Herr talman! Jag skulle vilja ta upp en sak till som det egentligen inte står någonting om i propositionen, något som förvånar mig. Det gäller frågan om alternativ näringsdeklaration av livsmedel. För en konsument i dag måste det vara betydligt mer angeläget att få besked om en varas halt av protein och fett — inte minst mot bakgrunden av den kostpropaganda som startats av socialstyrelsen. Detsamma gäller för många kaloriinnehållet. Detta måste, som jag ser det, vara ett betydligt större konsumentintresse än att känna antalet gram stärkelse eller socker i en produkt. Jag skulle gärna se att jordbruksministern, om han kommer att delta i debatten, berör frågan om näringsdeklaration. Jag ser detta som det mest väsentliga konsumentintresset.

En annan viktig sak är att märkningen görs lättförståelig. Det har sagts att det innebär att texten inte skall avfattas på engelska eller något annat

främmande språk och att den inte sätts med för liten stil. Men för många av oss kan en märkning vara svårförståelig även om den är skriven på svenska och med stora bokstäver. Låt mig ta ett exempel som vi ofta ser i dag. En produkt innehåller ett visst antal kalorier. Samtidigt anges i näringsdeklarationen viktprocenten fett respektive protein. Men det intressanta, inte minst med hänsyn till socialstyrelsens satsningar, är hur stor del av vår *kalorikonsumtion* som utgörs av fett respektive protein. Jag är inte kapabel att vid en snabbköpshylla göra denna omräkning och jag undrar om någon annan kan göra det utan tillgång till papper och penna. En detaljerad viktangivelse av ingående ingredienser, som har diskuterats, tillfredsställer konsumenters och kanske också i hög grad konkurrenters nyfikenhet, men den ger ju ingen verklig information om varans näringsvärde.

Herr talman! Jag skulle vilja ställa ett par frågor, när jag nu har tillfälle till det. Utskottet har behandlat propositionen och har gjort det ganska noga, men det är ett par saker som inte, såvitt jag vet, finns med i propositionen.

Jag vill då fråga: Kommer regler att utformas för hur sista förbrukningsdag skall fastställas? Här har diskussionen rört sig om förpackningsdag och förbrukningsdag, men intressant är att konstatera att stadsveterinär Lennartsson vid Stockholms stads hälsovårdsnämnd fann vid en undersökning som han gjorde på förpackade livsmedel att 85 procent av varorna hade bakteriella anmärkningar innan de uppnått sista förbrukningsdag. Jag vill ställa frågan: Har producenten full frihet att sätta praktiskt taget vilket datum han vill? Varan får väl dock inte bli alltför grön eller börja lukta.

En annan sak som jag skulle vilja ha klarhet i är följande. Det är utomordentligt viktigt för lagring av livsmedel att lagringen sker vid tillräckligt låg temperatur. Det gäller framför allt djupfrysta varor där man i propositionen sätter gränsen vid 18 grader. Vi vet kanske åtskilliga av oss att det för glass vore önskvärt om temperaturen vore ännu lägre. När det däremot gäller s. k. kylvaror har vi inga fasta bestämmelser. Jag vill där fråga: Kommer bestämmelser att utfärdas för kontroll av temperaturen i frys- och kyldiskar? Man kommer ju att få möjlighet att i butikerna kontrollera vikten på produkten. När det gäller förvaringen vore det, som jag ser det, lika viktigt med en kontrollmöjlighet.

Ja, herr talman, jag skulle kunna ställa åtskilligt fler frågor, men detta är en fullmaktstag och det återstår bara att hoppas att verket kan fylla alla de krav som kommer att ställas på det, inte minst från konsumenternas sida.

Fru LINDBERG (s):

Herr talman! Jordbruksutskottets betänkande nr 41 kan nog inte få känslorna i svallning på samma sätt som det betänkande som vi förut under åtskilliga timmar har behandlat. Jag tänker då närmast på rennäringslagen. Men som jag ser det är den en för oss alla så viktig lag, och jag skulle vilja säga att den är viktig inte bara för samerna och Norrlands befolkning utan betyder väldigt mycket för hela svenska folket. Det är klart att den har ett ganska prosaiskt innehåll och ändå är

den av så stor vikt för oss alla.

Jag vill inledningsvis säga att vi i utskottet, om jag då ser till majoriteten, inte alls har varit så tveksamma som herr Larsson i Borrby när det gäller nödvändigheten av denna lag.

När vi diskuterade rennäringslagen – om jag ytterligare ett ögonblick får gå tillbaka till den – visade det sig där att man hade hållit på i ganska många år med förberedelsearbetet innan lagen kom till, och ungefär samma tid har gått åt till förberedelsearbetet för den viktiga lag som vi nu är beredda att anta. Livsmedelsstadgekommittén arbetade nämligen i ungefär sex år innan förslaget från kommittén angående ny livsmedelslag överlämnades till socialministern.

Efter en ingående remissbehandling hos myndigheter och övriga av förslaget berörda kom sedan propositionen från jordbruksministern om ny livsmedelslag.

Den föreslagna lagen ställer strängare krav i olika avseenden om man jämför med nu gällande livsmedelsstadga. Jag tror att jag talar på hela utskottets vägnar när jag understryker att den nya livsmedelslagen tillgodoser högt ställda anspråk på att värna om konsumenternas intressen.

Efter detta konstaterande vill jag också understryka, liksom herr Larsson i Borrby gjorde, att utskottets betänkande är enhälligt så när som på två punkter eller detaljer, skulle jag vilja kalla dem, som jag i det följande närmare skall redogöra för.

Den första reservationen gäller utformningen av 13 § angående märkning av importerade livsmedelsförpackningar. Livsmedelsstadgekommittén föreslog i sin 17 § under punkten 5 följande lydelse: ”Färdigförpackat livsmedel skall märkas med följande uppgifter: – – – förpackarens eller tillverkarens namn eller firma samt hemort eller också endast firman eller förkortning därav, om denna är allmänt känd.

Härutöver skall till riket infört livsmedel, som färdigförpackats utomlands, märkas med uppgifter om importörens namn eller firma samt hemort eller också endast firman eller förkortning därav, om denna är allmänt känd. Om särskilda skäl finns äger livsmedelsstyrelsen föreskriva att sådant livsmedel även skall märkas med uppgift om det land varifrån däri ingående råvara härrör.”

Departementschefen har inte ansett sig kunna biträda livsmedelsstadgekommitténs förslag i denna del.

Motiveringen till departementschefens ställningstagande finner vi på s. 193 i propositionen, där han uttalar följande:

”På grund av de praktiska svårigheter som skulle uppkomma vid en sådan kompletterande märkning kan kravet på en sådan märkning nämligen komma att verka som ett handelshinder och bli konkurrensbegränsande. För att tillgodose syftet med nu ifrågavarande märkning föreslår jag emellertid att den som importerar livsmedel skall vara registrerad hos den centrala livsmedelsmyndigheten. Vidare bör tullmyndigheterna i de orter där import sker ha förteckning över de registrerade livsmedelsimportörerna. Ett utländskt livsmedelsparti bör inte få införas i landet, om det inte finns någon för varorna registrerad importör. Genom ett sådant förfarande ges möjlighet att få kännedom om importören.”

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Livsmedelslag.  
m. m.*

Reservanterna anser att det av departementschefen föreslagna tillvägagångssättet inte är tillfredsställande ur konsumentsynpunkt. Man anser att det uppstår svårigheter för en konsument som vill framföra klagomål på en erhållen vara. Detta har också herr Larsson i Borrbj framhållit. Konsumenten måste gå vägen över myndigheten för att kunna få uppgift om importörens namn eller firma. Reservanterna yrkar därför bifall till motionen 1424, i vilken förordas att alla importerade livsmedel skall märkas med uppgift om den svenska importörens namn eller firma samt hemort.

Utskottsmajoriteten kan inte dela denna uppfattning. Vi tror inte att det är realistiskt att anta att konsumenten i första hand vill komma i kontakt med importören när konsumenten av något skäl vill framföra ett klagomål på en vara. Om kvaliteten är undermålig eller varan på annat sätt inte motsvarar de krav som konsumenten kan ställa på varan, är det naturligt att han vänder sig till den affär där livsmedlet har inköpts. Det torde också vara ett intresse för detaljhandeln att, om varans kvalitet är undermålig, ta en sådan kontakt med importören, detta bl. a. av det skälet att fler kunder därigenom förhindras att få varor som inte håller den kvalitet som kunden kan fordra.

Vi tror också att detaljhandeln är angelägen om att ge en sådan service. Genom att importören är registrerad kan konsumenten ändå få upplysning om vem som är importör, om han vill ha den upplysningen.

Utskottsmajoriteten upplever inte alls departementschefens ställnings tagande som ett hot mot konsumentens trygghet. Vi anser därför att vi kan biträda departementschefens förslag i denna del.

Den andra punkt där meningarna går isär gäller formuleringen av 19 §, som behandlar frågan om att särskild beteckning förbehålls visst slag av livsmedel.

Livsmedelsstadgekommittén understryker vikten av att utvecklingen av nya produkter inte hämmas. Ur konsumentsynpunkt är det viktigt, anser kommittén, att konsumenten får ett ur pris- och kvalitetssynpunkt så rikhaltigt sortiment som möjligt att välja mellan. Man framhåller också att nya livsmedel kan vara fullt jämförbara i näringsvärde och kvalitet med huvudvarorna.

En annan viktig motivering för att jämförelser skall få göras är att konsumenten skall få kännedom om hur de nya varorna skall användas. Därför kan det inte anses orimligt att en produkt, när den presenteras för konsumenten, anges kunna användas på samma sätt som eller i stället för huvudvaran. Här är det bara fråga om själva användningsområdet.

Livsmedelsstadgekommittén gör också ett annat viktigt påpekande som jag anser förtjänar nämnas. Kommittén erinrar om att utvecklingen vad det gäller produkter på livsmedelsområdet varit snabb och effektiv. Konventionella livsmedel vidareutvecklas och förändras samtidigt som helt eller delvis nya produkter kommer fram. Syftet är att tillgodose konsumenternas önskemål att få livsmedel som passar levnadsvanorna i det moderna samhället.

Bl. a. av det skälet bör livsmedelslagstiftningen utformas så att den inte försvårar eller hindrar produktutveckling när det gäller livsmedel med en från folkhälsosynpunkt lämplig beskaffenhet. Och inte heller bör

det finnas bestämmelser som huvudsakligen syftar till att skydda vissa livsmedel mot konkurrens från andra varor med samma eller likartade användningsområden. Kommittén understryker också vikten av konkurrens på lika villkor mellan olika livsmedel. I den mån det kan finnas skäl att skydda andra, t. ex. jordbrukspolitiska intressen, bör detta ske utanför livsmedelslagens ram.

Departementschefen framhåller att det är av betydelse att varubeteckningen är sådan att man inte av misstag förväxlar t. ex. en ny produkt med en annan mera välkänd. Det tycker jag att herr Larsson i Borrby skall lägga märke till.

I det sammanhanget vill jag också erinra om att departementschefen uttalat att inga andra restriktioner bör uppställas för vare sig nya eller gamla livsmedelstyper än sådana som kan motiveras av livsmedelshygieniska eller näringsmässiga skäl eller eljest med hänsyn till konsumentens intressen.

Utskottsmajoriteten har funnit att den av departementschefen föreslagna formuleringen av 19 § mycket väl tillgodoser konsumentens intressen.

Till skottsbetänkandet har också fogats ett särskilt yttrande, och fru Sundberg har i sitt anförande till en del uppehållit sig vid detta. Yttrandet tar upp ett yrkande i motion 1454 som går ut på att uppgift om livsmedels sammansättning må avse en redovisning av beståndsdelarna i fallande ordning utan angivande av vikt eller proportion.

Departementschefen har uttalat, att uppgift om den genomsnittliga kvantiteten av eller proportionerna mellan ett livsmedels beståndsdelar som regel är nödvändig för att konsumenterna skall få en riktig uppfattning om livsmedlets sammansättning. Utskottet har också följt departementschefen i denna detaljfråga. I det särskilda yttrandet påpekas att det är angeläget att Kungl. Maj:t eller livsmedelsverket vid tillämpningen av de bestämmelser som reglerar angivelse av kvantitativ redovisning beaktar de prishöjande, handelshindrande och konkurrensbe-gränsande effekter kravet på innehållsdeklaration kan medföra.

Herr talman! Jag anser inte att utskottets uppfattning i denna fråga skiljer sig från den som har redovisats i ett särskilt yttrande, och det har fru Sundberg också själv understrukt. Jag har förståelse för den brasklapp som det särskilda yttrandet innebär, men utskottet har ju varit enigt på denna punkt.

Herr talman! Med det anförda vill jag slutligen till alla delar yrka bifall till jordbruksutskottets hemställan i betänkande nr 41.

Under detta anförande övertog herr talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr LARSSON i Borrby (c) kort genmäle:

Herr talman! Först ett litet förtydligande beträffande den s. k. tveksamhet som fru Lindberg talade om.

Jag har inte ställt mig tveksam till propositionen utan är positiv till den. Jag tillät mig bara att göra en liten försiktig fundering för mig själv vid sidan av det konventionella utskottsresonemanget och säga: I en

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Livsmedelslag*  
*m. m.*

situation, då en mycket stor del av världens människor svälter, sysslar vi med att riktigt pricka in sista förbrukningsdag för livsmedel och eventuellt diskutera hur det skall gå till att destruera dessa livsmedel dagen efter det de borde ha varit förbrukade.

Det var en liten fundering bara och skall väl inte tolkas som tveksamhet mot den här lagen. Det kanske mera är en fundering över hur pass stora eller små våra egna problem egentligen är.

Sedan vill jag varna fru Lindberg för att vara alltför aningslös som konsument när det gäller att använda välkända benämningar på nya och okända livsmedel. Är det smör skall det kallas smör och är det biff skall det kallas biff, men är det någonting annat och nytt eller något ersättningsmedel skall det varken kallas smör eller biff, för då är det inte konsumentupplysning utan någonting annat man är ute efter. Jag vill uttrycka en liten varning även till fru Lindberg som konsument att inte alltför lätt nappa på den sortens konsumentupplysning. Det är en varning i all vänlighet.

Fru LINDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att jag är tacksam för den varningen, men jag kanske inte är fullt så aningslös som herr Larsson i Borrby förutsätter.

Jag tror att han försöker blanda bort korten en smula, därför att propositionen innehåller inte alls någon rätt att på det sättet använda vad jag skulle vilja kalla falsk varubeteckning. Vad jag menade var att för att konsumenterna skall kunna få en uppfattning om de nya varorna, som kan vara av precis lika god kvalitet, fast av annat slag, bör konsumenterna också kunna få upplysning om hur varorna skall användas. Skall man introducera nya varor anser jag det självklart att man också måste ge information. Jag tror inte att jag och andra konsumenter är fullt så aningslösa som herr Larsson i Borrby anser. Vad man skall fordra är att de nya varorna skall presenteras på ett sätt som gör att konsumenten vet vad han har att välja på. Det kan väl herr Larsson i Borrby och jag vara överens om.

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! Den nya livsmedelslag som i dag ligger på riksdagens bord är en modernisering och förbättring av 1951 års livsmedelsstadga. Lagen är, i enlighet med det sätt att skriva lagar som är modernt i dag, en paraplylag eller, för att använda ett mer elegant uttryck, en fullmaktslag. Den innehåller få konkreta bestämmelser om vilka ämnen som skall tillåtas eller inte tillåtas utan ger i stället föreskrifter om att alla livsmedelstillsatser skall godkännas av det livsmedelsverk som nu också inrättas och som bildas av delar av veterinärstyrelsen och folkhälsoinstitutet. Den innehåller vidare bestämmelser om att alla livsmedel skall förses med fullständig innehållsredovisning samt redovisning för hållbarhetstid. Kraven på transport av livsmedel och på de hygieniska förhållandena i livsmedelslokalerna skärps.

Om denna lag är mest gott att säga, och jordbruksutskottet har, som här tidigare har framgått, inte haft många ändringar att göra. I folkpartiets konsumentmotioner i år och i fjol har vi kraftigt talat för att

varudeklarationsplikt införs på för konsumenterna väsentliga områden, och det är med stor tillfredsställelse vi nu ser att den nya livsmedelslagen går så långt som den gör när det gäller födoämnen.

Jag skall, herr talman, bara ta upp tre frågor till diskussion. I motionen 1424 krävs att märkning på utländska språk som regel inte skall godkännas. Även motionen 1456 av herr Norrby i Åkersberga anmärker på att innehållsdeklaration skall kunna finnas på annat språk än svenska.

Utskottet påpekar nu att enligt lagen krävs det att texten skall vara "otvetydig" och finner detta vara tillräckligt. Men man går också in på sakfrågan och påpekar att ommärkning till svenska språket betyder att varorna blir avsevärt dyrare, vilket man inte tror att konsumenterna nödvändigtvis skulle uppskatta. Man föreslår i stället att butikerna själva får i uppdrag att på lämplig plats sätta upp en svensk översättning av de innehållsdeklarationer som kan komma i fråga. Kravet på otvetydig märkning bör tolkas så att så snart det över huvud taget är möjligt med märkning på svenska skall sådan finnas.

Ett konsumentkrav som tagits upp i en motion är det på obligatorisk åpris-märkning. Herr Romanus och herr Möller i Göteborg har i motionen 1457 yrkat att sådan märkning skall vara obligatorisk på färdigförpackade livsmedel. Utskottet anser att det bör få ankomma på Kungl. Maj:t att bedöma en sådan bestämmelse om tvingande föreskrifter och att de erfarenheter som redan gjorts genom den nuvarande frivilliga märkningen då kan tjäna som vägledning för Kungl. Maj:ts beslut. Eftersom departementschefen i propositionen mycket klart har uttalat sig till förmån för å-prismärkning kan man, hoppas jag, med ett visst förtroende se fram emot att sådan märkning blir genomförd, om inte totalt så ändå i sådan utsträckning att konsumenternas intresse blir tillgodosett. Att en å-prismärkning av alla förpackningar som lämpar sig för och behöver en sådan märkning ligger i propositionens anda torde vara ställt utom tvivel.

För det tredje, herr talman, skulle jag vilja beröra frågan om besvärsrätten. Jag började med att säga att det här är en fullmaktslag, inte en lag som innehåller bestämmelser i sak. Det är i viss mån nödvändigt att ha en sådan lag, eftersom utvecklingen går fort och det kan behövas snabbare ingrepp än sådana som skall ske den långa vägen över riksdagen. Men just fördenskull måste i lagen inbyggas någon annan form av garanti för att den tillämpas så som riksdagen har tänkt sig. Det är därför värt att observera att fruarna Anér och Hambræus kan inregistrera att utskottet intagit en positiv ställning till deras förslag i motionen 1453, som rör besvärsrätten enligt livsmedelslagen.

Motionärerna har särskilt tänkt på de fall då en tillverkare eller importör får tillstånd respektive blir förbjuden att använda någon viss livsmedelstillsats. Hittills har sådana frågor prövats av kommerskollegium, och fabrikanter har haft rätt att besvara sig över beslutet. Enligt livsmedelslagen skall fortfarande den "som beslutet angår" kunna besvara sig. Motionärerna vill att någon sorts besvärsrätt skall tillkomma även konsumenterna, exempelvis i det fall då livsmedelsverket tillåtit en tillsats, men beslutet kan vara diskutabelt i något hänseende. Det har hänt, som bekant, att ett ämne plötsligt blir känt som farligt — sedan det

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Livsmedelslag*  
*m. m.*

i många år använts både här och i utlandet. Man har då fått veta att de farliga egenskaperna i själva verket redan länge varit bevisade genom experiment, men uppgifter härom har av en eller annan anledning inte nått en vidare offentlighet. Sådana fall kommer att inträffa igen och det är mot den bakgrunden som motionärerna har föreslagit att konsumenterna skulle ha rätt att överklaga ett beslut om frisläppande av livsmedelstillsatser eller någon annan åtgärd av livsmedelsmyndigheterna som berör en stor del av allmänheten.

Utskottet har ansett att man inte kan ge varje enskild konsument en sådan besvärsmätt, och jag vill gärna hålla med om att administrationen skulle kunna bli alltför otymplig. Utskottet medger emellertid att det inte kan förnekas att det ur vissa synpunkter framstår som otillfredsställande att konsumenterna inte har någon egen besvärsmätt alls. Utskottet nämner som tänkbara möjligheter att sammanslutningar av konsumenter eller löntagare skulle kunna få denna besvärsmätt eller att en särskild myndighet skulle kunna få handlägga dessa ärenden, exempelvis i samarbete med det framtida konsumentverket. Utskottet finner starka skäl tala för att Kungl. Maj:t i dessa sammanhang prövar frågan om en utvidgad besvärsmätt enligt livsmedelslagen för att ta till vara konsumenternas intressen och föreslår att riksdagen som sin mening ger Kungl. Maj:t till känna vad utskottet sålunda anfört.

Detta uttalande öppnar intressanta perspektiv, som jag här inte ytterligare skall utveckla men som visar att det verkligen finns anledning att tro att medborgarnas möjligheter att göra sin röst hörd när det gäller sådant som bokstavligen går dem själva in på livet skall bli tillgodosedda genom de nya lagar som under de närmaste åren kommer att stiftas.

Herr talman! Jag har inget yrkande utöver det som redan framställts och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr HENMARK (fp):

Herr talman! Svensk kvalitet bör hållas hög. Kvalitetskraven på en svensk vara bör icke sänkas. Jag förvånas över och protesterar mot – till den verkan det nu kan ha – att jordbruksutskottet trots yrkande i en fyrpartimotion om motsatsen godkänner en kvalitets-sänkning på juice och nektar. Utskottet säger visserligen att de svenska tillverkarna alltjämt kan behålla nuvarande kvalitet, varvid de kan ge sin produkt ett annat namn. Man har t. o. m. lämnat förslag till namn på sådan juice, nämligen ”naturen juice”. Däremot har man undvikit att ange ett nytt namn på nektar, kanske därför att det är svårare att hitta något sådant.

Att svenska tillverkare för att kunna bibehålla och saluföra en kvalitetsmässigt bättre och därför sannolikt dyrare vara skall behöva använda och marknadsföra en ny benämning anser jag inte vara riktigt. Det borde inte vara omöjligt att man i de internationella reglerna, som det ju är avsikten att vi nu skall anpassa oss till, kunde ange att vissa svenska produkter är av högre kvalitet. Jag kan inte inse att det skulle innebära något handelshinder eller svårigheter i fråga om kommunikationerna mellan länderna. Det är ur alkoholpolitisk synpunkt väsentligt att ett attraktivt alternativ till alkoholhaltiga drycker finns. Juice och nektar har varit sådana alternativ här i vårt land.

Herr talman! Jag vill ännu en gång uttala min och en betydande opinions protest mot den kvalitetssänkning som nu tycks komma att medges.

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

-----  
*Livsmedelslag*  
*m. m.*

Överläggningen var härmed slutad.

*Punkterna A–G*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten H*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten H röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	246
Nej	–	66
Avstår	–	1

*Punkterna I och J*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

*Punkten K*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrby begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten K röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrby

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Inrättande av  
statens livsmedels-  
verk m. m.*

begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat.  
Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	–	230
Nej	–	79
Avstår	–	4

*Punkterna L–T*

Kammaren biföll vad utskottet i dessa punkter hemställt.

§ 6 Inrättande av statens livsmedelsverk m. m.

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 42 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av statens livsmedelsverk m. m. jämte motion.

Genom en den 26 februari 1971 dagtecknad proposition, nr 62, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av utdrag ur statsrådsprotokollet över jordbruksärenden föreslagit riksdagen att

1. godkänna de riktlinjer för organisation av livsmedelskontroll m. m. som framgick av vad departementschefen anförde,

2. besluta att en central myndighet för livsmedelsfrågor skulle inrättas den 1 januari 1972,

3. besluta att en veterinäravdelning provisoriskt skulle inrättas vid lantbruksstyrelsen den 1 januari 1972,

4. besluta att den omgivningshygieniska avdelningen vid statens institut för folkhälsan provisoriskt skulle föras över till statens naturvårdsverk den 1 januari 1972,

5. besluta att statens institut för folkhälsan och veterinärstyrelsen skulle upphöra vid utgången av år 1971,

6. godkänna att länsveterinärerna inordnades i länsstyrelserna den 1 januari 1972,

7. bemyndiga Kungl. Maj:t att vidta de övergångsordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för förslagets genomförande,

8. till Statens institut för folkhälsan m. m. för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 813 000 kronor,

9. a. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid lantbruksstyrelsen den 1 januari 1972 inrätta två extra ordinarie tjänster för chef för byrå,

b. till Veterinärstyrelsen m. m. för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 2 464 000 kronor,

10. a. bemyndiga Kungl. Maj:t att vid livsmedelsverket fr. o. m. den 1 januari 1972 inrätta en ordinarie tjänst för verkschefen med beteckningen p., tre extra ordinarie tjänster för chef för avdelning samt åtta extra ordinarie tjänster för chef för enhet,

b. till Statens livsmedelsverk för budgetåret under nionde huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 7 873 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes följande:

”I propositionen föreslås att en ny central förvaltningsmyndighet för livsmedelsfrågor, statens livsmedelsverk, inrättas den 1 januari 1972.

Verket ersätter den f. n. relativt splittrade centrala organisation som handlägger frågor om livsmedelskontroll m. m. Verket skall fullgöra de arbetsuppgifter som aktualiseras av den nya livsmedelslagstiftningen.

I det nya verket kommer att ingå huvuddelen av veterinärstyrelsen, livsmedelsavdelningarna vid statens institut för folkhälsan och en mindre del av kommerskollegium. Veterinärstyrelsens byråer som handlägger frågor om hälso- och sjukvård av djur överförs till lantbruksstyrelsen och bildar där en veterinär avdelning. Lantbruksstyrelsen blir huvudman för distriktsveterinärorganisationen. Samtidigt inordnas folkhälsoinstitutets omgivningshygieniska avdelning provisoriskt i naturvårdsverket. Därmed upphör veterinärstyrelsen och folkhälsoinstitutet som självständiga myndigheter.

Livsmedelsverket föreslås få en styrelse med företrädare för konsumenter, handel, industri och jordbruksnäring. Till verket knyts ett vetenskapligt råd. Verket föreslås bestå av en livsmedelshygienavdelning, en undersökningsavdelning och en administrativ avdelning.

Livsmedelsverket kommer enligt förslaget att få 186 tjänster. Av dem utgör 152 befintliga tjänster som förs över från veterinärstyrelsen, statens institut för folkhälsan, kommerskollegium och statens jordbruksnämnd. Till livsmedelsverkets förfogande ställs 1 179 000 kr. för livsmedelsundersökningar m. m. Länsveterinärerna föreslås bli inordnade i länsstyrelsen.”

I detta sammanhang hade utskottet behandlat motionen 1971:1312 av herrar Johansson i Holmgården och Josefson i Arrie, vari hemställtts att riksdagen beslutade att i styrelsen för statens livsmedelsverk skulle förutom en representant för den primära jordbruksproduktionen även ingå en representant för av jordbrukets föreningsrörelse ägd livsmedelsindustri och handel.

Utskottet hemställde  
att riksdagen

1. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:1312 godkände de riktlinjer för organisation av livsmedelskontroll m. m. som framgick av vad i betänkandet anförts,

2. beslutade att en central myndighet för livsmedelsfrågor skulle inrättas den 1 januari 1972,

3. beslutade att en veterinäravdelning provisoriskt skulle inrättas vid lantbruksstyrelsen den 1 januari 1972,

4. beslutade att den omgivningshygieniska avdelningen vid statens institut för folkhälsan provisoriskt skulle föras över till statens naturvårdsverk den 1 januari 1972,

5. beslutade att statens institut för folkhälsan och veterinärstyrelsen skulle upphöra vid utgången av år 1971,

6. godkände att länsveterinärerna inordnades i länsstyrelserna den 1 januari 1972,

7. bemyndigade Kungl. Maj:t att vidta de övergångsanordningar och åtgärder i övrigt som behövdes för förslagets genomförande,

8. till Statens institut för folkhälsan m. m. för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 7 813 000 kronor,

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Inrättande av  
statens livsmedels-  
verk m. m.*

9. a. bemyndigade Kungl. Maj:t att vid lantbruksstyrelsen den 1 januari 1972 inrätta två extra ordinarie tjänster för chef för byrå,

b. till Veterinärstyrelsen m. m. för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 2 464 000 kronor,

10. a. bemyndigade Kungl. Maj:t att vid livsmedelsverket fr. o. m. den 1 januari 1972 inrätta en ordinarie tjänst för verkschefen med beteckningen p., tre extra ordinarie tjänster för chef för avdelning samt åtta extra ordinarie tjänster för chef för enhet,

b. till Statens livsmedelsverk för budgetåret 1971/72 under nionde huvudtiteln anvisade ett förslagsanslag av 7 873 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Larsson i Borrby (c) och Persson i Heden (c), som ansett att utskottet under 1 bort hemställa,

att riksdagen med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av motionen 1971:1312 godkände de riktlinjer för organisation av livsmedelskontroll m. m. som framgick av vad i reservationen anförts.

Herr LARSSON i Borrby (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas förslaget om inrättande av det verk som har att handlägga och uppfölja den lag som riksdagen nyss antagit. Detta förslag är framlagt, också det, i mycket stor enighet. Det är endast på en punkt som det blivit en reservation; det gäller sammansättningen av verkets styrelse.

Jag skall fatta mig mycket kort, herr talman. Bland olika intressen som avses bli representerade i styrelsen har man också nämnt jordbruket. Reservanterna har velat rikta uppmärksamheten på att genom uttrycket "primär jordbruksproduktion" jordbruket i sin helhet inte kan anses vara representerat. Vi har velat erinra om att den andra väsentliga sektorn i sammanhanget, den s. k. sekundära sektorn, som består av förädling, distribution och hantering, bör ha möjlighet att vara representerad.

Det är detta som vi har skrivit i vår reservation, som jag ber att få yrka bifall till.

I detta anförande instämde herr Hedin (m).

Herr PERSSON i Skänninge (s):

Herr talman! Det är riktigt som herr Larsson i Borrby säger att vi är eniga i utskottet utom på en punkt. Det föreslås att i verket skall finnas en styrelse på nio personer som skall företräda olika intressen bl. a. den primära jordbruksnäringen. Reservanterna vill att en representant för jordbrukskooperationen också skall ha säte i denna styrelse. Utskottsmajoriteten anser att den sammansättning som styrelsen får enligt det redovisade förslaget är tillräcklig.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels

utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Larsson i Borrbj begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 42 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Larsson i Borrbj begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	231
Nej	—	80
Avstår	—	2

## § 7 Svenskt medlemskap i Internationella naturskyddsunionen

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande nr 45 i anledning av motion om svenskt medlemskap i Internationella naturskyddsunionen.

I motionen 1971:1053 av herr Werner i Malmö m. fl. hade hemställts att riksdagen hos Kungl. Maj:t begärde att vårt land skulle ansöka om medlemskap i Internationella naturskyddsunionen, IUCN.

Utskottet hemställde att riksdagen lämnade motionen 1971:1053 utan åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Hansson i Skegrie (c), Hedin (m), Jonasson (c) och Wirtén (fp) samt fru Sundberg (m) och fru Anér (fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:1053 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla att vårt land ansökte om medlemskap i Internationella naturskyddsunionen (IUCN).

Herr WIRTÉN (fp):

Herr talman! I detta betänkande behandlar jordbruksutskottet en fyrpartimotion i vilken hemställes att Sverige måtte ansöka om medlemskap i Internationella naturskyddsunionen, IUCN. Denna hemställan har utskottet avstyrkt. Jag ber emellertid att få yrka bifall till den vid betänkandet fogade reservationen av utskottets ordförande herr Hansson i Skegrie m. fl.

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Svenskt medlemskap i Internationella naturskyddsunionen*

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Svenskt medlemskap i Internationella naturskyddsunionen*

IUCN är en utomordentligt väsentlig och framgångsrik internationell organisation för att tillvarata naturvårdens intressen. Den bildades på initiativ av UNESCO och har hela tiden haft ett intimt och fruktbart samarbete med FAO och UNESCO. Den stiftades av tre nationer, Belgien, Holland och Luxemburg, och dessutom av 75 nationella naturvårdsorganisationer, bland dem Svenska naturskyddsföreningen. Numera är 30 regeringar medlemmar.

Vid den senaste generalförsamlingen 1969 ändrades röstningsreglerna så att regeringsrepresentanter skulle få tre röster var mot en röst var för icke-statliga organisationer. För Sveriges del är statens naturvårdsverk, domänverket, Vetenskapsakademien och ytterligare några icke-statliga organisationer för närvarande medlemmar av IUCN. Om Sverige som stat skulle gå med, skulle de svenska rösterna utgöra åtta mot för närvarande sex. Det väsentliga är emellertid att om svenska staten ingick som medlem skulle det visa ett påtagligare intresse för vad som utträttas inom IUCN.

För att visa vad IUCN verkligen har betytt för världens naturvård räcker det att peka på några få fakta.

Det var IUCN som drev fram och lade grunden till den afrikanska naturvårdskonventionen av 1968, som numera är undertecknad av en rad statschefer i Afrika och vars bestämmelser är mycket långtgående. Det var IUCN som tog initiativet till Internationella biologiska programmet, som antogs 1964, och som sedan dess vuxit till en imponerande global vetenskaplig organisation, nu avsedd att fortsätta i det s. k. Man and Biosphere-programmet. Det var vidare IUCN som redan 1950 varnade för biocidfaran utan att på länge bli hörd av vare sig vår regering eller någon annan. Slutligen tog IUCN initiativet till den s. k. biosfärkonferensen 1968 i Paris, den omedelbara föregångaren till vår FN-konferens om miljövård i Stockholm 1972.

Naturvårdsverket har i sitt remissyttrande antytt att man skulle kunna låta naturvårdsverket i fortsättningen betala medlemsavgift som för regering. Det vore ett sätt att tillgodose motionärernas önskemål och låta Sverige inte bara i ord utan också i handling visa sitt intresse för den internationella organisation som mest kraftfullt arbetat för att bevara jordens naturmiljöer för framtiden. Det har gått att övertyga u-landsregeringar om den saken; det borde gå att övertyga vår om det också.

Jag yrkar således, herr talman, bifall till reservationen.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! IUCN:s väsentliga vetenskapliga verksamhet kan jag gå förbi. I det stycket instämmer jag helt med herr Wirtén.

När det sedan gäller medlemskapet i IUCN, vilket är uttytt International Union for Conservation of Nature and Natural Resources, kan man få den uppfattningen av utskottets skrivning, liksom också av naturvårdsverkets yttrande, att organisationen IUCN inte är särskilt intresserad av nationsmedlemmar utan hellre skulle vilja satsa på icke-statliga organisationer. Naturvårdsverket menar sig läsa ut detta ur IUCN:s kommentarer till stadgeändringsförslaget och anför: "Genom tillströmningen av regeringsrepresentanter under senare år beräknades nämligen den röstövertikt

för icke-statliga organisationer som rätt intill år 1969 att inom kort förbytas i en röstminoritet.”

Det kan väl hända att den utvecklingen är tänkbar, men det ser man ingalunda i Genève som något mindre önskvärt. Organisationen generaldirektör Gerardo Budowski är mycket angelägen om att just stater ansluter sig som medlemmar och synnerligen angelägen om att Sverige så skall göra; han har understrukit det alldeles särskilt i ett par brev till mig. Han hoppas innerligen att de åtgärder som är vidtagna för att Sverige skall få medlemskap i unionen inte skall gå om intet, skriver han: ”I am extremely confident — — — that this will now become a reality — — —.” Han hoppas alltså att det skall bli en realitet, men han blir måhända besviken över voteringen här något senare.

Naturvårdsverket anför också att många av de länder som anslutit sig skulle ha gjort det därför att de inte har egna institutioner som tillgodoser miljövårdsintressena. Det skulle vara intressant att veta vad det är för europeiska länder som saknar sådana institutioner. Att u-länderna gör det är väl rätt naturligt. Man har inte kommit därefter än, men det har skett en utveckling så till vida att dessa länder har anslutit sig till unionen och där animerats att själva upprätta dylika institutioner. Indien är ett utmärkt exempel på det.

Naturvårdsverket avslutar sin skrivning med att ”IUCN framför allt har en uppgift — — — som ett internationellt organ för de ideella naturvårdsorganisationerna”. Generaldirektör Budowski har emellertid i uttalanden från Genève gång på gång just framhållit att IUCN inte skall vara, som han säger, ”en sentimental naturskyddsorganisation” utan ett organ som verkligen har en mycket bestämd och vetenskaplig uppgift.

Jag finner, herr talman, inga som helst bärande skäl för att Sverige inte borde ansluta sig som medlem.

Det är en truism att säga att miljövårdsproblemen inte bara är lokala utan globala, och därom har det anförts mycket värtaligt i den tidigare miljövårdsdebatten här i dag. Vi har all anledning att engagera oss inte bara med vissa ämbetsverk och organisationer utan också som nation med mandat från riksdag och regering.

Jag vill, herr talman, med detta yrka bifall till reservationen i ärendet.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! Reservanterna yrkar i likhet med motionärerna i motionen 1053 att vårt land måtte ansöka om medlemskap i Internationella naturskyddsunionen IUCN.

IUCN är ett internationellt organ för ideella och nationella naturvårdsorganisationer av icke-statlig karaktär och ett fristående forum för ekologisk och naturvetenskaplig expertis. IUCN:s stadgar medger dock medlemskap även för regeringar, statliga myndigheter och internationella organ. Svenska medlemmar i IUCN är flera statliga verk och organisationer — statens naturvårdsverk och domänverket har nämnts här tidigare; Vetenskapsakademien, Nordiska museet, Skansen, Svenska jägareförbundet och Svenska naturskyddsföreningen är andra medlemmar.

Flertalet av de regeringar som är medlemmar i IUCN tillhör

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

---

*Svenskt medlemskap i Internationella naturskyddsunionen*

utvecklingsländerna. De saknar liksom även flertalet europeiska länder självständiga ämbetsverk av svensk typ. Den svenska regeringen har hittills agerat inom ramen för befintliga mellanstatliga organ av FN-karaktär som FAO, UNESCO etc. De självständiga statliga verken är däremot ibland medlemmar i motsvarande internationella ideella organisationer av IUCN:s karaktär. Det gäller på ett helt annat område t. ex. socialstyrelsen, som är korrespondent för International Social Service i Genève. Därtill övervägs för närvarande medlemskap för socialstyrelsen i Internationella Rädda barnen.

I reservationen sägs i anslutning till redovisningen av initiativet med det internationella och biologiska programmet, som antogs av de internationella sammanslutningarna av naturvetenskapliga forskarorganisationer år 1964, att "det har sedermera utvecklats ytterligare och vuxit till en imponerande över hela världen förgrenad organisation, vars arbetsprogram också upptar naturvård". Sakförhållandet är att den internationella sammanslutningen av naturvetenskapliga forskarorganisationer tillsammans med UNESCO har genomfört ett ekologiskt femårsprogram som nu inom kort utlöper och inte kommer att förnyas. Erfarenheterna från detta program – och eventuellt även vissa element i det – skall dock fogas in i UNESCO:s kommande mänskliga biosfärprogram, som även herr Wirtén talade om.

I reservationen sägs också att Sverige i motsats till många andra länder inte har följt den av FN:s generalförsamling 1962 enhälligt antagna resolution som rekommenderar regeringarna att stödja IUCN och övriga internationella naturvårdsorganisationer. Men detta är just vad Sverige har gjort genom sina fristående självständiga verk – naturvårdsverket och domänverket.

I motiveringen för regeringens medlemskap i IUCN anför reservanterna att om regeringen går in som medlem får Sverige åtta röster mot för närvarande fem, och att därför Sverige bör ansöka om medlemskap eller att eventuellt naturvårdsverket medges att erlagga medlemsavgift som för regering. Det bör här understrykas även för herr Werner i Malmö att IUCN dock i kommentarerna till stadgeändringen mycket klart har slagit fast att man önskar bibehålla karaktären av icke-statlig organisation. Vilka konsekvenser som det röstningsmässigt skulle få att naturvårdsverket skulle medges att erlagga medlemsavgift som för regering framgår inte. Utskottet avvisar det förslaget och påpekar att nuvarande form för medlemskap bör bibehållas, dvs. via statliga ämbetsverk. Någon anledning att ändra detta förhållande finns det inte enligt utskottets uppfattning.

I reservationen hemställs att vårt land måtte ansöka om medlemskap i Internationella naturskyddsorganisationen. Sverige är, som jag tidigare sagt, medlem i IUCN genom naturvårdsverket och domänverket, och reservanternas yrkande framstår för utskottets majoritet som obefogat.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i betänkande nr 45.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Fru Theorin framhåller att det finns europeiska medlemsländer som saknar självständiga ämbetsverk av svensk typ. Jag

undrar vilka europeiska medlemsländer det är. Är det männe Nederländerna eller Västtyskland eller vilka är det? Att u-länderna gör det framhöll jag – det är ju rätt naturligt.

Sedan kan jag bara referera till generaldirektören Budowski, som är mycket angelägen om att nationer skall ansluta sig till denna union och i synnerhet att Sverige skall göra det. Man framhåller att vårt land har tagit många initiativ på miljövärdens område som det vore värdefullt att få förmedla vidare. Och det är klart att ett mandat som representeras av den svenska regeringen har en mycket större tyngd än om det bara är en representation för enskilda verk.

Jag vidhåller mitt yrkande.

Fru THEORIN (s):

Herr talman! I sitt första inlägg sade herr Werner i Malmö att det fanns länder som saknade naturvårdsverk av svensk typ, och det gör väl de flesta länder. Men de flesta länder saknar också självständiga statliga ämbetsverk av svensk typ. Jag kan åberopa ett par länder som reservanterna har anfört som medlemmar genom sina regeringar i IUCN, och det är Danmark och Finland. De saknar också självständiga statliga ämbetsverk av svensk typ.

Sverige har ett helt annat system uppbyggt än de flesta övriga länder, och det finns ingen anledning att man skulle – om jag får uttrycka det så kraftigt – desavuera de verk som är medlemmar. IUCN är en ideell, internationell organisation och framför allt ett fristående forum för naturvetenskaplig forskning. Där kan vi enligt utskottets mening fortfarande ha medlemskap genom de statliga verken, naturvårdsverket och domänverket.

Herr WERNER i Malmö (m):

Herr talman! Finland var verkligen inte något vällyckat exempel, för Finland har ju en organisation av ämbetsverken av just vår typ.

Överläggningen var härmed slutad.

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Wirtén begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller jordbruksutskottets hemställan i betänkandet nr 45 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen av herr Hansson i Skegrie m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Wirtén begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.***§ 8 Allmänna förvaltningsdomstolar, m. m.**

Föredrogs konstitutionsutskottets betänkande nr 36 i anledning av proposition med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m., jämte följdmotioner.

Sedan Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen (prop. 1971:1 bil. 4 s. 41) föreslagit riksdagen att, i avvaktan på proposition om en omorganisation av förvaltningsrättskipningen, för budgetåret 1971/72 beräkna till Regeringsrätten ett förslagsanslag av 5 900 000 kronor och till Kammarrätterna ett förslagsanslag av 13 200 000 kronor, hade dessa frågor upptagits i proposition 1971:30 med förslag till lag om allmänna förvaltningsdomstolar, m. m. I nämnda proposition hade Kungl. Maj:t — under åberopande av utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden för den 20 mars 1970, den 14 januari 1971 och den 12 mars 1971 samt av lagrådets protokoll den 27 februari 1971 och den 8 mars 1971 ävensom Kungl. Maj:ts skrivelse till kyrkomötet den 24 juli 1970 (nr 1) och kyrkomötets skrivelse den 22 september 1970 (nr 1) —

A. föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till dels

- 1) lag om allmänna förvaltningsdomstolar,
  - 2) förvaltningslag,
  - 3) förvaltningsprocesslag,
  - 4) lag om behörighet för allmän förvaltningsdomstol att pröva vissa mål,
- dels 120 följdförfattningar,

B. begärt riksdagens yttrande över 13 vid propositionen fogade förslag till följdförfattningar,

C. föreslagit riksdagen att

- a) godkänna de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för organisationen av regeringsrättens kansli- och föredragandeorganisation,
- b) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för chef för regeringsrättens kansli med beteckningen r,
- c) besluta att en kammarrätt i Göteborg inrättades den 1 januari 1972,
- d) godkänna de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för kammarrättsorganisationen i övrigt,
- e) bemyndiga Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Göteborg med beteckningen o,
- f) bemyndiga Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta dels nio ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i utbyte mot nio sådana tjänster för kammarrättsråd och divisionsordförande i

Onsdagen den  
2 juni 1971*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

kammarrätten i Stockholm, dels sex ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i kammarrätten i Göteborg,

g) bemyndiga Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta tjänster för kammarrättsråd i Co 1 i kammarrätterna till det antal som förordats i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971,

h) till Regeringsrätten för budgetåret 1971/72 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 5 900 000 kronor,

i) till Kammarrätterna för budgetåret 1971/72 under andra huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 13 200 000 kronor.

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes bl. a. följande:

”I propositionen föreslås tre nya lagar av central betydelse på den offentliga förvaltningens område: lag om allmänna förvaltningsdomstolar, förvaltningsprocesslag och förvaltningslag. Förslagen innebär dels att rättskipningen i regeringsrätten och kammarrätt omorganiseras, dels att allmänna förfaranderegler för förvaltningsdomstolar och förvaltningsmyndigheter införs.

Genom förslagen flyttas tyngdpunkten i den domstolsmässiga besvärspövningen i förvaltningsärenden från regeringsrätten till kammarrätt. Kammarrätt får ställning av allmän förvaltningsdomstol närmast under regeringsrätten med i stort sett samma målområde som denna. I samband därmed byggs kammarrätsorganisationen ut kraftigt.

För regeringsrättens del innebär förslagen att domstolen huvudsakligen får ställning av prejudikatinstans. Mål, som fullföljs från kammarrätt till regeringsrätten, skall prövas av regeringsrätten bara om denna meddelar prövningstillstånd. Tillstånd skall meddelas, om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att frågan prövas av regeringsrätten eller om det föreligger synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att resning annars skulle kunna ha beviljats.”

I ärendet hade väckts sju motioner, nämligen

1971:1389 av herrar Boo och Svanström, vari hemställdes att vid utskottets behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 30 skulle beaktas vad i motionen anförts,

1971:1390 av herrar Börjesson i Falköping och Norrby i Gunnarskog,

1971:1391 av herr Eskel m. fl.,

1971:1392 av fru Jonäng,

1971:1393 av fru Kristensson,

1971:1394 av herr Oskarson m. fl. samt

1971:1395 av herrar Winberg och Olsson i Sundsvall.

Utskottet hemställde  
att riksdagen

1. med avslag på motionerna 1971:1390 och 1971:1394, båda såvitt nu var i fråga, skulle antaga det i propositionen 1971:30 framlagda förslaget till lag om allmänna förvaltningsdomstolar (nr 1),

2. skulle avslå motionerna 1971:1390 och 1971:1394 såvitt de avsåg tidpunkten för de föreslagna reformernas ikraftträdande och inte behandlats under 1,

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

3. förklarade motionerna 1971:1392 och 1971:1395, i vad de avsåg inrättande av en kammarrätt i Sundsvall, besvarade med vad utskottet anfört,

4. förklarade motionen 1971:1391 besvarad med vad utskottet anfört,

5. med avslag på motionen 1971:1389 skulle antaga 36 § i det i propositionen 1971:30 framlagda förslaget till förvaltningsprocesslag (nr 3),

6. skulle antaga förslaget till förvaltningsprocesslag i vad det ej behandlats under 5,

7. skulle antaga övriga i propositionen 1971:30 för riksdagens beslut framlagda författningsförslag (nr 2 och 4–124),

8. i skrivelse till Kungl. Maj:t anmälde, att riksdagen inte funnit anledning till erinran mot de för riksdagens yttrande i propositionen 1971:30 framlagda författningsförslagen (nr 125–137),

9. godkände de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för organisationen av regeringsrättens kansli- och föredragandeorganisation,

10. bemyndigade Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för chef för regeringsrättens kansli med beteckningen r,

11. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:1393 beslutade att en kammarrätt i Göteborg inrättades den 1 januari 1972,

12. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionen 1971:1394 i vad den inte behandlats under 1 och 2 godkände de i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971 förordade riktlinjerna för kammarrättsorganisationen i övrigt,

13. med bifall till Kungl. Maj:t att inrätta en ordinarie tjänst för president i kammarrätten i Göteborg med beteckningen o,

14. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag på motionerna 1971:1392 och 1971:1395, båda motionerna i vad de inte behandlats under 3, bemyndigade Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta dels nio ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i utbyte mot nio sådana tjänster för kammarrättsråd och divisionsordförande i kammarrätten i Stockholm, dels sex ordinarie tjänster för kammarrättslagman med beteckningen o i kammarrätten i Göteborg,

15. bemyndigade Kungl. Maj:t att den 1 januari 1972 inrätta tjänster för kammarrättsråd i Co 1 i kammarrätterna till det antal som förordats i statsrådsprotokollet den 12 mars 1971,

16. för budgetåret 1971/72 under andra huvudtiteln anvisade

a) till Regeringsrätten ett förslagsanslag av 5 900 000 kronor.

b) till Kammarrätterna ett förslagsanslag av 13 200 000 kronor.

Reservation hade avgivits av herrar Larsson i Luttra (c), Nelander (fp), Hernelius (m), Pettersson i Örebro (c), Werner i Malmö (m), Molin (fp) och Olsson i Sundsvall (c), vilka ansett att utskottet under 5 bort hemställa

att riksdagen med förklaring att riksdagen inte kunnat i oförändrat skick antaga 36 § i det i propositionen 1971:30 framlagda förslaget till förvaltningsprocesslag (författningsförslag nr 3) för sin del – i anledning

av motionen 1971:1389 — skulle antaga 36 § i nämnda förslag med den ändring att paragrafen skulle erhålla av reservanterna föreslagna lydelse, innebärande att möjlighet till prövning i regeringsrätten ej skulle inskränkas till mål av prejudikatbildande karaktär samt till mål där skäl för resning förelåg eller där målets utgång i kammarrätten berodde på grovt förbiseende eller grovt misstag utan att det också skulle vara möjligt att medge prövningstillstånd om intresset av enhetlighet i rättstillämpningen och hänsynen till den enskildes rättstrygghet med styrka talade för en sådan fullföljd.

Herr BOO (c):

Herr talman! Frågor om de enskilda medborgarnas rättssäkerhet inom förvaltningen bör inta en förgrundsplats i rättspolitikerna i en modern välfärdsstat. Det måste därför hälsas med tillfredsställelse att denna problematik har aktualiserats genom det reformpaket som nu ligger på riksdagens bord.

Det är svårt för riksdagen att göra en självständig insats i lagärenden av denna omfattning, då de äntligen har nått fram till det sista stadiet i den långa beslutsprocessen. Frågorna är tekniskt komplicerade och invädda i varandra, och därför är det svårt att rubba på någon av byggstenarna utan att det föranleder justeringar på andra områden. Men det finns ju vissa möjligheter, och de skall självfallet begagnas, att göra korrigeringar. Jag tillåter mig därför att ta kammarens tid i anspråk för några korta anmärkningar.

Den del av reformpaketet som rör förvaltningsdomstolarna innebär genomgripande förändringar på det organisatoriska planet. Jag är emellertid tveksam om huruvida resultatet kommer att bli någon påtaglig förbättring från de enskilda medborgarnas synpunkt. Huvudinnebörden är att kammarrätten blir sista instans i flertalet förvaltningsmål. Regeringsrätten skall bara bli prejudikatinstans.

I motionen 1389 har jag vänt mig mot den föreslagna fullföljdsbegränsningen som alltför drastisk. Motionen har följts upp i en reservation till utskottets betänkande, i vilken föreslås en viss uppmjukning av propositionens förslag. Enligt min mening skulle bifall till denna reservation vara av stort värde för den enskilde utan att ändra huvudprinciperna i propositionens förslag. Rätten att "gå till kung" och få sin sak prövad i högsta instans upplevs av gemene man som mycket viktig, och man bör gå varligt fram med begränsningar. Jag betvivlar att människor i allmänhet kommer att uppfatta en kammarrättsavdelning som mera auktoritativ och kvalificerad än länsrätt och är därför något tveksam inför den tekniska lösning som valts. Den har förestavats av en i och för sig begriplig önskan att avlasta regeringsrätten, inte i första hand av hänsyn till de enskilda parterna.

Nu får emellertid den föreslagna instansordningen godtas. Det är inte möjligt att ifrågasätta huvudprinciperna i förslaget på detta sena stadium. Men då detta sker bör det vara en angelägen sak för riksdagen att visa så stor generositet som möjligt mot de enskilda. Det borde enligt mitt sätt att se vara värdefullt, om man kunde följa det förslag som finns i reservationen, tills man vunnit närmare erfarenheter av omläggningen i

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

fråga. Jag yrkar därför i det här avsnittet bifall till reservationen.

Ett led i reformen som kanske har kommit litet i skymundan i det större sammanhanget är förvaltningslagen. Jag vill också kommentera den helt kort.

Lagen avser att ge vissa grundläggande regler för förfarandet hos myndigheterna. Enligt min bedömning skulle en sådan lagstiftning kunna medföra en väsentlig förbättring från de enskilda parternas synpunkt. Det är också den inställningen som torde ligga bakom det långvariga utredningsarbetet. Den främsta produkten av detta arbete var väl besvärssakkunnigas betänkande 1964. De sakkunniga siktade till en lagstiftning av stor räckvidd och omfattning och tänkte sig väl ett slags rättegångsbalk för förvaltningen. Jag skall inte gå in på de skäl som utvecklats i propositionen för att man har ändrat målsättningen. Jag konstaterar bara att vi fått en lagprodukt av begränsat innehåll. Jag tror inte att man skall avföra den här frågan från dagordningen utan i stället uppfatta förslaget i dag som ett första steg mot en ordentlig förfarandelagstiftning.

Jag har svårt att föreställa mig att den föreslagna förvaltningslagens 20 paragrafer med i huvudsak mycket elementärt innehåll kan medföra någon väsentlig förbättring av den enskilde medborgarens rättsskydd. Jag har också konstaterat att utskottet inte kommenterat denna del av förslaget. Vi har ju ändå haft den här frågan uppe i konstitutionsutskottet åtskilliga år vid vår granskning av statsrådsprotokollen, och då har det gjorts ingående studier just beträffande förfarandefrågor. Jag riktar inte på något sätt kritik mot utskottet. Jag vill bara påpeka detta som ett skäl för vad jag tidigare sagt, nämligen att man kanske inte har diskuterat den delen av förslaget särskilt ingående.

Jag skall som sagt inte utveckla några närmare synpunkter i den här delen heller. Jag vill bara påminna om att centern i en partimotion tagit upp frågorna om de enskildas rättsskydd inom förvaltningen. Den motionens behandling har uppskjutits till höstriktsdagen. Vi får alltså tillfälle att återkomma till ämnet.

Jag vill med det här bara säga att det är ett värdefullt reformpaket vi har men att jag betraktar det som ett steg på vägen när det gäller att stärka den enskildes rättsskydd i förvaltningen. Vi får och skall räkna med en fortsatt diskussion omkring de här frågorna.

Herr MOLIN (fp):

Herr talman! Att felaktiga beslut av stor räckvidd för den enskilde som fattats av domstolar eller myndigheter skall kunna prövas av högsta rättsliga instans är en del av en god svensk rättstradition. När det nu av praktiska skäl har visat sig nödvändigt att begränsa fullföljdsrätten till regeringsrätten vill vi försäkra oss om en prövningsmöjlighet också i andra fall än rena prejudikatsärenden. Vi har därför från reservanternas sida föreslagit en mindre ändring av den aktuella paragrafen, och vi har där anslutit oss till det förslag som en ledamot av lagrådet, justitierådet Bernhard, har framfört.

Jag vill säga att det här är naturligtvis en ganska liten förändring jämfört med propositionen. Huvudtanken om en begränsning av full-

följdsrätten till regeringsrätten ifrågasätts inte av reservanterna. Vi har bara, med tanke på den enskildes rättstrygghet, velat göra en liten utvidgning jämfört med propositionen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr Nelander (fp).

Herr OLSSON i Sundsvall (c):

Herr talman! Jag har begärt ordet i egenskap av både motionär och utskottsledamot. Eftersom vi nu befinner oss i riksdagens slutskede avser jag att fatta mig kort och endast uppehålla mig vid den föreslagna kammarrättsorganisationen.

Mot bakgrunden av att kammarrätterna får en ställning som allmänna förvaltningsdomstolar närmast under regeringsrätten föreslås en avsevärd utbyggnad av kammarrättsorganisationen. Förutom kammarrätten i Stockholm, som omfattar nio avdelningar, föreslås en självständig kammarrätt för södra och västra Sverige i Göteborg med sex avdelningar. Två avdelningar inom kammarrätten i Stockholm föreslås bli placerade som filial i Sundsvall. Denna filial omfattades av det förslag till omlokalisering av statlig verksamhet som riksdagen behandlade förra veckan – filialen utgör alltså ingen extra lokalisering till Sundsvall.

Orsaken till att mer än en kammarrätt föreslås synes enligt propositionen vara dels kammarrättsorganisationens storlek, dels lämpligheten att undvika koncentration av denna kvalificerade förvaltningsrättsskipning, dels regionala kammarrätters gynnsamma återverkningar på den lokala och regionala förvaltningsverksamheten, dels slutligen fördelen av att kammarrätterna inte ligger alltför långt ifrån medborgarna, även om muntliga förhandlingar i kammarrätterna inte torde bli så vanliga.

Förslaget att inrätta en Sundsvallsfilial har föranlett tre motioner. Herr Oskarson m. fl. har motionerat om avslag på förslaget att inrätta en filial i Sundsvall, medan fru Jonäng liksom herr Winberg och undertecknad har motionerat om att en självständig kammarrätt för Norrland borde inrättas i stället för den filial som föreslås i propositionen.

Den närmare motiveringen för inrättandet av en självständig kammarrätt framgår av motionerna. Ur allmän regionalpolitisk synpunkt, vad det gäller spridande av både arbetstillfällen och beslutanderätt, anser jag det vara väl motiverat med självständiga kammarrätter för olika delar av landet. Ur personal- och rekryteringssynpunkt torde en självständig enhet vara att föredra framför en filial. Personalens cirkulation mellan olika avdelningar synes få till följd att ämbetsmän vid kammarrätten i Stockholm under några år i sänder blir placerade i Sundsvall. Detta förhållande blir inte till fördel vare sig för personalen eller för den ort dit filialen förläggs. Personalfrågorna kommer herr Winberg att beröra senare i debatten.

Remissinstanserna hade olika meningar beträffande förslaget att uppdelat kammarrätten. Jag vill påminna om att förutom myndigheter och organisationer med anknytning till Norrland även riksskattenämnden och LO uttalade sig för en självständig kammarrätt i Norrland.

Som motiv mot inrättandet av en självständig kammarrätt där har

angetts att denna skulle bli för liten för att kunna bilda en fullständig enhet. Minimistorleken för en självständig enhet torde enligt uppgifter som lämnades inför utskottet vara tre avdelningar. Eftersom måltillströmningen synes stå i proportion till befolkningstalet i olika delar av landet borde Norrland tillsammans med Kopparbergs län kunna bilda en lämplig domkrets för en kammarrätt med tre avdelningar.

Jag vill göra en jämförelse med hovrätterna. Dessa har utformats med lämpligt antal avdelningar för respektive domkrets. Några olägenheter för de mindre hovrätterna ur effektivitets-, rätts- eller rekryteringssynpunkter har ej påvisats.

Herr talman! Jag har haft förmånen att få delta i konstitutionsutskottets behandling av detta ärende. Med tillfredsställelse vill jag notera utskottets enighet i ställningstagandet till kammarrättsorganisationen, liksom jag givetvis gläder mig över utskottets hemställan att riksdagen skall avslå herr Oskarsons m. fl. motion.

Vad det gäller behandlingen av fru Jonängs motion samt herr Winbergs och min motion är jag nöjd med den positiva skrivning som vi kunnat enas om i utskottet och som utmynnar i att utskottet hemställer att dessa båda motioner skall förklaras besvarade med vad utskottet anfört. Utskottet framhåller visserligen att det inte kan ansluta sig till motionsyrkandena om inrättande redan nu av en fristående Norrlandskammarrätt. Men utskottet anför senare i betänkandet att så snart erfarenheter av den nya kammarrättsorganisationen vunnits bör förutsättningarna prövas att omvandla filialen i Sundsvall till en självständig kammarrätt för norra Sverige.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter i detta betänkande utom beträffande punkten 5 angående möjligheterna till prövningstillstånd, där jag yrkar bifall till reservationen av herr Larsson i Luttra m. fl., en reservation som herrar Boo och Molin nyss har motiverat här.

Till slut, herr talman, vill jag mot bakgrunden av det anförda samt utskottets skrivning angående kammarrättsorganisationen uttala förhoppningen att vi efter hand kommer att få en självständig kammarrätt även för norra Sverige.

I detta anförande instämde fru Jonäng (c).

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Det har sagts att detta är en stor och omfattande fråga och jag vill instämma i det.

Det finns en särskild anledning till att jag tar till orda. Vi prövade ju för någon vecka sedan möjligheterna att i allmänna domstolar gå till högsta domstolen med de enskilda målen, och då påtalades det ställningstagande som eventuellt var under utarbetande i KU. Jag vill anföra ett par synpunkter på detta.

KU har ju godtagit stora delar av den kungliga propositionen, men det förslag som herr Molin räknade såsom en liten förändring kan ha avgörande betydelse här.

Jag kan erinra kammaren om att mina första erfarenheter och intryck

Onsdagen den  
2 juni 1971

---

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

i riksdagen fick jag just vid behandlingen av dessa ärenden. Varje år hade vi en mycket häftig och ibland lidelsefull debatt omkring dessa förvaltningsrättsfrågor. Till slut tillsattes en utredning, som var begärd, för att göra en översyn av förvaltningsrättsorganisationen. Jag minns ännu med vilken glädje ledamoten i första lagutskottet, lagman Nils Fröding, omfattade det beslutet och det besked som då kom.

Sedan gick många år och förvaltningsdomstolsutredningen arbetade. Alla försök att få i gång de hetsiga förvaltningsrättsdebatterna igen bromsades av den utredningens arbete.

Förvaltningsdomstolskommitténs förslag ligger till grund för den proposition som är avlämnad, och vi som arbetade i utredningen har väl anledning att vara tacksamma över att se våra förslag uppföljda i en kunglig proposition och i det beslut som nu föreligger i konstitutionsutskottet.

Vi kommer ju i kontakt med problemen och har konstaterat den stora balansen som finns i regeringsrätten, där det kunde gå sex till sju år från processens början till dess den avdömdes. Den balansen ökades ju år från år trots att man tillsatte flera regeringsråd för att så att säga få vidare, effektivare och snabbare beslut i högsta instans.

Förvaltningsärendenas antal ökar i vårt komplicerade samhälle. Detta har också gjort sitt till för att vi fått pröva olika åtgärder för att minska balansen i regeringsrätten. Vi fann att det inte var tänkbart att öka summa revisibilis för att på den vägen bromsa tillströmningen till sista instans, regeringsrätten, utan man fick söka andra vägar. Vi kom fram till att den enda väg som också tryggade den enskildes säkerhet var att förverkliga det gamla kravet på en mellandomstol och ge den en sådan förstärkning att den kunde verka som slutinstans. Förslaget blev en förvaltningsdomstolsorganisation, där kammarrätten skulle utgöra sista instans, medan regeringsrätten skulle bli i huvudsak prejudikatprövande.

Om man nu följer reservanternas förslag, som herr Molin betecknade såsom en liten förändring, riskerar man den viktiga principen att lätta regeringsrättens arbetsbörda. Även om man inte lyckas få fram förvaltningsärendena till beslut i regeringsrätten, kommer regeringsrättens arbete att bli belastat av prövningen, huruvida synnerliga skäl eljest föreligger – det är den formuleringen som reservanterna har anslutit sig till.

När man läser utskottsbetänkandet och reservationen, där utskottets ledamöter har delat upp sig i socialdemokrater och borgerliga, kan man få den uppfattningen, att rättssäkerheten bedöms olika i de bägge lägren. Jag vill understryka att så inte är fallet. Det är kanske mest därför som jag har tagit till orda här. Det har inte varit så i utredningen, och jag är övertygad om att det inte heller här är på det viset. Utredningen bestod inte bara av min ringhet, utan där deltog från folkpartiet docenten i förvaltningsrätt Gustaf Petrén och från moderata samlingspartiet nuvarande partiledaren Gösta Bohman. Jag kan försäkra att på denna speciella punkt var vi helt eniga.

Jag kan också erinra om de utredningar och undersökningar som vi i kommittén gjorde innan vi kom fram till vår bedömning. Jag är fortfarande övertygad om att de skäl väger över som man kan ha för att följa den gamla traditionen, som har en romantisk klang, att den enskilde med-

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

borgaren kan gå med sina bekymmer till kungen som sista instans; men att den enskildes rättssäkerhet därmed skulle komma i ett bättre läge betvivlar jag starkt, herr talman.

Jag vill sluta mitt anförande med att varna för att ge det intrycket att denna nya organisation i princip stödes av en socialdemokratisk majoritet och att den kan misstänkliggöras av en borgerlig minoritet. Det är inte på det sättet, och det bör inte vara på det sättet. Rättssäkerheten får inte bli en partipolitisk fråga; jag vill varna för det, och jag vill säga att på den vägen skall vi inte kivas. Det framtida förtroendet för den organisation riksdagen nu beslutar om tror jag kan bli skadat, om man driver detta för långt med den formation som man här har redovisat.

Jag kan sluta här, herr talman. Jag vill anmäla att jag icke kommer att stödja reservationen, utan jag vill ansluta mig till utskottets hemställan, med de motiveringar som jag här har anfört.

Herr MOLIN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Såvitt jag kan finna bygger herr Dockeredes anförande på ett missförstånd. Han säger att ett bifall till reservationen skulle riskera den viktiga principen att avlasta regeringsrätten. Så förhåller det sig naturligtvis inte. Ett bifall till reservationen skulle visserligen öppna en ytterligare möjlighet till fullföljd, men det är en möjlighet som bara kan komma att utnyttjas i ett fåtal fall. Flertalet av de ärenden som nu kan föras vidare till regeringsrätten kommer vid ett bifall till reservationen att stanna i kammarrätten.

Herr DOCKERED (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag är helt överens med herr Molin om vad han nu påpekade, att huvudparten ärenden kommer att stanna i kammarrätten. Men om målen skall bedömas efter den lagformulering som reservanterna givit kommer det att medföra att regeringsrätten får på sitt ansvar att pröva huruvida dessa särskilda skäl föreligger. Det är det som är skillnaden, och den är rätt så väsentlig. Det har ingenting med den enskildes rättssäkerhet att göra, och det är ju den vi diskuterar.

Herr PETTERSSON i Visby (s):

Herr talman! Jag tror att man skall hålla i minnet att det här är en mycket genomgripande förvaltningsrättsreform. Tyngdpunkten ligger inte i frågan om prövningstillstånd för att få ett mål upp till regeringsrätten utan i den förändring och förstärkning som sker på planen under.

Beslut har redan fattats, och ytterligare beslut skall fattas i ett ärende berett av skatteutskottet, att det vid länsstyrelserna skall inrättas länsrätter och skatterätter med inslag av lekmän, och det är en väsentlig förändring i förhållande till nuläget. Man måste väl också ha den uppfattningen, att även första instans består av ledamöter som i varje fall strävar efter att uppnå rättssäkerhet för den enskilde. Vidare sker en väsentlig förändring vad gäller kammarrätten, som ju kommer att bli en allmän förvaltningsdomstol från att tidigare framför allt ha varit en skattedomstol. Det blir en mycket kraftig utbyggnad av kammarrätterna.

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

Vi har hört att det kommer att inrättas en kammarrätt i Göteborg, och vi får en kammarrätt som i varje fall i inledningskedet skall ha en filial i Sundsvall och arbeta på två avdelningar.

Jag är helt övertygad om att man måste lita till de s. k. underrätterna, såväl länsrätt och skatterätt som kammarrätt.

I fråga om regeringsrätten behöver jag inte säga något utöver vad herr Dockered har anfört. Han har suttit med i utredningen och han yttrade sig i debatten när vi hade frågan om högsta domstolens ställning uppe till behandling. Han talar alltså på grundval av rätt djupa studier i dessa frågor.

I ärendet om högsta domstolens ställning fanns det en reservation av liknande slag som den nu föreliggande, men kammaren sade med en mycket stor majoritet nej till den därför att det hade kunnat inregistreras att över 50 procent av arbetstiden gick åt till att pröva vilka ärenden som skulle få tas upp i högsta domstolen.

Anhopningen av ärenden hos regeringsrätten har hittills varit mycket besvärande. Reservanternas förslag innebär att domarna får sitta och pröva olika ärenden för att kanske finna att det inte finns skäl att ta upp dem. Det är väl ändå att ödsla med tid. Jag tror att det är riktigare att följa vad utskottet här har kommit fram till. Det var ju också bara en av lagrådets medlemmar som hade samma uppfattning som reservanterna, medan de andra hade en annan uppfattning. Jag tror att utskottsmajoritetens uppfattning är fullt lika riktig som om inte riktigare än reservanternas.

Herr talman! Jag vill med detta och med instämmande i de synpunkter som herr Dockered har framfört yrka bifall till utskottets betänkande.

Herr WINBERG (m):

Herr talman! Det finns all anledning att hälsa den nu aktuella reformen på förvaltningsrättskipningens område med tillfredsställelse. Den här reformen berör ett vitt fält och i hög grad kammarrättsorganisationen, eftersom kammarrätterna nu, som herr Pettersson i Visby nyss sade, kommer att förvandlas till allmänna förvaltningsdomstolar från att hittills huvudsakligen ha varit skattedomstolar.

Departementschefen anför i propositionen att mellaninstansen måste få tillräcklig slagkraft för att tillfredsställande kunna svara för den slutgiltiga rättskipningen i det övervägande antalet mål, eftersom högsta instans nu blir en ren prejudikatinstans. Mot bakgrund därav föreslås antalet kammarrättsavdelningar öka från 9 till 15. Kammarrättsorganisationskommittén har för sin del t. o. m. kommit fram till att organisationen om några år behöver bestå av ytterligare två avdelningar för att kunna avgöra det antal mål som beräknas komma in under ett år.

Med en så stor ökning av antalet kammarrättsavdelningar som nu är aktuell är det naturligt att frågan om en uppdelning av den nuvarande kammarrätten på flera enheter kommit i blickpunkten. Både i förvaltningsdomstolskommitténs betänkande från år 1966 och i den nu förevarande propositionen finns åtskilliga skäl angivna som talar för en sådan uppdelning. Jag skall inte uppta kammarens tid med att räkna upp

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

dessa skäl. Jag är medveten om att det i debatten kring den här reformen också har framförts skäl som talar *mot* en uppdelning, bl. a. från befattningshavare inom kammarrätten. Eftersom enligt min mening de skäl som talar *för* en uppdelning väger över dem som talar *mot* ansluter jag mig till departementschefens uppfattning, att det är lämpligt att förlägga kammarrättsverksamhet på tre platser i landet och där i stora drag varje landsdel skall utgöra domkrets för var och en av de tre enheterna. Konstruktionen att göra den kammarrättsenhet som skall ha Norrlandslänet som sin domkrets och som är avsedd att placeras i Sundsvall som en filial till den föreslagna Stockholmskammarrätten, anser jag däremot inte vara särskilt praktisk. Herr Martin Olsson och jag har också väckt en motion i den frågan, och eftersom herr Olsson nyss har berört motionen kan jag hänvisa till vad han har sagt om den och om utskottets ganska positiva bemötande av den motionen.

Ett argument – och kanske det tyngsta – mot en tredje självständig kammarrätt för Norrland har varit, och det framgår också av utskottets betänkande, att den inte skulle bli tillräckligt stor för att utgöra en lämplig administrativt självständig enhet. Vi antydde i vår motion att det argumentet kunde komma att bli mindre vägande om kammarrätterna i framtiden fick en annan administrationsform. Nu har domstolsverksutredningen i dagarna lämnat sitt betänkande Ny domstolsadministration – jag tror att det har skett efter det utskottsbetänkandet avgavs – och utredningen föreslår där att ett domstolsverk, som skall vara central förvaltningsmyndighet för de allmänna domstolarna och för de allmänna förvaltningsdomstolarna, skall inrättas från den 1 juli 1972. Om statsmakterna följer domstolsverksutredningens förslag och kammarrätterna i vad gäller deras administration kommer att ingå i ett domstolsverk har, enligt min mening, invändningen att den norrländska enheten skulle bli alltför liten för att vara självständig väsentligt minskat i tyngd.

En fråga som givetvis är värd största uppmärksamhet och som uppkommer i samband med den nya kammarrättsorganisationen är den berörda personalens situation. För de befattningshavare för vilka utflyttning från Stockholm blir aktuell bör rimligen de principer tillämpas vilka antogs i samband med behandlingen av propositionen angående omlokalisering av viss statlig verksamhet. En stor del av kammarrättens personal är, såvitt jag kunnat erfara, negativt inställd till tanken på en flyttning från Stockholm och motsätter sig vad de anser vara en tvångsflyttning. Läget är så till vida sämre för denna personalkategori än för de utlokaliserade verkens personal, eftersom den nya kammarrättsorganisationen – enligt både propositionen och utskottets betänkande – om möjligt skall börja byggas upp redan den 1 januari 1972. Av så mycket större vikt är det att man från arbetsgivarens sida handlar i en positiv anda gentemot personalen och tar hänsyn till att en besvärlig situation uppstår för många anställda. Jag tror att den personal som berörs av den här omorganisationen skulle sätta värde på om justitieministern här i kammaren ville bekräfta min förhoppning att arbetsgivaren kommer att inta en generös attityd till personalens önskemål.

Inrikesutskottet underströk i betänkandet angående omlokaliseringen,

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

som kammaren behandlade för några dagar sedan, betydelsen av olika åtgärder för att ändra de anställdas negativa attityd till tanken på utflyttning; vidare uttalade sig utskottet för ett starkt medinflytande för personalen i det fortsatta planeringsarbetet liksom för att omstationeringskyldigheten inte skulle göras gällande generellt. I samband med det sistnämnda anförde utskottet: "Finns det 'vägande skäl' skall undantag kunna göras. Som exemplifiering av dessa skäl har i propositionen angetts makes förvärvsarbete, vård av anhörig, nära förestående pensionsavgång och hälsoskäl. Även andra skäl kan alltså komma i fråga. Om prövningen av framförda skäl sker i en generös anda, anser utskottet att omstationeringskyldigheten i realiteten inte behöver hävdas annat än i särskilda fall."

Jag hoppas nu verkligen att detta i tillämpliga delar också kommer att gälla för kammarrättens personal, och jag utgår från att det förhållandet att Norrlandskammarrätten från början blir en filial till Stockholmskammarrätten inte skall göra situationen ur personalens synpunkt sämre än om den norrländska kammarrätten från början hade blivit självständig.

Herr talman! Med dessa synpunkter yrkar jag i den del av utskottets betänkande som jag har berört bifall till utskottets hemställan.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Det är ett stort och omfattande lagstiftningsarbete vi står inför just nu. Det är ett arbete som har begärts under decennier, och det är med glädje man nu ser ett resultat, som är av stor betydelse för enskilds rättsskydd och som ger fasta regler, där regler förut inte funnits eller där reglerna varit ganska lösa. Det är betydande vinster som i detta avseende åstadkoms. Det finns också utrymme för kritik. Herr Boo antydde en del synpunkter i den vägen. Han sade att man kanske i vissa delar får betrakta detta som ett första steg, och det ligger mycket i detta konstaterande.

Det finns också en del speciella detaljer att glädja sig åt i detta sammanhang. Det förefaller mig som om man genom förvaltningsrättslagen och genom länsstyrelseorganisationens omdaning skulle kunna få till stånd ett växelspel mellan personal i olika instanser på ett sätt som förut inte har varit möjligt – till befördran för juridiken och juristerna men därmed också för den enskilda medborgaren och rättssäkerheten. Det är möjligt att man här i det långa loppet skulle kunna skapa en motsvarighet till hovrättskarriären och kanske också i en framtid att bygga bättre växelspår mellan hovrätten och den form av karriär som här öppnas. Men det är en liten detalj i det stora sammanhanget.

Det finns en reservation i detta ärende. Den har kritiserats av herr Dockered, och så till vida har kritikerna alldeles rätt att det vid ett bifall till reservationens förslag inte skulle bli parallellitet mellan högsta domstolens och regeringsrättens regler i fråga om fullföljd. En sådan parallellitet är självfallet önskvärd. Den skillnaden skulle föreligga att man skulle få en fullföljdmöjlighet där "eljest synnerliga skäl föreligger", en möjlighet vilken inte skulle föreligga i rättegångsbalken enligt det beslut riksdagen nyligen har fattat.

Jag medger att detta inte är logiskt. Vad är då skälet för denna brist i

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

logiken? Ja, skälet är helt enkelt att kammarrätten genom denna lagstiftning får helt nya och vidgade befogenheter. Kammarrätten tillförs ärenden med vilka den icke tidigare har sysslat, och därför är det, menar reservanterna, något av ett vågspel att praktiskt taget obönhörligen göra kammarrätten till högsta instans i alla dessa ärenden. Det ges i de nya reglerna i rättegångsbalken möjlighet till resning, om målets utgång tidigare har berott på grovt förbiseende eller grovt misstag, men eftersom detta ju nästan innebär beskyllning för ämbetsbrott har reservanterna, när det gäller prövningstillstånd, med hänsyn till kammarrättens nya uppgifter velat sätta in orden "eller om eljest synnerliga skäl föreligger". Det är ingen märklig ändring, och den har, som tidigare framhållits här, föreslagits av ett av de tre justitieråden.

Nu säger herr Dockered att regeringsrättens arbetsbelastning var ytterligt oroande, och det har han alldeles rätt i. Vi har ofta i denna kammare diskuterat regeringsrättens arbetsbelastning och uttalat vår oro häröver, inte minst med hänsyn till rättssäkerheten för personer, som haft att vänta i årtal på att få sina ärenden avgjorda. Det var nödvändigt och önskvärt att något gjordes, och åtgärderna borde inte låta vänta på sig.

Ett mycket effektivt medel att minska regeringsrättens arbetsbelastning är naturligtvis att flytta bort målen från regeringsrätten. Det är vad man skulle kunna kalla ett Alexanderhugg. Reservanterna har tyckt att man gått litet för drastiskt fram i detta sammanhang när man så drakoniskt avskär besvärsrätten, och därför har reservanterna yrkat på tillägget "eller om eljest synnerliga skäl föreligger".

Jag tror att det vore värt att pröva en sådan anordning innan kammarrätterna hunnit växa in i sina nya uppgifter och förvärvat den vana vid handläggningen av de helt nya målen och ärendena som de i dag inte kan ha. Låt oss gärna säga att det skulle betraktas som en övergångsbestämmelse för en tid framöver, om kammaren skulle bifalla reservationen. Jag tror emellertid att det från rättssäkerhetssynpunkt är önskvärt med en sådan övergångsbestämmelse.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag skall nämna ett par exempel där det enligt min mening borde finnas reservationens rätt och möjlighet till prövning vid regeringsrätten, trots att det inte föreligger något prejudikatsfall.

Kammarrätten skall ju enligt den nya lagen döma bl. a. i mål om administrativa frihetsberövanden, t. ex. det fallet att en ungdom omhändertags för samhällsvård och berövas sin frihet för vård på anstalt. Vi kan ta det fallet att underrätten anser att omhändertagande av barnet inte bör ske utan att barnet bör få stanna hos sina föräldrar tills vidare för vård i frihet. Kammarrätten anser däremot att barnet skall berövas friheten. Så fullföljer barnet eller dess föräldrar med en ansökan till regeringsrätten att få talan prövad där. Regeringsrätten konstaterar i det angivna fallet att det inte är fråga om ett prejudikatsfall men säger sig ändå vid studium av handlingarna att det är sannolikt att en prövning, om den finge ske, skulle leda till att frihetsberövandet upphävs. Jag tycker att det skulle vara otillfredsställande ur rättssäkerhetssynpunkt att regeringsrättens

prövningsavdelning måste säga: Visst skulle vi ha ändrat beslutet och avstått från frihetsberövandet, om vi hade kunnat pröva frågan i sak, men eftersom barnet inte är ett prejudikatsfall så får det stanna på den institution där det befinner sig.

Motsvarande exempel kan gälla inom nykterhetsvården. Även där tycker jag att det är otillfredsställande om regeringsrätten skulle säga sig vid en ansökan om prövningstillstånd att kammarrättens beslut om frihetsberövande nog skulle ändras, om saken fick prövas. Men mannen eller kvinnan i fråga är inget prejudikat, alltså kan regeringsrätten inte göra någonting åt saken. Om det enligt regeringsrättens bedömning finns synnerliga skäl att ta upp målet så tycker jag att man i enlighet med reservanternas förslag också borde ha rätt att göra det, i de undantagsfall som det kan bli tal om.

Jag skulle vilja ta ett tredje exempel. Om en domstol i ett hemskillnads- eller äktenskapsskillnadsfall bestämmer vilken av föräldrarna som skall ha vårdnaden om barnet – det är ju den vanliga situationen – så kan överförandet av barnet från den ena av föräldrarna till den andra i de fall detta behövs vara mycket vanskligt och vara skadligt för barnets psykiska hälsa. Omständigheter kan också ha inträffat efter domstolens beslut som gör att ett sådant överförande helt enkelt inte bör ske.

I första hand är det länsstyrelsen som har att besluta härom. Andra instans är kammarrätten. Anta att länsstyrelsen säger att för barnets skull får ett överförande inte ske nu. Kammarrätten finner emellertid hinder inte föreligga. Så kommer en ansökan om fullföljdstillstånd till regeringsrätten, som säger att barnet inte borde flyttas över i det läge som nu föreligger, men eftersom barnet inte är ett prejudikatsfall så finns ingenting att göra åt saken. Regeringsrätten får inte lov att pröva ärendet trots att den anser att det finns mycket starka skäl för att göra det.

Jag tror att många människor har svårt att förstå att den här handläggningen av deras ärenden inte får ta sikte på parternas intresse utan enbart på frågan om det gäller prejudikatsfall eller inte.

Herr talman! Jag tycker att den mycket försiktiga uppmjukning, den mycket begränsade möjlighet som reservationen lämnar att tillgodose sådana här rättstrygghetsbehov för enskilda människor borde kunna beslutas av riksdagen. Jag yrkar alltså bifall till reservationen.

Herr PETERSSON i Visby (s):

Herr talman! Jag finner det angeläget att på nytt framhålla vad som händer beträffande underrättsorganisationen. Vi kommer där att få en mycket stark förstärkning, både kvalitativt och kvantitativt, genom inrättandet av länsrätter och skatterätter samt genom förstärkningen av kammarrätterna. Om vi nu vidgar möjligheterna att få mål prövade i regeringsrätten – med den glidning som reservationen innebär – kan samma situation uppstå som i högsta domstolen, där över halva tiden åtgår för skickliga jurister att sitta och pröva om tillstånd skall ges att föra ett mål till högsta domstolen.

Jag tror att det är riktigt att följa den tankegång som ligger bakom förslaget om denna genomgripande förvaltningsreform, nämligen att se till att regeringsrätten kan fungera som framför allt en prejudikatsdomstol.

Här kan jag tillägga vad utskottet sagt, nämligen att enligt utskottets mening ger de föreslagna bestämmelserna regeringsrätten möjlighet att bevilja prövningstillstånd förutom i prejudikatsfall vid alla sådana undantagssituationer, där det skulle framstå som stötande för den allmänna rättskänslan om överprövning inte kunde ske.

De mål som herr Ernulf konstruerade — det är lätt att göra det — innebär ett underkännande av de domare som sitter i länsrätt och kammarrätt. Det kan dock hända att de målen om det, som herr Ernulf säger, skulle vara stötande för rättskänslan om de inte kom till prövning i högsta instans skulle kunna bli prövade i regeringsrätten.

Jag tror man får se tiden an något innan man ändrar på detta förslag. Vi kan få samma bekymmer som vi haft beträffande regeringsrätten i många år med anledning av den stora ärendeanhopningen.

Herr DOCKERED (c):

Herr talman! Jag är i viss mån förekommen av herr Pettersson i Visby. Jag tänkte på precis samma sak. Vi måste komma ihåg att vi skall få en länsrätt där lekmanrepresentanter skall diskutera fallet med juristerna och döma. Och så skall vi få en kammarrätt där vi ställer höga krav på juristerna. De skall, som herr Hernelius sade, ha hovrättskompetens. Det har vi menat.

Sedan är det klart, som herr Pettersson sade, att man kan konstruera fall med en massa "om" i. Men inte utgår väl vi ifrån att underrätterna och deras dömande avdelningar skall vara villfarna i fråga om samma lag som dock skall tillämpas också i sista instans om vi behåller möjligheterna för regeringsrättens prövning. Denna konstruktion kan man enligt min mening göra hur som helst, men det imponerar inte, även om det är en domare som säger det.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Jag har ingen önskan att imponera med min vädjan om hänsyn till den enskildes rättstrygghet. Men till herr Pettersson i Visby vill jag säga att en möjlighet till fullföljd naturligtvis inte är ett underkännande av de lägre instansernas kompetens. I så fall skulle vi ju genom den vidsträckta rätt till fullföljd som vi har underkänna det stora flertalet av våra domare både i de allmänna domstolarna och i förvaltningsdomstolarna, och det är självfallet varken utskottets eller reservanternas mening.

I de tre fall som jag nämnde kan jag inte se att det föreligger fullföljdsrätt till regeringsrätten enligt majoritetens förslag. Får jag därför fråga herr Pettersson i Visby om han inte tycker det är stötande för rättskänslan att regeringsrätten inte kan pröva frågan därför att den inte är prejudicerande, trots att den säger sig att "hade vi fått pröva frågan skulle vi ha ändrat till förmån för den enskilde". Den situationen är för mig stötande.

Anser herr Pettersson möjligen i stället att de fall som jag har nämnt går in under vad utskottet anger som möjlighet till fullföljd skulle det vara mycket intressant — det skulle vara en tolkning som jag inte tror på

men den skulle visa att majoriteten och reservanterna har samma avsikt fastän de har uttryckt sig olika.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! För det första måste viss prövning göras även enligt Kungl. Maj:ts förslag, eftersom man skall pröva om grovt förbiseende eller grovt misstag förekommit i de fall som förs till regeringsrätten.

För det andra får man väl inte i denna kammare ha den föreställningen – och det bekymrade mig att höra vad herr Dockered sade här – att en besvärsmått innebär en tro på att underinstanser som avgjort ett ärende är villfarna. Jag kan försäkra herr Dockered att även högsta domstolen och regeringsrätten kan göra fel; det kan varje domstol göra. Det är ju därför man har en besvärsmåttinstans, en fullföljdsanordning – det är för att trygga den enskilde medborgaren mot att fel begås.

Här kommer det alldeles särskilda fallet att man låter en domstol bli högsta instans för ett visst antal ärenden – en domstol som aldrig sysslat med sådana frågor och inom vilken rekrytering och utbildning inte har legat på dessa ärenden utan på helt andra fält. Det är den stora, principiella nyheten. Det är därför som jämförelsen med rättegångsbalken och det aktade justitieutskottets förslag för en tid sedan faller. Det finns ingen parallellitet, det är skillnaden. Hovrätterna är vana att syssla med alla de mål för vilka de nu blir slutinstans; kammarrätten är inte van att syssla med sådana mål annat än i en del fall.

Sedan vill jag bara göra en liten reflexion som jag tyvärr glömde i mitt första inlägg; jag missbrukar replikrätten genom att framföra den nu, men den skall bli mycket kort. Jag beklagar att vi behandlar detta viktiga lagförslag vid detta sena skede av riksdagen. Det har tyvärr påverkat behandlingen både i utskottet och naturligtvis i riksdagen, eftersom vi alla arbetar i tidsnöd.

Herr PETERSSON i Visby (s):

Herr talman! Herr Ernulf ställde en fråga till mig; han ville att jag skulle svara på om de tre fall som han muntligen redogjorde för skulle kunna leda till prövningstillstånd. Arbetar herr Ernulf på det sättet när han som domare har att avgöra ett ärende tycker jag att han arbetar litet lättvindigt. Så lättvindigt vill jag inte vara.

Herr ERNULF (fp):

Herr talman! Eftersom jag tyckte att herr Petterssons i Visby första uttalande om att han inte ville att rättskänslan skulle stötas var något oklart hade det varit av intresse att få reda på om de fall som jag tog upp var stötande för hans rättskänsla eller inte. Det hade naturligtvis varit ännu bättre om utskottet hade funderat över sådana här fall, som ju är mycket lättfunna.

Överläggningen var härmed slutad.

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Allmänna förvaltningsdomstolar,  
m. m.*

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Ändring i tull-  
taxeringsförord-  
ningen, m. m.*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservationen av herr Larsson i Luttra m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Molin begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller konstitutionsutskottets hemställan i betänkandet nr 36 röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit utskottets hemställan med den ändring däri som föreslagits i reservationen av herr Larsson i Luttra m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Molin begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja — 168  
Nej — 141  
Avstår — 1

§ 9 Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 35 i anledning av Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till lag med anledning av inrättande av skatterätter, m. m. och till förordning om ändring i stämpelskatteförordningen (1964:308).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10 **Ändring i tulltaxeringsförordningen, m. m.**

Föredrogs skatteutskottets betänkande nr 41 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391), m. m. jämte motioner.

I proposition 1971:93 hade Kungl. Maj:t under återopande av statsrådsprotokollet över finansärenden för den 2 april 1971 föreslagit riksdagen att

dels antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391),

dels antaga rekommendationen den 9 juni 1970 av rådet för samarbete på tullområdet rörande ändring av nomenklaturen för klassificering av varor i tulltarifferna.

I propositionen hade föreslagits att tullpreferenser i form av tullfrihet skulle införas för import av halvfabrikat och färdigvaror från utvecklingsländerna.

Vidare hade föreslagits att en rekommendation den 9 juni 1970 av rådet för samarbete på tullområdet rörande ändring av nomenklaturen för klassificering av varor i tulltarifferna godtogs för svensk del.

I detta betänkande behandlades  
dels de i anledning av propositionen väckta motionerna  
1971:1452 av herr Hansson i Skegrie m. fl.,  
1971:1458 av herrar Magnusson i Borås och Hovhammar, vari  
hemställdes att riksdagen beslutade

1. att de i motionen närmare angivna glasvarorna skulle undantas från preferensbehandlingen,
2. att de preferensberättigade länderna skulle begränsas på sätt i motionen anges och
3. att omfattningen av tullpreferenserna skulle komma till klart uttryck i tulltaxeringsförordningen,

dels den vid riksdagens början väckta motionen 1971:580 av herr förste vice talmannen Bengtson, vari hemställdes att riksdagen beslutade att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

1. att bestämmelser utfärdades så att i fråga om undervisnings- och liknande film till film hänfördes såväl negativ som positiv film, samt
2. att enklare och klarare bestämmelser utfärdades för import av undervisningsfilm.

Utskottet hemställde  
att riksdagen

A. med bifall till proposition 1971:93

1. skulle avslå motionerna 1971:1452 och 1971:1458 och antaga det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391),

2. skulle antaga rekommendationen den 9 juni 1970 av rådet för samarbete på tullområdet rörande ändring av nomenklaturen för klassificering av varor i tulltarifferna,

B. skulle avslå motionen 1971:580.

Reservationer hade avgivits

1. av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro (båda m), vilka ansett att utskottet under punkten A 1 bort hemställa,

att riksdagen med avslag på motionen 1971:1452 och med anledning av motionen 1971:1458 och propositionen 1971:93 skulle antaga propositionen och det vid propositionen fogade förslaget till förordning om ändring i tulltaxeringsförordningen (1960:391) med den ändringen att i bilaga 2 till propositionen även skulle upptagas tulltaxenr 70.13 och 70.14, samt att riksdagen beslutade att erbjudandet om tullpreferenser skulle avse i Bilaga 4 till propositionen angivna länder samt Israel, Cuba, Mongoliska Folkrepubliken och Västra Samoa,

2. av herrar Eriksson i Bäckmora, Josefson i Arrie och Björk i Gävle (samtliga c), vilka ansett att utskottet under punkten B bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionen 1971:580 i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om enklare och klarare bestämmelser för import av undervisningsfilm i de avseenden som påtalats i motionen.

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Ändring i tull-  
taxeringsförord-  
ningen, m. m.*

Herr MAGNUSSON i Borås (m):

Herr talman! Skatteutskottets betänkande nr 41 behandlar ett framlagt förslag om tullpreferenser för vissa u-länder vid deras export till i-länderna. Vi ser här ett resultat av de s. k. UNCTAD-överläggningarna. Det har nu visat sig att de stora i-länderna förbehållit sig rätt till undantag från preferensbehandlingen. Norden har uppträtt med gemensamma krav. Detta innebär att Sverige för sin del i en undantagslista förbehållit sig att från preferenserna undanta vissa varor som för närvarande är föremål för mycket hård konkurrens från vissa u-länder. Sverige har också förbehållit sig att införa importrestriktioner eller återinföra tullar om speciella störningar skulle uppstå för vissa delar av näringslivet. Det är fullt förklarligt att vi har gjort så.

I den lista över varor som undantagits saknas emellertid varor från glasindustrin. I en motion har vi föreslagit att man redan nu undantar dessa varor från preferenserna, då här redan existerar en konkurrens av den arten att den allvarligt skadar och försvårar sysselsättningen för denna industri. Sålunda har redan tre glasbruk tillåtit sig på grund av konkurrens från Jugoslavien.

Vidare har vi inte kunnat anse det lämpligt att utöver den s. k. 77-gruppen och vissa andra u-länder som ingår i UNCTAD ta med även andra länder i preferenshänseende. Motivet blir då, som utskottsmajoriteten också påpekar, icke handelspolitiska skäl utan utrikespolitiska bedömanden, och det kan ju inte vara meningen att man skall blanda in sådana problem i detta sammanhang. Då skulle man säkerligen på samma grunder behöva ta med även en del andra länder.

Kungl. Maj:t vill också ha fullmakt att ge preferenser åt andra utomeuropeiska områden och länder för vilka i-länderna svarar. Detta skulle kunna innebära att man även tar med t. ex. Hongkong, vilket skulle kunna få allvarliga verkningar för sysselsättningen i vårt land.

Vi motionärer och reservanter anser därför att såväl listan över undantagsvarorna som de länder som får del av preferenserna bör ingå i författningen så att riksdagen får ta ställning till om några varor skall försvinna från undantagslistan eller om nya länder skall få preferenser på tullområdet.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservation nr 1.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas bl. a. tullfrihet för import av undervisningsfilm. Sådan film skall i princip vara tullfri, men nu är enligt motionärernas och reservanternas mening bestämmelserna så svårtolkade och oklara att det är nästan omöjligt att tolka vad som skall gälla. Det enda som begärs av motionärerna och reservanternas är att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om enklare och klarare bestämmelser för import av undervisningsfilm.

Den blygsamma begäran som reservanternas gör har avfärdats av utskottsmajoriteten, som säger: "Även om vissa importbestämmelser kan te sig krångliga," – utskottet erkänner således i viss mån att de är krångliga – "synes det enligt utskottets mening inte motiverat att med

utgångspunkt i det aktualiserade fallet genomföra några väsentliga ändringar av införselbestämmelserna för undervisningsfilm, vilka torde få betecknas som liberala." Det har inte bestritts från reservanternas sida att bestämmelserna är liberala, men oklarheten kvarstår.

Jag vill bara hänvisa till en PM som finansdepartementet har lämnat till utskottet. Där står i den första punkten att exponerad och framkallad negativ eller positiv film, avsedd att användas uteslutande för kopiering, är tullfri enligt tulltaxan. Men litet längre ned på samma sida, beträffande tull- och skattefrihet i vissa fall, står det att med film kan här inte avses annat än sådan för ändamålet omedelbart användbar film. Vad menar man med det? Det är alltså bara kopior som i det fallet är tullfria. Hur är det med negativet i så fall?

I denna PM som finansdepartementet har sänt över står vidare att generaltullstyrelsen anser att filmen direkt skall komma till användning för avsett ändamål för att skattefrihet skall medges. Är det om igen samma sak, att om man importerar ett negativ som man tänker göra kopior av och visa, så är det tullfritt, men däremot inte om man bara importerar bara negativet? Hur kan man säga att detta är enkla bestämmelser?

Och om det nu är på det sättet, så säger utskottet i betänkandet någonting som inte gör saken bättre. Utskottet anför ett exempel och skriver "Filmen var vidare inte införd för undervisningsändamål utan för kopiering." Ja, nu är det inte utan särskilda anordningar möjligt att visa ett negativ i en filmapparat, utan man måste göra en kopia. Och utskottet menar väl ändå inte att man tar det här negativet och gör kopior för att lägga dem i ett skåp och inte använda dem till någonting, utan meningen är väl att man skall göra dem tillgängliga för den undervisning de är avsedda för, alltså göra en kopia och visa den.

Därför vill jag veta om utskottet anser att bestämmelserna är klara. Då kan vi ju få ett besked. Är det så att negativ räknas till film och således kan importeras tullfritt när det gäller undervisning, eller är det inte det? Det är en mycket betydelsefull sak, därför att utskottets uttalande tyder på att negativ inte är möjliga att ta in tullfritt, och det skulle betyda att man inte skall ta in ett negativ utan låta jobbare i laboratorier i ett annat land — Tyskland exempelvis — kopiera, och så tar man in de färdiga kopiorna och får därmed tullfrihet. Är det sådana bestämmelser man vill ha, så att man skall hindra svenska laboratoriearbetare från att jobba med detta och i stället låta göra det i ett annat land?

Det är denna fråga som jag i första hand med spänning väntar på att utskottets talesman skall besvara, för det kan ju vara vägledande för generaltullstyrelsen när det gäller hur man egentligen skall behandla dessa ärenden.

Utskottet har refererat ett mål och skriver: "En av huvudpunkterna i målet torde ha varit att undervisningsfilmen i detta fall importerades av en distributör och inte av någon som skulle använda den för undervisning." Menar verkligen utskottet att skolorna i hela Sverige skulle ha möjligheter att själva överblicka utlandsmarknaden och var och en importera filmer för att visa i respektive skolor? Kan man tänka sig att det inte skall vara en distributör som tar in detta och kanske

Onsdagen den  
2 juni 1971

*Ändring i tull-  
taxeringsförord-  
ningen, m. m.*

tillhandahåller det till 50 skolor utan att varje skola -- en i Ystad och en i Haparanda och en i Södertälje osv. -- skulle känna till filmmarknaden, ta in filmerna och, som det heter, versionera dem -- dvs. förse dem med lämplig speakertext och sådant? Är det detta utskottet har menat med sin skrivning?

Ja, den enkelhet som utskottet talat om får man verkligen leta efter. Det har t. o. m. hänt att man har tagit in samma film på olika vägar och i det ena fallet fått den bedömd så att den skulle vara tullfri, medan den i det andra fallet har belagts med tull. Och fortfarande skulle detta alltså vara klara och enkla bestämmelser som någon skall kunna arbeta efter!

Nu har jag med några exempel -- jag har begränsat mig för att det inte skall bli alltför långt, men jag kunde leta upp många fler -- visat på hur det är med denna av utskottet som enkel betecknade regel för import av undervisningsfilm. Jag måste säga att för mig förefaller den krånglig -- ja, det är rent obegripliga bestämmelser för hur importen skall gå till.

Jag vill tillägga en sak, och det är att när det kommer en undervisningsfilm till tullen, så har ju inte tullnämnden några filmprojektorer så att de kan börja köra denna film. De har helt enkelt ingen aning om vad det är de tar emot, utan man måste gå ytterligare en omväg och be den som skall använda filmen att intyga att det är undervisningsfilm. Skulle det sedan bli så att man kör den här filmen i en skola och det visar sig att den inte skulle ha gått in tullfritt, så har ju skolans tjänstemän egentligen begått tjänstefel, för då har de kört underhållningsfilm, vilket de inte får köpa in och köra i en skola.

Jag kunde fortsätta med ytterligare exempel. Om någon kan säga ifrån att det här är enkla bestämmelser, så är det ju obefogat att begära hos Kungl. Maj:t att de skall förenklas. Enligt min uppfattning är bestämmelserna emellertid så oklara att de behöver rättas till.

Herr talman! Detta korta anförande -- jag skulle kunna exemplifiera mycket mera -- tror jag är tillräckligt för att visa att bestämmelserna är mycket oklara. Vår blygsamma begäran återfinnes i reservationen 2, som jag ber att få yrka bifall till.

I detta anförande instämde herr Eriksson i Bäckmora (c).

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag tror inte att jag på ett enkelt sätt kan klara ut denna fråga. Men vi har inte skrivit i utskottets betänkande att bestämmelserna är enkla, och inte heller har vi sagt att de är krångliga. Vi har bara skrivit att de kan se krångliga ut, och det är en helt annan sak.

Enligt UNESCO-konventionen kan tullfrihet komma i fråga för bl. a. undervisningsfilm. Som utskottet framhållit gäller herr Bengtsons motion inte så mycket tullen på sådan film utan i stället den mervärdeskatt som utgår på importerad film.

Om en negativ eller positiv film importeras uteslutande för kopiering -- även en positiv film kan ju bearbetas -- så blir den tullfri. En positiv film som förs in för att visas beläggs däremot med en tull på 480 kronor för 100 kg. Detta innebär alltså att vi har ett tullskydd för inhemskt kopieringsarbete för att inte fördyra det arbetet. Konstigare är det inte. I

båda fallen utgår mervärdeskatt vid import, men skatten beräknas inte på värdet av inspelningskostnaderna och inte heller på visningsrätten utan på tullvärdet plus tull, alltså ett rent råvaruvärde.

Det finns emellertid ett undantag från dessa regler, och det är undervisningsfilm som införs för undervisningsändamål. Sådan film är enligt UNESCO-konventionen fri från både tull och mervärdeskatt. Förutsättningen för att slippa mervärdeskatten är dock att det gäller en färdig kopia, eftersom den film som förs in för kopiering ju inte är införd för undervisningsändamål.

Här anförde nu herr Bengtson företaget Sol-Film som exempel. Det företaget importerade två filmer om den franska revolutionen och fick betala skatt för dessa. Men det målet handlade om huruvida införandet skulle vara skattefritt eller inte, dvs. fritt från den allmänna omsättningskatt som då gällde, inte mervärdeskatten. Om filmerna hade varit tullfria enligt UNESCO-konventionen hade det heller inte utgått någon skatt – det är enkelt, och det förstår alla. Nu är emellertid Sol-Film en distributör av kopior, och följaktligen blir dess import tullfri, men företaget skall erlägga skatt. Det här blir enklare och enklare, som alla hör. Man skiljer alltså på vanlig distributör av undervisningsfilm och sådan distributör som importerar för att sedan antingen hyra ut filmen eller sälja den. Ett skoldistrikt som importerar film för undervisning behöver inte erlägga vare sig skatt eller tull. Om det gäller import av negativ eller positiv film för bearbetning i Sverige utgår emellertid skatt men ingen tull. Importören måste deklarerat eller styrka hur filmen skall användas, vilket herr Bengtson sade, det är riktigt. Han skall styrka om det är import för undervisning eller om det är frågan om att filmen skall uthyras eller försäljas.

Nu medger vi att det här kan se krångligt ut, men det är väldigt enkelt, som alla hör. Vi medger att tillämpningen inte heller alla gånger har varit så lyckad. Men vi har inte ansett att man kan rikta några invändningar mot de principer som reglerna bygger på. Jag undrar ändå om det är så vanligt som herr Bengtson säger, att någon låter en film bearbetas i utlandet. Jag skulle tro att det är mycket sällan förekommande att det går till så i praktiken. Antingen bearbetas säkerligen importerad film här i landet eller också rör det sig om färdig film.

Nu har generaltullstyrelsens revisionsbyrå i ett annat mål tagit upp frågan om reglernas tillämpning, och även om vi inte har skrivit ut det direkt, tror jag nog att jag å utskottets vägnar kan säga, att vi förutsätter att Kungl. Maj:t prövar – det har nämligen Kungl. Maj:t möjlighet till – reglernas nuvarande tillämpning. Men om så sker, tror jag resultatet av det blir att även undervisningsfilmen blir skattebelagd. Det är nämligen nästan enda möjligheten att få en samordning, och det kan hända att det inte var herr Bengtsons syfte.

Det övriga som står i betänkandet skall jag inte säga något om för alla vill ju gå hem. Det är sent.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c):

Herr talman! Efter herr Brandts anförande har man en stark känsla av

att den som handhar det här väl har arbetat efter principen: varför göra en sak enkel om den kan göras krånglig? Det verkar vara ledmotivet och jag måste säga: Stackars de tullmän som skall behandla det här och tolka hur det skall gå till! Jag är inte alls förvånad över att samma film i ena fallet, som jag sade tidigare, tas in som tullfri och i andra fallet beläggs med tull.

Herr Brandt talade om tullskyddet för kopieringen. Men om nu ett negativ inte blir tullfritt infört är det väl inte skydd för kopieringen. Då hindrar man ju svenska laboratoriearbetare att utföra kopiering. Herr Brandt sade att det inte är säkert att man gör det utomlands. Jo, visst gör man det. Det är klart att om negativet inte är tullfritt så tar man och för in tullfria kopior i stället. Jag kan inte förstå varför man skiljer på sådant. Film är enligt min uppfattning både negativ och kopior. Film är ett medel för att visa en bild på duken, eventuellt med ljud, och då skall man räkna både negativa och positiva filmer.

Sedan kommer detta tillbaka med Sol-Film som var distributör, men herr Brandt svarade inte på om han menade att det var lämpligt att Sveriges skolor själva var och en skall ta in en film från utlandet som kan vara bra. Nu är det så att en importör av kopior måste i varje enskilt fall med inköpsorder från vederbörande AV-central vid skolan styrka att filmen i fråga skall användas för undervisningsändamål. Då skulle saken vara klar. Men trots detta beslutar tullmyndigheterna ibland godtyckligt att vederbörande film inte är att betrakta som undervisningsfilm. Och då har ju skolan samma svårighet igen, därför att då har ju tullen sagt att det inte var någon undervisningsfilm. Man kan fråga sig vilken kompetens tullen har att bestämma vilket som är undervisningsfilm och vilket som inte är det.

Med anledning av att herr Brandt säger att jag skulle vilja att vi skulle ha undervisningsfilmen skattebelagd också vill jag framhålla att det är ett absolut felaktigt påstående. Jag vill naturligtvis ha den fri. Principerna har vi inga skilda uppfattningar om. Undervisningsfilm bör vara skattefri, men bestämmelserna bör bli sådana att de kan tolkas och begripas av tullmännen och dem som skall importera film. Jag tycker att herr Brandts anförande gav ett mycket gott stöd för att det finns all anledning att bifalla reservationen 2 och därmed få litet klarare bestämmelser.

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Jag tror att alla är övertygade om att det här inte är så krångligt!

Man måste skilja på om filmen importeras av en distributör, som själv inte skall bedriva någon undervisning med filmen, eller av den som skall använda filmen för undervisning. Vidare måste man skilja på färdig film och negativ film – detta för att skydda inhemsk bearbetning.

Naturligtvis kan de förmåner en ”undervisare” – om jag får använda det uttrycket – som importerar filmen har åtnjutas även av en distributör, nämligen om han är kommissionär och låter filmen ligga kvar i frihamn.

Detta är alltså inte så krångligt som det låter när vi diskuterar – det går inte att förklara det enklare. Vill man rätta till detta måste Kungl.

Maj:t besluta om mervärdeskatt även på den film som nu inte är beskattad — då blir det en samordning. Någon annan utväg tror jag inte det finns.

Överläggningen var härmed slutad.

*Punkten A 1*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro, och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr Magnusson i Borås begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten A 1 röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 1 av herrar Magnusson i Borås och Nilsson i Trobro.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr Magnusson i Borås begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Ja	—	271
Nej	—	36
Avstår	—	2

*Punkten A 2*

Utskottets hemställan bifölls.

*Punkten B*

Propositioner gavs på bifall till dels utskottets hemställan, dels reservationen nr 2 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., och förklarades den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Sedan herr förste vice talmannen Bengtson begärt votering upplästes och godkändes följande voteringsproposition:

Den som vill att kammaren bifaller skatteutskottets hemställan i betänkandet nr 41 punkten B röstar ja,  
den det ej vill röstar nej.

Vinner nej har kammaren bifallit reservationen nr 2 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl.

Vid omröstning genom uppresning förklarades flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Då herr förste vice talmannen Bengtson begärde rösträkning verkställdes votering med omröstningsapparat. Denna omröstning gav följande resultat:

Nr 104

Onsdagen den  
2 juni 1971

Ja - 210  
Nej - 87  
Avstår - 12

*Ändring i tull-  
taxeringsförord-  
ningen, m. m.*

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren uppskjuta behandlingen av återstående ärenden på föredragningslistan till morgondagens sammanträde.

§ 11 Herr talmannen meddelade att de i dag en gång bordlagda ärendena skulle uppföras efter de två gånger bordlagda ärendena på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 12 Kammaren åtskildes kl. 0.38.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

*/Solveig Gemert*